

SAYI 6 FİYAT 1.750 TL (K.D.V dahil)

EKONOMİ VE
POLİTİKADA

Görüs

AYLIKDERGİ ■ MAYIS 1987 ■

Birlik-Mücadele-
Dayanışma.
Bunlara ücret
köleliğinden
kurtulmak için ihtiyacı
var. Özgürlüğünü
gerçekleştirdiği zaman
kendi kendini de inkâr
edelecek... O zaman 1
Mayıs Bahar Bayramı
olacak... 1 Mayıs'ı bahar
bayramı yapma yetkisi ve
yeteneği yalnız ona ait...
İşçi sınıfına.

“SAĞLIK ŞEYİ”
NASIL HAZIRLANDI

FAŞİZM MAHKÜM
EDİLDİ Mİ?

“Bu kararla hukuka aykırı olarak, iddianamede kanıt ve belgeleri sergilenen DİSK eski Genel Başkanı Kemal Türkler, Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul, Ümit Doğanay, Doğan Öz, Bedrettin Cömert'in de araslarında bulunduğu 600'ü aşkın kişinin öldürülmesi ve öldürülmESİ; K. Maras, Sivas, Çorum, Malatya gibi olayların örgütlenmesi, hiçbir siyasi yanı yokmuşcasına birer adı suç olarak değerlendirilecektir.”

KOMSOMOL HASAN
ILE SÖYLEŞİ

- 3 SOL PARTİNİN SOSYAL YERİ VE İŞLEVİ
ÇAĞATAY ANADOL
- 5 ZOR KOŞULLarda ARTAN DAYANIŞMA
YILDIRIM KOÇ
- 7 ERDEMİR'DE SARI SENDİKACILIK
ENTRİKALARI
- 8 BİR ESKİ TÜFEK
KOMSOMOL HASAN İLE SÖYLEŞİ
ZEYNEP AVCI
- 10 AT'NA GİRMEK KİMİN ÇIKARINA?
MEHMET DOĞANAY
- 11 ÖNCE GÖRÜCÜYE ÇIKILACAK
PROF. DR. BAHRI SAVCI
- 12 LAİK DEVLET DİNSİZ DEVLETTİR
DOÇ. DR. ÜLKÜ AZRAK İLE SÖYLEŞİ
YAVUZ CAN
- 14 KİM DİNLER?
AKIN BİRDAL
- 15 YURTTAŞLIK HAKKI
DEMİR OZLU VE YUSUF KÜPELİ
- 16 ZORBALIĞI OTOPSİ MASASINA
YATIRMAK
SEROL TEBER
- 18 MAYIS'TAN MART'A VE EYLÜL'E
SÜREYYA ORGEN
KENAN SOMER, İLHAN SELÇUK
MURAT BELGE
- 21 ÇÖZÜM YENİ ANAYASA
BÜLENT TANÖR İLE SÖYLEŞİ
- 22 GORBAÇOV'UN "REVİZE" ETTİĞİ
SABAHAİTİN KERİM
- 24 KIRMIZI BEYAZLILARLA MAVİ
BEYAZLILAR
AZİZ NESİN
- 26 NE KADAR PARA O KADAR SAĞLIK
AMAÇ SESSİZ SAĞLIK EMEKÇİLERİ
LEVENT ÖZBAY
- 27 NERESİNİ DÜZELTEYİM
PROF. DR. NUSRET FİŞEK
- 28 "SAĞLIK ŞEYİ" NASIL HAZIRLANDI
GENÇAY GURSOY
- 30 FAŞİZM MAHKUM EDİLDİ Mİ?
RAŞİM ÖZ İLE SÖYLEŞİ
- 31 PINOCHET'I TARİH NASIL YAZACAK?
AYŞE SARI
- 32 ELVEDA PROLETARYA
M. BEHİC ERTEM
- 34 YARININ DEĞİL BUGÜNÜN ÜNİVERSİTESİ
YENİ AŞAMA DERGİSİ İLE SÖYLEŞİ
- 35 SINEMA GÜNLERİİNİN ARDINDAN
ZEYNEP AVCI
- 37 TÜRK, KÜRT, LAZ, ÇERKEZ, VESAIRE
ZAFER ÜSKÜL
- 38 İSPANYOL OLSAYDIM
ÇAĞATAY ANADOL
- 39 30 GÜNÜN İÇİNDEN

"BAHAR BAYRAMI"

Benimsenmemen bir kölece çalıştırılmaya karşı tepkidi. Çalışmanın koşullarının insancı düzenlenmesini istemektir. Kendi fizik varlığının müsrifee tüketilmesine karşı insanların hakları savunmasıdır. İşçinin kendine sahip çekmeasıdır. 1 Mayıs'tır. Aslına bakarsanız ne 1977 İstanbul'u kadar yenidir; ne de Spartaküs kadar eski. Köledir, seriftir, işcidir. Bicimi hep değişmiştir ama, çalıştırılıp emeğin ürünlerine el konulandır. 1 Mayıs, çalışanlardır. Münzer, Taylor hareketleriyle Ortacag'a; Lyon'da, Manchester'de, Komün'de Yeniçağ'a; Ekim'de, Yakınçağ'a damgasını vuranır. 1 Mayıs özgürleşmek isteyen insanları.

Adını koyanların idam edilmelerinin ardından 100 yıl geçti. Bu çok uzun bir yanyıldır. Daha da sürecek besbelli. Kendiği ücret koleğinden kurtarmaktan, hatta bunu insanın kurtuluşu gibi bir genel, soylu amaca bağlamaktan başka hiçbir amacı yoktur. Ürettigini bencilce istemez, ürettiğinin kendinden sakınmasına son vermekten başka bir isteği olmamıştır. İşcidir.

Bu kadar haklı, bu denli barışçı bir sınıfın, kendini kurtarma çabasına karşı gösterilen haksız şiddetin unutması mümkün müdür? Mumkundur! Kendinden önceki her sınıfın kurtuluşu, sömürünün ve şiddetin sadece biçimini değişirdiği halde, oyun kurtuluşu sömürge ve şiddetin ebediyen ilgasıdır. İşçi sınıfı kendine yapılan, kendinden önceki çalışan sınıflara yapılmış olan zulmü, ancak kendi kesin kurtuluşundan sonra unutur. Varacağınavardığıvekurtulduğuyerde1Mayıs,düpedüzbaharbayramı.

Birlik-Mücadele-Dayanışma. Buna uygun bir işçilikten kurtulmak için intiyacı var. Özgürüğünü gerçekleştirdiği zaman kendi kendini de inkâr edecek... O zaman 1 Mayıs, bahar bayramı olacak... 1 Mayıs'ı bahar bayramı yapma yetkisi ve yeteneği yalnız ona aitt. İşçi sınıfına.

Türkiye'de yasaktır. Sadece işçilere özgü bir yasak değil. Hayatın temeli olan bir sınıf, hayatın bütününe yasak koymadan, hayatı yakaladırmayan yasak koymak kolay mı? Memurlara ve öğrencilere, öğretmenlere ve kadınlarla, avukatlara ve mübedislere, herkese, bir avuç tekeliiden başkasına, herkese yaşamalarını sınırlayan bin bir türlü yasak konulmadan 1 Mayıs yasaklanabilir mi?

İşçilerin dururusu, herkese kendi durumunun bilgisini veriyor, İşçilerin sorunları ve görevleri, bugünkü verili durumda toplumun diğer kesimlerinin de sorunlarını ve görevlerini belirliyor. 1 Mayıs bu nesnel bağlantı nedeniyle sadece İşçilerin sorunu olmaları eksik, genel bir demokrasi sorunu, özgü bir toplum olabilme sorunu haline geliyor.

Şimdi esas olan, 1 Mayıs üzerindeki yasagi kendi hak ve özgürlükleri üzerindeki baskı ve yasakla bir ve aynı şey görüp kendi sorunu olarak söylemek, sorunu su veya bu demokratik hakkın kullanım olarak değil, genel demokrasi sorunu olarak sahip çıkıktır. 1 Mayıs yasağına karşı tutum, öteki bütün yasaklara ve halkın demokrasi talebine karşı tutum olduğu için demokrasiden yana olup olmamamın da ölçütür.

1 Mayıs, altında "demokratım" diyen herkesin imzası bulunan bir "gensoru" haline getirilebilir ve getirilmelidir.

Görüş
AYLIK DERGİ ■ MAYIS 1987

► Sahibi ve Yayıncı İstekleri: Cevat Keskin ► Yazışma Adresi: GÖRÜŞ Dergisi
Nuruosmaniye Cad. 5 Kat: 2 Çağaloğlu-İstanbul ► Fiyatı: Yurt içi 750-TL Yurt dışı
4 DM. ► Yıllık Abone Ücreti (12 Sayı): Yurt içi 6750-TL Yurt dışı 35 DM. Abone
bedelleri Yayın-Dizgi Merkezi'nin Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şubesi'ndeki
002846-4 numaralı hesabına yatırılmalıdır. ► Dizgi: Yayın-Dizgi Merkezi ► Ofset
Hazırlık: SOS Ofset ► Baskı: Çift Ay Matbaacılık ► Genel Dağıtım: GAMEDA

SOL PARTİNİN SOSYAL YERİ VE İŞLEVİ

Demokratik hak ve özgürlükler öncelikle emekçi yiğinlar ve çalışanlar için işlenmeli, emeğin hakkını savunan solcuların demokrasi mücadelelerinde yasal olanaklardan da azami ölçüde yararlanmaları küçümsenmeyecek bir önem kazanır.

Sosyal siyaset alanında sosyal demokrasiden daha solda bir partinin eksikliğine ilişkin tartışmalar, 1986'nın ikinci yılında kamuoyunda, özellikle sol çevrelerde bir hayli yankı uyandırmıştı. Birkaç aydır bu komuda sessizliğin hukum sürdürdüğü görülmeye. Tartışmaların ilk raundunun gerektirdiği bir düşünme döneminin söz konusu olduğunu sanıyorum. Sosyalistlerin yasal imkanları değerlendirmeye verdiği büyük önemi gözönüne alarak bu dönemin düşünme döneminin artık aşılması gereğine, yerini yeniden bir şesi düşünme döneminin alması zamanının geldiğine inanıyorum.

Yasal siyasetin, evrensel dünya görüşlerinin bir bölümünü, en azından işçi sınıfının ideolojisine, dolayısıyla da partilerine kapalı olduğu biliniyor. Bu durumun görünür gelecekte değişecekini beklememek gerekiyor. Söz konusu kapaklılığı, varolan mevzuat ve bu mevzuatı dayatan kurulu rejim yaratıyor. Bu olgu, aynı zamanda kurulu rejimin karakterine ışık tutuyor, onun "Batı'daki demokrasilerden nitel ayrimini ortaya koyuyor.

Acabı yasal alan sosyal demokrasiden daha solda kalanların hepsine mi kapalı?

Solcularımızın* büyük cogulluğu var olan koşullarda sol bir partinin kurulabileceği kanısındalar. Solcu olmayan hukuk otoritelerinin görüşleri de benzer doğrultuda. Henüz sosyal demokrasiden daha solda bir parti yasal siyaset sahnesine çıkmadığı için pratikte neler olabileceğini şimdiden keşfetmek güç. Yine de yasal siyasetin sosyal demokrasiden daha solda olanlara tümüyle kapalı olmadığı görüşü ağır basıyor. Öylese çöreğin tadiyi anacak onu iyiyerek anlayabileceğiz demektir.

Sol bir partinin oluşturulabilmesi için önce, bu partinin solculuğunu ölübildiğince açık seçik tanımlanması, sınırlarının belirlenmesi gerekiyor.

Kanımcı sol parti genel çizgileriyle sosya-

lizmi savunmalı, işçilere, diğer emekçilere sómuruñan ve baskidan arındırılmış bir düzeni hedef göstermelii. Bu özellik, partinin sosyal demokrasiden ayrı bir parti olarak varolmasının temel gerekçesini oluşturuyor. Bilindiği gibi sosyal demokrat partiler kapitalist düzenin aşılmamasını öngörmüyor, onu reformlarla sürdürmeyi hedefliyor. Sol partinin yasal siyasetteki boşluğu doldurabilmesi için kapitalizmi asan bir düzeni savunması zorunlu. Ama asıl mesele kapitalist düzen varlığını koruduğu müddetçe emekçi yiğinların sómuru ve baskidan kurtulmasının olanaksızlığı. Emekçilerin coğuluğu, bugün bu gerceği bilimsel anlamda kavramasalar da, hayatın açısından, mevcut düzen yanı patronların egenliği devam ettiğine sürece kendilcrinin sómuruñan kurtulamayacaklarını en azından seziyorlar. Onlara sómürüstü ve baskısız bir düzeni, sosyalizmi nihai hedef olarak göstermek sosyalizmin propagandasını yapmak, örgütü mücadeleyi benimseneleti için birincil önem taşıyor.

Sosyalist propagandanın başlıca amacı sosyalist dünya görüşünün emekçiler arasında yaygınlaşmasını sağlamak, işçi sınıfının mücadelelerinin burun boyutları için elverişli bir sosyal temel oluşturmaktr.

Anaak, sol partinin bu kapsam içindeki işlevinin ve görevlerinin gerçek bir şekilde belirlenmesi, kaldırılamayacağı yükümlülüklerden uzak tutulması gereklidir. Sosyalizmin genel hatlarıyla propagandası, sosyalist düzene nasıl varılacağının adım adım tasvirini gerektirmez. Üstelik böylesi, varolan mevzuat altında mümkün olamayacağı gibi sol partinin örgütSEL yapısını, ideolojik heterojenliği aşan alanlara girmesi anlamına gelir.

Sosyalizmin propagandasının yanı sıra sol partinin program hedefleri neler olmalıdır?

Konu, ilgilenenler tarafından enine boynu tartsılmalı ve ortaklaşa bir görüşe varılmalı. Sunuların esas alınabileceği kanısındayım:

Bağımsızlık. Emperyalizmle olan her türlü bağımlılık ilişkisine son verilmesi.

Demokrasi. Evrensel kabul gören bütün demokratik hak ve özgürlüklerin hukuki ve siyasi geçerli kılınması.

Tekellerin egemenliğine son verilmesi. Tekellerin elindeki büyük üretim ve dolaşım araçlarının kamu mülkiyeti alanına alınması.

İrkçılığın ve şovenizmin önlendirilmesi. İrk-

çi ve şoven akımların yasaklanması, ırkçı ve milliyetçi baskılara son verilmesi.

Bu hedeflerin, Türkiye solunda yer alan hemen bütün görüşlerin ortak paydasını oluşturdugu söylenebilir. Bu nokta önemlidir; çünkü sol parti, solda yer alan ve böyle bir partinin gereğine inanan herkesi onur vermesiyle oluşturulmak zorundadır.

Yasal sol partinin oluşturulması toplumda ne gibi gelişmelere yol açabilir? Böyle bir partinin varlığı toplumsal süreci nasıl etkiler?

Her şeyden önce demokrasi mücadelesi azımsanmayacak bir ivme kazanacaktır. Çünkü demokratik hak ve özgürlüklerin savunulmasında, bunun için yürütülen mücadelede solcular, öteki siyasi haraketlerin hepsinden daha kararlı ve israrlıdır. Son yedi yılın de-

Illustrasyon: Ugurcan Atasig

neyleri bu gerçeğin kanıtı. "Şartlara uyum gösterme", "bekle-gör" gibi taktiklerin pek yaygın olduğu dönemlerde demokratik hak ve özgürlükleri en zor şartlar altında savunuların, bu uğurda her türlü sıkıntıya katlananların çoğu zaman solcular olduğuna, günlük basında bir türlü eksilmeyen mahkeme haberleri tanıklık ediyorlar. Böylece de doğal. Çün-kü eksiksliği çekilen demokratik hak ve özgürlükler herkesin çok işçiliği, diğer emekçileri, çahsan on milyonlarca insa ilgilendiriyor. Bu gerçeğin çarpıcı örneklere hemen her gün rastlıyoruz. Örneğin bir TÜSİAD, derneklerin siyaset yapmaları yasak olduğu halde siyasetin alâsını yapabiliyor, ama ölüm cezasının kaldırılması gibi son derece insanı bir öneri getiren doktorların bu talebi suç sayılabilir. Ya da eski siyasete konulan yasak ihlal edildiğinde bu hoş görülebiliyor;

ama askeri yönetimde bakan vermiş Türk-İş yöneticilerinin -ne de olsa işi temsileleridir, yaptıkları "yol olabilir" gerekçesiyle olsa gerek- iç adım yurumeleme izin verilmeyi.

Durum böylese, yani demokratik hak ve özgürlükler oncelikle emekçi yiğinlar, çahsan insanlar için işlemiyorsa, emeğin hakkını savunan solcuların demokrasi mücadeleinde

yasal olanaklardan da azami ölçüde yararlanmaları küçümsemeyecek bir önem kazanır. Yasal olanaklardan biri de yasal siyaset alanında yer almaktır.

Dahası, demokratik hak ve özgürlükler mücadeleyle, emekçilerin sosyal kurtuluş mücadelesi arasında birbirlerinden koparamayacak kadar güçlü organik bir bağ vardır. Kapitalist düzen varlığını koruduğu sürece, demokratik hak ve özgürlükler isterse azami ölçüde geçerli kılınır, sömürü ve baskı sona ermez. Oysa emekçi insan için esas olan sömürü ve baskından tümüyle kurtulmaktadır. Kapitalist düzende sömürü ve baskının azaltılıp hafifletilmesine yarayan demokratik hak ve özgürlükler de emekçi için çok önemlidir. Ama onun gözü yine de sömürüsüz ve baskısız bir dünyadadır, kendisinden başka efeninin bulunmayacağı bir düzendedir. Bugün elde edeceğim demokratik hak ve özgürlükler, boylesi bir hedefin gerçekleşmesine ne ölçüde hizmet edersc, o da demokrasi mücadele sine o ölçüde asılır, özgürlükler o ölçüde sahip çıkar, mücadelenin zorluklarına o ölçüde göğüs gerer. Kaldı ki, aynı demokratik hak ve özgürlükler emekçinin kendi dünyasını inşa etmesinde de tayin edici öneme sahip olacaktır.

Son ceyrek yüzyılın deneyi, ağır baskı döneminin sol hareketlerin büyük ölçüde etkisizleştirildiklerini, boylesi dönemin solun-bütün olarak ele alındığında bir bakıma basırıldığini gösteriyor. Böyle olmasının başlica nedenlerinden biri, sol hareketlerin temsil ettikleri emekçi toplum kesimi içinde yeterince yaygın ve onlara yeterince malolmamış olmalarıdır. Dolayısıyla sol partinin, solun yiğinsallaşmasına, sosyalizm düşüncesine çok sayıda içsini emekçinin kazanmasına, mücadelein yarınları için elverişli bir toplumsal temel oluşturulmasına hizmet edeeceği, her türlü tartışmanın otesindedir.

Sol parti, demokrasi mücadeleinin yanı sıra antiemperyalist, antişovenist ve antimonalist mücadelelerin de geliştirilip güçlendirilmelerine, bu mücadelelerin daha yiğinsallaştırılmasına ivme kazandıracaktır.

Bütün bunların 'gerçekleşebilmesi için sol partinin oluşturulması sürecinin son derece özenli, yapıçı ve sabırlı bir tutumla değerlendirilmesi gerekiyor.

Türkiye solunun bünyesinde çok sayıda akımı ve tek tek solcuları barındırdığı biliniyor. Bu bölünmüşüğün ve dağınıklığın nesnel ve özneleri var. Sol parti bu farklılıkların ortadan kaldırılması sonucu oluşacak değildir. Aksine sol parti, bu farklılıklar temelinde, onların üzerinde inşa edilecektir. Yani sol parti, ona omuz vereceklerin gönüllü katılımıyla oluşacaktır ve deyim yerindeyse sol bir koalisyon partisi, bir konsensus partisi olacaktır.

Farklılaşmalar üzerine inşa edilen parti yürü mü?

Zorlukların olacağının apatik. Ancak zorlukları yemek de bizim görevimiz. Partinin, farklı tarafların elbirliğiyle inşa edilmesi, farklılıkların sırıt varlıkların koruyacağı anlamını gelmez. Tam tersine, birlikte, aynı çatı altında çalışmak bölünmüşükteki özneler faktörlerin aşılmasına hizmet edebilir. Böylece sol parti, soldaki dağınıklığın giderilmesi doğrultusunda olumlu bir işlev görmüş olur. Tabii, nesnel koşullardan kaynaklanan farklı-

lıklar varlıklarını korumaya devam ederler. Devrimci mücadelede, dayandığı sınıf temelden kaynaklanan ve ideolojik farklılaşmaya yol açan nesnel bölünmüşüğün sürmesi, şayet sol partide katılımcılar arasında bu turden ayırmalar olursa, doğaldır. Ne ki, sol partinin içeriği ortaklaşa oluşturulduğu takdirde, bu turden nesnel, ya da zamanla giderilebilecek özneler farklılaşmalarla rağmen düzgün ve tutarlı bir işleyişin sağlanması mümkün kündür.

Dahası, farklılaşmaların çekinmemeli, aksine bu farklılaşmaların sağlayacağı tartışmalardan ve fikri zenginlikten yararlanıp yaratıcı politikaların oluşturulması için çaba sarfedilmeli. Kuşkusuz bu, parti içinde isteyenin istediği gibi davranışabileceğini şeklinde yorumlanamaz. Tartışmalar ve görüşmeler eyleme karar almak içindir. Bir kere karar alındımdı, herkes o kararın uygulanması için üzerine düşeni hem de azami fedakarlıkla yine getirmek zorundadır. Bir kere daha altını çizeyim, gönüllülük temelinde, ortaklaşa oluşturulmuş bir partide kararların, tarafların taviz verebilecekleri sınırlar dahilinde oluşturulması için neden yoktur.

Tabii bu noktada önemli olan, özneler faktörlerin ön plana çıkarılmasını olabildigince etkisizlestirecek bir yol izlemektir. Sol potansiyelin ağırlıklı bir kesiminin ilgisini çekecek, onlara cazip gelecek bir girişim gerçekleştirilebileceği takdirde girişimin oldukça güçlü bir kitle desteği bulması şarttır olmaz. Çünkü pek çok yerde boylesi bir partide istekli olan kimseler dahi, solu kucaklamayan bir partide sahip çıkmaya, onun oluşturulmasına aktif katılımla-gelebilecek baskılar nedeniyle kolay cesaret edemezler. Ama solun özneleri bir kesimin destekini kazanan, solcu aydınların sahip olduğu, kamuoyunda yanık uyanıran bir girişim bu kesimlerin baskıların getirdiği çekişgenliği aşmasını sağlayacaktır.

Gerek böyle partide yer alabilecek olan tarafların kimi özneler yaklaşımlarının giderilmesi için, gerekse de konunun kamuoyunda yeterince tartışılabilmesi için uzunca bir çalışma süresine ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Bu süreci canlı bir süreç olarak yaşamak mümkün.

Tabii en kolay "ben yaptım oldum"dur. Ne ki, mevcut şartlarda boylesinin en ufak bir şansı yoktur. Çünkü sadece demokratik haklar ve özgürlükler mücadelede dahi, oncelikle kitleleri ilgilendiriyor. Yiğinların ilgisini çekmeyecek, onların katılımını sağlamayacak bir girişim daha baştan ölü doğmaya mahkûmdur. "Bizim" yaptıklarımızın en kötüsü, "ben yaptım oldum"ların en iyisinden kat be kat iyidir.

(*) "Sol" ve "solcu" kelimeini, sosyal demokrasiden daha solda olan akımları ve mensuplarını topluca nitelendirmek için kullanıyorum. Aybar-Perinçek girişimini sözüntü ettiğim sol parti kapsamında görmüyorum. ABD emperyalizmi de Sovyetler Birliği'nin aynı kategoriye sokmanın, solculuk bir yana, ne bağımsızlık, ne de barış anlayışıyla bağdaşabilecegi kansundadır. Zaten onlar da kendi bildikleri yolda kendi başlarına yürüyorlar. Solun ağırlık bölümünün Aybar-Perinçek girişimine pek ilgi duymadığı ve duymayacağı anlaşılıyor.

**Sol partinin
yasal siyasetteki
boşluğu doldurabilmesi için
kapitalizmi aşan bir düzeni
savunması zorunlu.
Ama asıl mesele
kapitalist düzen
varlığını koruduğu müddetçe
emekçi yiğinların sömürü ve
baskından kurtulmasının
olanaksızlığı.**

ZOR KOŞULLARDA ARTAN DAYANIŞMA

1980-86 dönemi '80 öncesinden temel olarak farklıdır. Sendikacılık hareketi,

'80 yılında ve sonrasında işçi haklarına ve sendikacılık hareketine yönelik saldırının sistemli ve sürekli olduğunu kavramaktadır.

Perşembenin gelişmiş bir çarşambadan belidir" derler. 1987 yılında Türkiye işçi sınıfının yapacakları da 1986 ve daha önceki yıllarda gelişmelerden çıkarılabilir.

24 Ocak 1980 kararları Türkiye sendikacılık hareketi için bir dönüm noktasıdır. 1970'li yıllarda girilen devresel ekonomik bunalımdan kapitalizm çerçevesinde ve mülk sahibi sınıfların bir kesiminin çıkarları doğrultusunda çıkış için bir çözüm arayışı, uluslararası tekeli sermayenin de dayatmasıyla, 24 Ocak istikrar tedbirlerini doğurdu. Diğer kapitalist ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de işçi sınıfı bu kararlara tepki gösterdi. Bu tepkinin bir bölümü bilinciği, bir bölümü içgüdüselidi.

Türkiye'de 1972-1979 döneminde yapılan grevlere toplam 120 bin kişi katıldı ve grevler nedeniyle 6,4 milyon işgünü kayboldu. 1980 yılının ilk 8 ay 12 günlük süresinde ise grevlere 85 bin kişi katıldı. Bu grevler nedeniyle kaybolan işgünü 7,7 milyondu. 1980 yılında ertelendikleri için yapılmayan grevler de bu sayıya dahil edilirse, 24 Ocak istikrar tedbirlerine (o günlerdeki örgütülük ve bilinc düzeyinde bile) Türkiye işçi sınıfının nasıl bir tepki gösterdiği açıkça ortaya çıkacaktır.

24 Ocak istikrar programının demokrasi ile uygulamak mümkün değildi. 12 Eylül 1980 tarihindeki askeri müdahale ile, ana amaçlarından biri işgütünün yeniden üretim maliyetini düşürmek olan 24 Ocak programının uygulanabilmesinin şartları yaratıldı. 12 Eylül 1980 tarihinde 54 bin işçi grevdeydi ve çok sayıda işyerinde toplu iş sözleşmesi görüşmeleri uyuşmazlık aşamasındaydı.

Durgunluk Yılları

12 Eylül 1980'den 1984 yılına kadar grev yasaktı. Hazırlanan 1982 Anayasası ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lojistik Yasası ile grev hakkına büyük darbeler

indirildi.

1984 yılında toplu pazarlık düzenine yeni den geçildi. 2 Ekim 1984 tarihinde ilk grevler Dok Gemi-İş Sendikası tarafından başlatıldı. Ancak birçok ilde uygulanmakta olan sıkıyönetim ve olaganüstü hal durumu ve 1980-1984 döneminde emekçi sınıf ve tabakalar üzerinde uygulanan ve devam eden baskınlar, ülkemizde korku ve yığınık yuymada oldukça başarılı olmuştu. Bu koşullarda, "bu yasalarla grev yapılmaz" biçimindeki teslimiyetçi tavır oldukça yaygın kazandı. 1984-1985 yıllarında, Yüksek Hakem Kurulu tarafından elden geçirilmiş toplu iş sözleşmeleri, sendikalar tarafından yenilendi. O günün koşullarında başarısız toplu iş sözleşmeleri yapıldı.

Sıçrama

1986 yılı bir dönüm noktasıdır.

1986 yılında ülkemizde demokrasi mücadeleleri güç kazandı. Türkiye işçi sınıfı 1980-1985 döneminin kalıntılarını temizlemeye, bu tavrimi sendikal örgütlenmelerde hissettirmeye başladı. İşçi sınıfındaki gelişmeleri szeme konusunda büyük yetenekleri olan sendikacılar

ise bu değişime uygun bir tavır takınmaya başladılar.

Türk-İş ancak 1985 yılının son aylarında 1982 Anayasası'na karşı açık bir tavır aldı. 1986 yılı Şubat'ta İzmir mitingi düzenlendi ve Türk-İş'e bağlı sendikaların şube ve genel merkez genel kurulları toplandı. Bu genel kurullar, işçilerin 1980'den beri yaşadıkları acılarının, sıkıntılardan ve kayıpların dile getirildiği forumlar oldu. Türkiye işçi sınıfı, ekmek ve demokrasi mücadeleşinin nasıl bir bütünlük oluşturduğunu yaşıyarak öğrenmişti.

Türk-İş 1986 yılı Aralık ayında 14. Genel Kurulu bir dönüm noktasıdır. İlk kez bu genel kurulda Türk-İş'in devlete, iktidarlara, işverenlere ve

A.B.D. hakim sınıflarına bağlı yapılarından sistemli bir kopuş cabası dile getirildi, demokrasiye sahip çıkılması ciddi bir biçimde tarihseldi.

Türk-İş yöneticileri 1980-1986 döneminde Türkiye işçi sınıfına hizmet etmediler. 12 Eylül askeri müdahalesinin açıkça desteklenmemesi

Tes-İş temsilcisinin önerisine göre, televizyonda "icraatın içinden" programı yayınlandıgı sırada herkes evlerindeki tüm elektrikli aletleri kullanırsa, bu program izlenemeyecektir.

▲ Türk-İş Meclise yürüyecekti. Yedi yıl sonra yürümeye kalkarsın, yürütmezler.

si, genel sekreter Sadık Şide'nin Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 1982 Anayasası karşısında takimlanan tavrı, DİSK'in ve bağlı sendikaların faaliyetlerinin durdurulması konusunda gösterilen sevinç, bu kuruluşların yöneticilerinin ve genel olarak yüzbinlerce insanın gözaltına alınması ve iğkeneden geçirilmesi karşısında gösterilen kayıtsızlık ve benzeri davranışlar, Türk-İş'i uluslararası sendikacılık alanında bile yalnız bıraktı.

Türk-İş'in 14. Genel Kurulu'nda demokratik muhalefet adı altında ortaya çıkan sendikacılık, oyların üçte birini aldı. Demokratik muhalefetin, yönetimde seçilmesi halinde uygulayacağı açıklandı. Çalışma Programı eğer çok daha önceki hazırlanmış ve kamuoyunda ve şube genel kurullarında tartışılmış olsaydı, şube, sendika ve Türk-İş genel kurullarında bu başarı daha büyük olurdu.

Yeni Koşullar

1980-1986 dönemi, 1980 öncesinden temelden farklıdır. Sendikacılık hareketi, 1980 yılında ve sonrasında işçi haklarına ve sendikacılık hareketine yönelen saldırmayı sistemi ve sürekli olduğunu ve devam edeceğini kavramaktadır.

Sendikacılık hareketi, temsil ettiği üyelerin hak ve çıkarlarını ya toplu iş sözleşmeleriyle, ya da yasa değişiklikleriyle korur ve geliştirir. 1963-1980 döneminde sendikaların mücadelede toplu iş sözleşmeleri amacıyla sınırlı kaldı. Yasa değişiklikleri için verilen mücadele çok azdı. Toplu iş sözleşmeleri alanında verilen mücadele ise, kısıtlı da olsa bulunan grev hakkının oldukça yaygın bir biçimde kullanılması veya kullanılması tehdidiyle, oldukça başarılı oldu. Bu ise sendikaların kendi başlarına verdikleri mücadeleyi one çıkarttı. İşçi sınıfının tümünü kapsayan mücadeleler sınırlı kaldı.

1980 sonrasında bu durum tamamen değişti. 1982 Anayasası, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası ve diğer mevzuatla, grev hakkı (kendi başına) kullanılması çok zor olan bir silah haline sokuldı. Sendikaların yalnızca toplu iş sözleşmeleri alanında verecekleri mücadele, onları başarısızlığa mahküm etti. Yeni koşullarda, yasaların ve hatta anayasannan değiştirilmesi için mücadele edilmesi, en apolitik sendikacılık ve işçiler için bile bir zorunluluk oldu. Ekim 1980'de kıdem tazminatına sınır getirildi. 1981 yılı Nisan ayında da toplu iş sözleşmeleri ile alınamayacak ikramiye sayısı sınırlandırıldı. Yüksek Hakem Kurulu, 1963-1980 döneminde toplu iş sözleşmelerinde sağlanan kazanımları büyük ölçüde yok etti. 1977 yıldan beri süren ve kontrollü bir biçimde sürdürülerek yüksek oranlı enflasyon da, 1963-1977 döneminde gerçek ücret artışlarını silmede bilinci bir biçimde kullanıldı. Bütün bu kayıpların ve 1980 sonrasında konan tüzel engellerin ötesinde, hükümetin toplu pazarlık sistemine sürekli ve sistemli müdahaleleri de sendikacılık hareketini politik bir tavrı almaya itti. Bugün sen-

dika olarak varlık gerekçelerini yerine getirmek isteyen sendikacılık, 1982 Anayasası'na, 2821 ve 2822 sayılı yasalara, toplu pazarlık özgürlüğünü kısıtlayan yasalara ve hükümete karşı açık bir tavrı almak zorunda kalmıştır. Türkiye işçi sınıfının bu konulardaki birliği, sendikacılık da tavrı almaya itmiştir.

Yerel Örgütlenmeler

Bu gelişimin göstergelerinden biri, çeşitli ilerde sendika şubeleri arasında gelişen işbirliği ve alınan ortak tavırlardır.

1947-1970 dönemindeki sendika yasalarına göre, sendikalar arasında il birliklerinin kurulması mümkün değildi. Bir ildeki sendikalar kendi aralarında örgütlenmeye gidebiliyorlardı. Bu ise sendikacılık hareketini daha güçlendiriyordu. 1970 yılında il birlikleri kaldırıldı. Ancak birçok ilde özellikle sağlık sorunlarının çözümü için sendika şubeleri arasında dayanışma sürdü.

1987 yılında bu işbirliğinden büyük bir gelisme ve niteliğinde bir sıçrama görülür.

Izmir'de 47 şube 4 Ocak 1987'den beri her ay toplantı yapıyor. Bu şubeler 9 kişilik bir yönetim kurulu seçti. Bu kurul her hafta toplantı yapıyor. 47 şube oybirliğiyle Türk-İş ve bağlı sendikaların yöneticilerinin Ankara'da, şube

yöneticilerinin ise kendi illerinde açlık grevine başlamalarını önerdi. İzmir örneği, Uşak, Bahçeşehir, Denizli, Muğla, Uşak ve Manisa'da tekrarlanıyor. Erzincan'da sendikaların şubeleri 10-12 yıldır düzenli olarak toplanıyorlar ve kendilerine "konsey" adı veriyorlar. Bir yönetim kurulları ve karar defterleri de var.

Istanbul'da 10 sendika şubesi, 18 Şubat 1987 tarihinde kamuoyuna, sormekte olan Netaş, Derby ve diğer grevleri desteklediklerini açıkladılar.

Kocaeli'de faaliyet gösteren 12 sendika şubesi 1987 yılında bir komisyon kurdu. Bu komisyonda Türk-İş'e bağlı sendikalar yanı sıra, Hak-İş'e bağlı Özdemir-İş ve bağımsız Otomobil-İş şubeleri de yer alıyor.

Eskişehir'de 18 sendika şubesi temsilcileri 11 Mart 1987 tarihinde Türk-İş Genel Başkanlığı'na bir yazı gönderdi ve Türk-İş'in eylem yapmaması durumunda Eskişehir şubelerinin "sorumluluklarının gereği olarak tabanla bütünlükle harekete geçeceklerini" bildirdi.

Yeni Mücadele Yöntemleri

Yeni koşullar ve grev hakkı üzerine konmuş bulunan sınırlamalar, dayanışmanın ve sendika-işçi demokrasinin geliştirilmesine, yeni mücadele yöntemlerinin bulunmasına yol

"Satan" Razi Değil!

Mılettekin içinde bulunduğu şartlar, işçimizin zor duruma itilmesi, bizi de üzemeğe için lokavt kararından vazgeçiyoruz." Böyle diyor du KİPLAS (Kimya-Petrol-Lastik İşverenleri Sendikası) başkanı Refik Baydur ve aynı gün Petrol-İş toplam 5 bin işçinin çalıştığı 32 işyerinde daha greve çıktı. Böylece 18 Mart'ta greve başlayanlarla birlikte 57 işyerinde 9 bin askın işçi Kiplas'ın grup sözleşmesi dayatmasına karşı greve başlıyor.

Neydi Kiplas'ın dayatması?

İşveren sendikası söz konusu işyerlerinde örgütü Petrol-İş Sendikasının sözleşme önerisini beklemeden -alışlagelerin tersine- kendi hazırladığı sözleşme taslağını (tüm işyerleri için tek tipe söylemeye) dayatıyor, tek tek işyerleri için sözleşme görüşmelerine katılmayacağını bildiriyordu. "Genel grev etkisi yaratacağı" gerekçesiyle grup sözleşmesini ve akabinde grevi savunan işçi sendikaları da olmakla birlikte (Las-Petkim-İş gibi) Kiplas'ın hesapları daha farklıydı. Grup sözleşmesi Kiplas'ın "büyük patronları" nun işine birden fazla sebeple geliyordu. Önce, böyle bir sözleşme yapıldığı takdirde, Kiplas içindeki küçük işletmeler bir süre sonra sözleşmenin gerektirdiği koşulları sağlayamayarak zor durumda kalacaklar ve büyüklerin de yolu açılmış olacaktı. Sonra, grup sözleşmesi görüşmeleri sonucunda anlaşma olmazsa, sendikanın gücü işyerlerinin tümünde birden greve gitmeye yetmeyecekti. Evet, amaç bir taşla çok kuş vurmaktı. Kiplas'ın "onerisi", ya grup sözleşmesini kabul edersiniz ya da lokavt ilan ederim, şeklinde somutlanıyordu.

Petrol-İş ise, toplu iş sözleşmesinin iş yerlerinin özel koşulları gözönüne alınarak sonuçlandırılması ve sendikal örgütlenme ile işçinin bağımlı yapıflatacağı gerekçeleri ile buna karşı çıktı. Böyle olursa, sendikalar "bürokratik sözleşme mekanizmaları" na dönüşecekti. Ayrıca, söz konusu işyerlerinin belirli bir standartı olmadığı gibi, farklı sorunları vardı. İşkotunda mal yetiştiği sürekli olduğu ve yapılan zamlar % 100'ler üstü halde 20 yıllık bir işçinin eline hala 50 bin TL ücret geçiyordu. Sosyal haklar son derece geriydi. Grup sözleşmesi mevcut durumun devam için bir dayatmayı.

31 Mart günü işçilerin zor duruma düşmelerinden dolayı "azulerek" lokavt ilan etmekten vazgeçtilerini bildiren Kiplas, yasa gereği hukuki yürüyor ve aynı gün başlayan grevlerle birlikte grup sözleşmesi dayatması da kurularak tek tek işyerlerinde toplu sözleşme görüşmeleri başlıyor.

Bu arada, Petrol-İş Eczacıbaşı, Mersin Ataş, Birlesik Alman ve Wyeth İlaç Fabrikasında 1. yıl için 69, 2. yıl için 75 bin TL'ye yaklaşan artışlarla, sosyal haklarında % 130'lara varan artışların sağlandığı sözleşmeler bağıltırken, Cevdet Selvi, 10 işyerinde yaklaşık 3 bin işçinin daha greve hazır olduğunu söyleyordu.

Peki... bu yasalarla grev yapılabilir miydi?

Yapılabilir... yapıyordu. Hem de bal gibi yapıyordu ve tipki Netaş, Dora ve Derby'deki gibi kazanıyordu da.

açıktı.

İşçiler, zorlaşan koşullarda dayanışmalarını artırıldı. Dayanışma ulusal düzeyde olduğu kadar, uluslararası düzeyde de gelişti.

Sendikalar, zorlaşan koşullarda ayakta kabilmek için sendika-içi demokrasiyi daha özen göstermeye başladı. İşçiler, 1980-1986 döneminde kötü sınav vermiş yöneticilerin değiştirilmesi ve sendikaların temel işlevlerinin yerine getirilmesini sağlayacak yöneticilerin görevde seçilebilmesi için sendika-içi demokrasiyi daha ısrarla talep etmeye başladılar.

Sendikacılık hareketinin bütünlüğe yönelik sürekli ve sistemli saldırı, her siyasi görüşün kendi programıyla temsil edildiği, ancak işçi sınıfının bugünkü ortak çıkarları etrafında (bağımsız sınıf sendikacılığı, kararlı mücadele, kitle mücadele, demokrasiyi koruma ve geliştirme, daha yüksek ücretler ve daha iyi çalışma koşulları, iş olsanlarının yaratılması, barış ve özgürlük) sağlanması mümkün olan bir birliği gerekli kıydı. Bu ise ancak sendika-içi demokrasının geliştirilmesi ile mümkün olabilir. Bu durum da sendika-içi demokrasının uygulanmasının zorunluğunu artırdı.

İşçiler, kısıtlanan grev hakkını tamamlayıcı yöntemler geliştirdiler. Başka ülkelerde bu durumda yaygın olarak görülen uygulamalar, üretimin yavaşlatılması ve dayanışma greveridir. Bunlar ülkemizde yasaktır. Fazla çalışmaya kalmama, en küçük rahatsızlıklarda viziteye çıkma, kurallara tam tâmina uyuma (İstanbul Belediye şoförleri gibi), işyerlerinde yemek boykotu, açlık grevi, açık hava toplantıları, kapalı salon toplantıları, yürüyüş, siyah çelenk bırakma, oturma grevi ve tüketici boykotu, grev hakkının tamamlayıcı yasal mücadele yöntemleri olarak gündeme gelmiştir ve gelecektir. İzmir'de 47 şube temsilcisinin yaptığı toplantıda servis arabalarına binmemeye ve işe yürüyerek gidip gelme gibi bir öneri de getirilmiştir. Bu toplantıda Tes-İş temsilcisinin önerisi ise ilginçtir. Öneriye göre, televizyonda "İcraatın İçinden" programı yayınlandıktı sırada eğer herkes evlerindeki tüm elektrikli aletleri kullanırsa, bu program izlenmeyecektir.

▲ Sendikalı işçiler. Bu yıl mücadeleli geçecek.

Sonuç

Perşembenin gelişî çarşamba'dan berildir, 1987 yılı, Türkiye işçi sınıfı tarihine mücadeleler ve başarıları dolu bir yıl olarak geçecek. 1980-1986 dönemi ve özellikle 1987 yılının ilk ayları, durumun böyle gelişeceğini göstermektedir.

Erdemir'de Sarı Sendikacılık Entrikaları

▲ Erdemir. Kocaman işletme, oysa sendikası yok.

“1 977 yılında Erdemir'de ücretlerin maliyet içindeki payı % 17 iken, 1985 yılında % 8'e düşmüştür. Bu süre içinde çalışan işçi sayısında önemli bir artış olmamasına karşın, üretim yaklaşık üç kat artmıştır.” Otomobil-İş Sendikası Ereğli Şubesi'nden 2 no'lu bildirisinde, Türkiye'nin üç büyük kâr kuruluşundan biri olan Erdemir'le ilgili durum böyle özetiştir.

Erdemir... çalışan işçi sayısı 7888, 8 yıldır yetkili sendika yok, çalışma koşulları sürekli kötüleşiyor, iş kazalarında artış var, yetki sorunu içinden çıkmaz halde.

Gerçekte Erdemir'de yetkili bir işçi sendikası var: Otomobil-İş. Ancak sarı sendikacılığın entrikaları ve akıllara durgunluk verecek yasal uygulamalar nedeniyle Erdemir işçi halen sendikasız.

2821 sayılı Sendikalar Yasası ile 2822 sayılı Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt Yasasının 7 Mayıs 1983 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesinden bu yana Erdemir'de, ilkinde Çelik-İş, diğerlerinde Otomobil-İş olmak üzere 4 kez yetki isteminde bulunuldu. Sonucusu ile ilgili yargılama sürüren, “ilginç” olayları tamik olundu.

Neydi bu olaylar?

Çelik-İş Sendikası 1984 Mayıs'ında yetkili sendika olduğu iddiasıyla Bakanlığa başvurdu. Erdemir'de ilk büyük sahtecilikti bu. Çelik-İş Erdemir'de 4927 üyesi olduğunu iddia ediyordu. Dayanaklı ise, işveren vekili ile Çelik-İş sube başkanının birlikte imzaladıkları tutanakta. Oysa bu belgede, Otomobil-İş sube yönetim kurulu üyeleriyle, olmuş işçilerin isimleri de bulunuyordu. Gerçekte Çelik-İş'in üye sayısı 150'yi bile aşmıyordu. İş, mahkeme düşüncesi yargılama 6 ay kadar sürüyor ve bu süre içinde coğunluk sendikası konumuna gelerek yetki isteminde bulunan Otomobil-İş'e “başka bir sendikamın yetki istemi ile ilgili yargılamanın sürdürdü” gerekçesiyle olumsuz yanıt veriliyordu. Yargılama sonunda Çelik-İş'in 124 üyesi olduğu anlaşılabilecek ve yüzlerce işi sahtecilik suçlamasıyla Çelik-İş yöneticileri hakkında savcılığa başvuracaktı.

9 Kasım 1984'te bu kez Otomobil-İş Sendikası “alındı” belgesi ile Bakanlığa teslim ettiği Noter tasdikli 4102 üye fisi üzerine dayanarak yetki isteminde bulundu. Ancak, Bakanlık bu talebi reddetti. Değerlendirmeye 3084 üye fisi alınmıştı. Halbuki, “alındı” belgesi ile teslim edilen üye fisi sayısı 4102 idi. Değerlendirme dışı bırakılan 1018 üye fisi ise bugüne kadar öğrenilememiştir. Otomobil-İş'in Bakanlığın bu karara karşı yargı yoluna başvurması ile ortaya çıkan gelişmeler evvelkilerden de “ilginç” olacaktır.

Yargılamanın yapıldığı Zonguldak İş Mahkemesi davaya katılmak isteyen Çelik-İş'le Türk Metal'in bu taleplerini “hukuki yararları bulunmadığı” gerekçesiyle reddetti. Otomobil-İş'in Erdemir'de coğunluğun sağlanıp sağlanmadığının tespiti talebini ise kabul etti ve nedense bu kararını takiben de önce Alanya'ya, oradan da Çaycuma'ya nakledildi. Yargıç'la birlikte, duruşmanın gidişatı da değişiyor ve daha önce “katılma” talepleri iki kez reddedilen Türk Metal'le Çelik-İş ilk celde davaya “mûdahil” olarak alınıyordu.

Bu arada, bilirkişi raporu da verilmiş ve Otomobil-İş'in 392 üye fazlası ile yetkili olduğu belirlenmişti. Ancak, Erdemir işçisi yetkili sendikasına “bu kadar kolay” kavuşamayacaktı. Mahkeme bu kez Türk Metal ve Çelik-İş'in gerekçelerine dayanarak, yöneticiler, mühendisler ve teknik kadrodan oluşan “A Personelin yetki için gerekliliği dahil edilmesi” gerektiğini ileri sürerek davayı reddediyor, temiz edilen karar, sayıları binleri aşan evraka rağmen, adalet mekanizmasının en hızlı işlemlerine konu olarak Yargıtay'ca 48 saat içinde onanıyor.

Yetki konusunda “kargaşa” devam ederken, Bakanlar Kurulu da “alicenaplığı” gösteriyordu: Madem henüz yetki alınmamıştı işçi “mağdur” olmamalıdı. Sendikalı bir işyerindeki toplu sözleşme Erdemir'e “teşmil” edildi. Ve A personel teşmil kararının dışında tutuldu.

8 Mayıs 1986, Otomobil-İş bir kez daha yetki isteminde bulunuyor. Bu kez Noter tasdikli ve “alındı” belgesi ile Bakanlığa teslim edilen üye fisi sayısı 4172. Yani A Personel dahil edilse bile yetki için gerekliliği 227 fazla. Bakanlığın yanıtı yine olumsuz. Zonguldak İş Mahkemesi -20 kişilik işyerlerinde bile uygulamamın böyle olmasına karşın davası dosyasını bilirkişije göndermemi reddediyor. Sonuç: “Bakanlık kayıtları ve evrak üzerinde yapılan inceleme sonucunda davamın reddine ilişkin karar...” ve karar yine büyük bir suratle Yargıtay'ca onanır.

Erdemir'de 24 Ekim 1986 tarihinde Otomobil-İş bir kez daha yetki isteminde bulundu. Mahkeme sürüyor. Eğer 120 kg tutarındaki evrak belge ve fışlar uzman bilirkişilere incelettiler, sonucuna göre karar verilirse Erdemir işçi sendikasına kavuşmuş olacak. Aksi takdirde sarı sendikacılık ve işveren işçilerin umutsuzluğu üzerine kurdukları hesapları sürdürmeye devam edecekler.

Komsomol Hasan'ın Gündeminde Hep Gelecek Var

BİR ESKI TÜFEK

İnsanlar hayat için derler ki, 'iste bu han'ın bir kapısından girdik, ötekinden de çıkış gideceğiz... Ben o han'ın içindeyim hep. Yine de boş geçen zamanıma acıyorum.

Belediye'nin kirli paslı kepçelerinin Demokles'in kılıc gibi tepesinde salandığı Tarlabası'ndayız. Sokak aralarında çamaşırlar salınıyor. Çürük dış gibi Tarlabası'nın yıkık yapıları. Onları yarip bir ara sokaga giriyor ve kendinden yıklımaya, belediye yardımına gitmeye çalışan bir yapının kapısını çalıyor. Bekliyoruz bir süre. Kapı açılıyor. Çakır gözülü, yaşı bir adam duruyor kapıda. Sevecen, sıcak bakıyor, gülümüyor. Tek göz odasına bıktırıyor. Elma kokuyor odanın içi. Bir yatak, iki tabure, bir masa ancak siyah. Yatağına tıftıftıne oturuyor. Okuduklarını, yazdıklarını anlatıyor. Sık sık gözleri parlıyor. Çakır çakır gülümüyor. Eli kolu hareketleniyor. Ne var ne yok, her şeyi bilmekte, her şeyi okumakta. Yanlışyla, doğrusuyla, geçmişle geleceğe her şeyin inceğini aramakta. Yaş yetmiş olukça geçmiş. Zor bir günlük yaşamın hiçbir koşulunun ayırdında değişmiş gibi rahat, anlatıyor, anlatıyor. Ne Tarlabası, ne belediye, ne kepçeler... Hep gelecek var gündeme.

Oysa biz ona israrla geçmiş sormaktayız. Merak bu ya. İkide-bir "neye canım..." dedikçe üsteliyor, anlattırmaya çalışıyor. Yazılı tarihi olmayan bir dönem, resmi tarihde geçmeyen insanları, ya da geçmiş de başka izler bırakılan olayları anlatıyor. Beş yıl iki cümlede geçiyor bazen, bazen beş günün öyküsü günlerce anlatılsa bitmeyecek, günlerce tartışılıp geçmeyecek gibi görünüyor.

Komsomol Hasan ile karşı karşıyasınız simdi. Yaşam öyküsü ana hatlarıyla bir kaç cümlede sıyıyor bu genç gönüllü insanın. Kendi anlatığına göre, 1933 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçmüştür. Zorunu bir göç olmuş bu. O yıllarda Bulgaristan'daki yönetimini hiç de hoşuna gitmeyecek şeyler yapmaktadır. Bir cephanelik soymak, direniş örgütlemek, dahası ihtilâl hazırlıklarına girişmek gibi.

"Bulgaristan kaşarıyla ünlüdür ya..." diyor, "Benim babam da kaşar ustasıydı işte. Bulgaristan kaşarını Türkiye'ye getiren adamdı. O yuzden de Kaşarçı soyadını aldık biz. Kimse hatırlamaz gerçi ama soyadım Kaşarçı'dır. Beni Komsomol Hasan diye bilirlər."

Türkiye'ye girdikten ve Edirne'de oturmağa başladığtan sonra hem de hemen sonrasında başlıyor Komsomol Hasan.

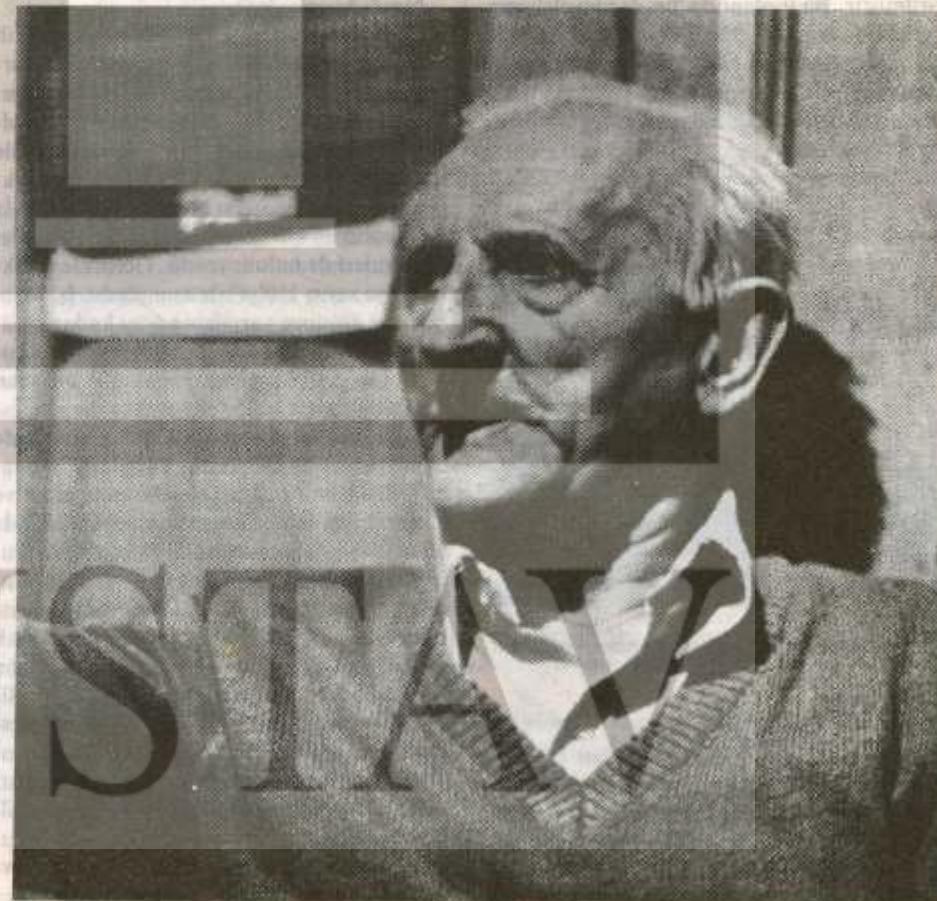
"Türkiye'ye gelir gelmez beni Edirne'de bir yere aldılar. Şimdi cezaevinin bulunduğu yer eski bir kişiydi o zaman. Yıl 1933. Orada insanları çalıştırıyorlar. Aslında ücret olarak 50 kuruşa pazarlık edilmiş ama 40 kuruş ödendiyor. Orada belki de grey diye adlandırılabilen bir hareket organizasyonu etti. Sabahın 7'sinden, gecenin 7'sine kadar çalışan insanlar, elbette bilmeliyordular grevin ne demek olduğunu. Kavga gibi birsey sandular. O yüzden de kavga çıktı. Tabii ki bastırıldı. Beni attılar oradan ama bir vere gitmemeye de izin vermiyorlar. Oranın başkomiseri, bizim memlekettiken, Sumul'dan olduğu için evraklarımı getirtti, babamın hâtırına beni kolladı. Ama ortada kalmıştım. Dört ay kadar dolaştım öylece. Açı kaldım. Hırsızlık bile yaptım. Bir kızın elinden ekmeğini kapıp kaçtım. Ama o hareketin sonucu alındı: 50 kuruş ödemeye başladılar, üstüne ögle yemeği bile verdiler. Ben ise, dört ay sonra bir çiftlikte kaz çobanlığı yapmaya başladım...."

Ve sonra başlıyor bir maratonun ilk solukları. 1933: "Tevkifat", 1934: "Tevkifat" 1936... 37...

"Toplam 9 yıl 9 ay Emniyet'te gözaltında kalmışım... O zamanlar huküm yemeden gözaltında yillereca tutuyorlardı. Bunca yıl yalnızca 7 yıl sığırında geçmis. Arada epey kurtardım da ondan." Hınzırca, çakır çakır gülüyor.

Hasan adı "Küçük Hasan" diye de bilinmiş, tam bu dönemler içinde. Komsomol Hasan, Küçük Hasan ve daha birçok Hasan doğmuştur, 1933'den sonra birçok yerde. Edirne'den sonra gittiği Eskisehir Şeker Fabrikası'nda da müdürler düzeyinde sevimli olaylara neden olduğu söyleyemeye!

"Şeker Fabrikası'nın kuruluş yıldarıydı. 1933-34 yılları. O zamanlar meşhur Takrir-i Sükün kanunu var. Yani teşkilat kurmak ya-

"Çukurcuma'da bir toplantıda karar alınmış. Beni ele vermeyecekler. Sonra da soluğu yine içerde alıyorum. Divorum ki, madem karar alındı, neden beni ele verdiniz?"

Ve sonra başka bir tarih, başka bir olay.

"Kemal Türkler'e bar-bar bagordum kaç defa. 'Siz lumpen proletarya yetiştiyoruz, ben ise devrimci yetiştiğim' diye... Yanlış mı? 1980'den bu yana, bakan işte, işçiden hiçbir hareket oldu mu? Soruyorum: Oldu mu? Yırtımıyordum: 'Konuşalım' diye. 'Biz kendi aramızda konuşalım. Birbirimizden hırşılıklar öğrenelim. Sendika nedir, Kartel nedir, sun nedir, bu nedir... anlatımlı.' Ama bütün bunların sonunda ne oldu?"

Odada bulunan bizler, Türkiye'nin geçirdiği her aşamayı en sıcak katmanında yaşadığı görülen Komsomol Hasan'a 1 Mayıs'ı sormadan edemiyoruz.

"Ben 1912 1 Mayıs'ları biliyordum, geyit müslümler tarafından düzenlenen 1 Mayısları. Biz, Bulgaristan'da 1 Mayıs'ları kutlamak için korsan gösteriler yapardık. Artık, bir şifiri bularuz, dirini sırtımıza mı alırız... nasıl olursa, kaçamak bir konuşma yaparız. Sonra da hemen dağılız, Bulgaristan'daki hareket böyle, çetin bir hareketti. Sonra 1945, 1946, 1947'te burada 1 Mayıs beyannameleri dağılırdı. Tabii yine kaçak olarak. Bakın ne yapmışlar bizimkiler. Tersane kapısında gizli gizli beyannameler dağıtmakla kalmamışlar, tırmışlar bunu bir de bekçi kulubesinin üstüne asvermişler! Bir müddet farkına varılmamış, sonra kıyamet kopmuş tabii..."

Hinzircə, çakır çakır parlıyor gözleri. Hâlâ duyduğu keyfi saklamıyor. Ve sonra, bî-

linda daha müsait şartların olacağı belli degildi. Teskilat Bursa'ya, Samsun'a kadar uzanabilmis, daha da öteye gitmemisti. Böylece teşkilatlannı durduruldu. O dönemde sonra, ben de kendime bir atolye kurmuştum, orayı çalıştmaya devam ettim. 1 Mayıs günleri, işçileri altı kurlara çıkardım. Bahar bayramı kutlar gibi... Orada, onlara 1 Mayıs'ı anlatırdım. Çoğu gencek çocuklardı. Beni can kulağıyla dinlerlerdi... Zaten bizlerin çalışmalar, neredeyse 35 yıl bulan faaliyetler bir okul yaratmıştır. Çok çalıştık, çok seyler yapık ama ancak okul vazifesi gördük."

Konu yine 1 Mayıs. Bu kez de gördüğü en büyük 1 Mayıs'ı, 1976 yılı anlatıyor. Nedense pek keyifli değil yüzü. Oysa biliyoruz ki, Türkiye'de kutlanan 1 Mayıs'ı en görkemliydi. Elde değil, "Beğenmediğim mi?" diye soruyor.

"Beni 1 Mayıs'a götürmek istediler, 1976'da. Ben 40 yıldır bu hareketi görmemiştim sayılmaktım. Ama gittim elbette. Kadın, erkek, çocuk, çocuk... Hoşuna gidiyor tabii insanın. Bağışmalar, o heyecan... Muazzam bir yayarlar! Ben kazcobanlığı yaptırm için, onları yaygarasını bilirim. Meydana dolaşırken, kendi kendime onların yaygarasıyla mukayese ediyorum. Bunu tenkî maksadıyla söylemiyorum. Öyle bir yaygaranın içine düşmüştüm ki, oyle geldi bana. 'Ben böyle bir toplantı görmedim.' dedim. Gideyim, söyle bir dolasıvum dedim. Dolastım. Ta Mecidiekov köprüsüne kadar yürüdüm, meydana döndüm. O zaman yine sordular, ne düşündüğüm. Dedim ki, 'Kalabalık mı, evet! Ama su kalabalığının içinden ben 90 kişi çıkarabilsem, iltilâl! Buradaki işçiler yaygara yapıyorlar, evet... Ama 'artık değer' nedir dersen, bilmezler! Yanlış mı söylüyorum? İşte durum şimdiden meydanda. İşçiden çit çıkmış mıdır? Çit çıkaran işçi hunları mı görür?'

Kendi deyişiyle, "teşkilatçı" Komsomol Hasan, Ruhundaki teşkilatçıh olmemiş. İnsan onuna konuştuktan sonra, "Ben galiba yaşıyım, bu adam anna da genç!" demeden duramıyor. Ve şimdi o teşkilatınlamaya gelen günlerin ardından, tek şov odaşında durmaksızın okuyor. Bir daktilo kolluyor, yazacaklarını yazabilemek için. Türkiye tarihinin her açıdan görüntüsünden, her sesten timiştin bir arada bulunabilmek için hep okuyor. Birkaç dil biliyor ve o birkaç dilden okuyor. Türkçe ye tişmeince, Çeviri yapıyor, genç insanlara bilgiliklerini öğretiyor. Sohbet ediyor, zihnatıyor, soruyor, merak ediyor... Heyecanlıyor, okeleniyor, esef ediyor ama üzülmüyor, kedelişenmiyor, pes etmiyor o "han" içinde dolusmaktan.

Kırli paslı Belediye kaptanlarının öldürmeye olduğu Tarlabası'nda bir Komsomol Hasan yaşayıyor.

sak. Derneği kuramazsin. Ama fabrikada da bir seyler oluyor; bir seyler yapılması gerekiyor. Ve o sırada Şeker Fabrikası'nda 1400 yabancı çalışıyor. Romanya'lılar, Yunanı'lılar, biz Bulgarlar... Onlarla birlikte olduk. Onbes günde bir vardiya yapıyoruz. Bu vardiyanın kısaltılması, 8-10 günde hibe indirmesini istiyoruz. Orada 'Muhacirleri Koruma Cemiyeti' kurdum. O cemiyet adına üç kişi seçtik. Aralarında ben de varım. Müdüre gideceğiz ve vardiya meselesini söyleyeceğiz. Gittiğimde. Adam bizi tyi de karsıladı. Odasına soktu, bir koltuga oturttu. Biz durumu anlattık. 'Tamamdır, konuşalım' dedi bize. Derken, billyorsunuz o zamanlar elektrikli ziller yok, müdürlerin yanında çingiraklar var; onlardan birini caldı, hademeleri çağrıldı. İçeri birkaç tane Hayvanalı Kurt girdi. Biz o zaman Kurt devince, Hayvana'lıları biliyorduk. İri yarı adamlardı. Hademeler girdiler içeri, astümüze saldırdılar; bizi tepe'den tırnağa bağladılar. Ondan sonra müdâr telefonu actı. Kimi ettiye? 'Yetişin! Burayı Bolşevikler bastı!' diye yardım istedi. Tabii geldiler, bizi aldılar, elerinde kasatıra gibi kocaman seylerle kapkacak, dove dove attular at arabalarına... Doğru karakola! Sonra da yer misin, yemez misin? Üç-beş gün dayak yedik. Ama ben fabrikadaki çalışmalarımı durdurmadım..."

Komsomol Hasan, hiçbir yerde faaliyetlerini durdurmadı. Söz buraya gelmisen, kendile ilgili bir vorumuna değmeden geçmek olanağızı.

Bakın ne diyor:

"Böyle bir işe kendini adayan insan boş insan değildir. Gayet çetin bir insan olmalıdır. Konspirasyona rıayet etmelidir... Ben, yakalanmayı sicak sayıyorum; ölmeyi de avadan kaçmak! İnsanlar hayal için derler ki, 'İşte bu han in bir kapısından girdik, ötekinden de çıktı gideceğiz... Ben o han'ın içindeydim hep. Yine de boş geçen zamanıma acıyorum."

O "bos geçtigimi" söylediğim zamanı izlemeye bakalım biz yine de.

Komsomol Hasan ile konuşurken, o hüzünlu odada en çok yakalanan sözüklerden biri, "tevkifat". Tarihler, "su tevkifat önceş" ve "bu tevkifat sonrası" diye sıralanmaktadır. Tüm gücümle miladi tarih yıllarına oturtmaya çalışıyorum olan bitenleri. Ne kadar yaşandığını vurgulamadığımız yillarda, o anıtlarları. Ve içinde insanlık tragedyasının politik sahnedede oynanan ne çok oyunu var. İhanet... O da var.

razı daha geri gidiyor. 1934'den sonrasına.

"Polis, buradaki bütün komünistleri 1 Mayıs öncesi tek tek toplardı, alıp, şimdiki Dexterdarlık binasında bulunan Müdürüye'ye götürürdü. Hazır bir araya gelmişken de bizimkiler yıldık-kongrelerini orada yaparlardı. 1939'dan sonra bu uygulama kaldırıldı. Tahtı kongre filen de yapılımaz oldu!"

Komsomol Hasan, 1 Mayıs'la ilgili etkinliklerini bir yol bulup başka biçimde sürdürdü.

"Parti, daha müsait şartlar bulunana kadar faaliyetini durdurma kararı almıştı. As-

ınlarda daha müsait şartların olacağı belli degildi. Teskilat Bursa'ya, Samsun'a kadar uzanabilmis, daha da öteye gitmemisti. Böylece teşkilatınlannı durduruldu. O dönemde sonra, ben de kendime bir atolye kurmuştum, orayı çalıştmaya devam ettim. 1 Mayıs günleri, işçileri altı kurlara çıkardım. Bahar bayramı kutlar gibi... Orada, onlara 1 Mayıs'ı anlatırdım. Çoğu gencek çocuklardı. Beni can kulağıyla dinlerlerdi... Zaten bizlerin çalışmalar, neredeyse 35 yıl bulan faaliyetler bir okul yaratmıştır. Çok çalıştık, çok seyler yapık ama ancak okul vazifesi gördük."

Konu yine 1 Mayıs. Bu kez de gördüğü en büyük 1 Mayıs'ı, 1976 yılı anlatıyor. Nedense pek keyifli değil yüzü. Oysa biliyoruz ki, Türkiye'de kutlanan 1 Mayıs'ı en görkemliydi. Elde değil, "Beğenmediğim mi?" diye soruyor.

"Beni 1 Mayıs'a götürmek istediler, 1976'da. Ben 40 yıldır bu hareketi görmemiştim sayılmaktım. Ama gittim elbette. Kadın, erkek, çocuk, çocuk... Hoşuna gidiyor tabii insanın. Bağışmalar, o heyecan... Muazzam bir yayarlar! Ben kazcobanlığı yaptırm için, onları yaygarasını bilirim. Meydana dolaşırken, kendi kendime onların yaygarasıyla mukayese ediyorum. Bunu tenkî maksadıyla söylemiyorum. Öyle bir yaygaranın içine düşmüştüm ki, oyle geldi bana. 'Ben böyle bir toplantı görmedim.' dedim. Gideyim, söyle bir dolasıvum dedim. Dolastım. Ta Mecidiekov köprüsüne kadar yürüdüm, meydana döndüm. O zaman yine sordular, ne düşündüğüm. Dedim ki, 'Kalabalık mı, evet! Ama su kalabalığının içinden ben 90 kişi çıkarabilsem, iltilâl! Buradaki işçiler yaygara yapıyorlar, evet... Ama 'artık değer' nedir dersen, bilmezler! Yanlış mı söylüyorum? İşte durum şimdiden meydanda. İşçiden çit çıkmış mıdır? Çit çıkaran işçi hunları mı görür?'

Kendi deyişiyle, "teşkilatçı" Komsomol Hasan, Ruhundaki teşkilatçıh olmemiş. İnsan onuna konuştuktan sonra, "Ben galiba yaşıyım, bu adam anna da genç!" demeden duramıyor. Ve şimdi o teşkilatınlamaya gelen günlerin ardından, tek şov odaşında durmaksızın okuyor. Bir daktilo kolluyor, yazacaklarını yazabilemek için. Türkiye tarihinin her açıdan görüntüsünden, her sesten timiştin bir arada bulunabilmek için hep okuyor. Birkaç dil biliyor ve o birkaç dilden okuyor. Türkçe ye tişmeince, Çeviri yapıyor, genç insanlara bilgiliklerini öğretiyor. Sohbet ediyor, zihnatıyor, soruyor, merak ediyor... Heyecanlıyor, okeleniyor, esef ediyor ama üzülmüyor, kedelişenmiyor, pes etmiyor o "han" içinde dolusmaktan.

Kırli paslı Belediye kaptanlarının öldürmeye olduğu Tarlabası'nda bir Komsomol Hasan yaşayıyor.

"Parti, daha müsait şartlar bulunana kadar faaliyetini durdurma kararı almıştı. As-

AVRUPA TOPLULUĞU'NA KATILMAK KİMİN ÇIKARINA?

Türkiye burjuvazisinin emperyalizmle göbek bağı olduğu eskiden beri bilinir.

Şimdi yapılan, bunu tam bir bütünlöşmeye dönüştürmek yolunda atılan ilk adımdır.

Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na (AT) başvurusu bütün yurtta adesta bayram havası estirdi. Refah Partisi dışında, başvuruyu onaylamayan yok gibi. RP'nin de itirazı malum. Nüfusun büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'nin yerinin "Hristiyan Batı" değil İslam Alemi olduğunu iddia ediyor.

AT'ye başvuru bunca memnuniyet uyandırdığına göre Türkiye'nin bundan çıkarı olmalı. Ne ki bu noktayı pek kurcalayan yok. Yaklaşık bir buçuk asırdır Türkiye'de bir "Batı hayranlığı"dır gider. Tabii bu hayranlığa, bir türlü "Batılı" olanmanın yol actığı kronikleşmiş aşağılık kompleksi de eslik eder. Şimdi duyulan memnuniyet ve estirilen bayram havası, başvurunun, bu hayranlıkla karışık kompleks bir tür tedavi etkisinde bulunmasının sonucu. Çünkü başvuru ile Türkiye'nin "Batılı" olduğunun resmen tescilinin yolu açılmış oluyor. Hemen herkes, ne tek tek bireylerin ezici çoğunluğu açısından, ne de toplum olarak "Batılı" olmadığımızı ga-yet iyi bildiği halde başvurudan sevinç duyuyor. İşin içinde Batı'nın devamlı hor görüldüğü Türkiye'nin, nihayet kendisini kabul ettirmesinden ileri gelen çocuksu bir boburlenme duygusu da var.

Hemen belirtiyim ki "Batı"ya hayranlık duymayı kınamıyorum. Çünkü insanlık tarihinde "Batı"nın çok önemli bir yeri, insanlığın ileriye doğru devinen serüvenine gerçekten hayranlık uyandıracak katkıları var. Hayranlık "Batı"nın bu katkılarını benimsip özümsemeye yol açıysa ne alâ. Ama Türkiye için gözlemediğimiz neredeyse tam tersi. Çoğunluk, "Batı"nın evrensel geçerlik kazanmış değerlerini benimsemeye niyetli dahı olmadan "Batı"ya yananmasının peşinde.

Oysa duygusalı bir kenara bırakıp akılda hesap yapmak en doğrusu: Türkiye'nin AT ile ekonomik ve siyasi bütünlösmesi ne getirip ne götürecek?

AT ülkeleri içinde ekonomisi en geri olan

Portekiz. Onun bile kişi başına GSMH'si Türkiye'ninkinin iki katı. Daha sonra Yunanistan ve İspanya geliyorlar. Bu üç ülkenin AT'ye katıldıktan sonra başından geçenler Türkiye'ye örnek olabilir. Detaylı incelemlere hiç gerek yok. Bu ülkelerin AT'ye girmelerinin ekonomilerine hemen hiç yararı olmadı. Aksine her üçünün de ekonomik durumları günden güne kötüleşiyor. İşsizlik oranı azalmıyor, hayat pahalılığı artıyor ve ekonominde istikrarı sağlamak adına bunalımın yükselişi işçilerin, çalışan insanların sırtına yükleniyor. Benzeri gelişmelerin Türkiye'de olması çok muhtemel.

Zaten AT'ye katılmadan ekonomik bir yararı olmayacağı, aksine korumasız kalacak sanayinin batma tehlikesiyle karşılaşacağım sermaye çevreleri de açıkça söyleiyorlar. Ama aynı çevreler "Batılılaşma"dan yanalar. Hatta başı onlar, onların siyasi temsilcileri çekiyor... Öyleyse meseleyi etkileyen başka faktörler de olmam.

Nitekim var da. AT bir kısmı Avrupa ülkelerini kapsıyor ama kuruluş amacı hiç de, "Batı"nın uygarlık tarihine getirdiği katkıları koruyup geliştirmek değil. AT'nin tek amacı var: Kapitalist düzeni korumak ve ebedileştirmek. Bir yandan bütün dünyada gelişmekte olan sosyalizme karşı korunabilmek, öte yandan da Kuzey Amerika'nın uluslararası ilişkilerdeki dominant konumunu dengeleyebilmek için "Batı"nın metropollerini careyi birlesip tek bir mihrak oluşturmakta gördüler. Amaçları birleşik bir Avrupa devleti oluşturmak. Roma Anlaşması'nın 30. yılında bu hedef doğrultusunda fazla bir mesafe alındığı söylenemez. Üstelik daha Birinci Savaş öncesinde bu hedefin kapitalizm altında gerçekleşeceğini ifade edilmiş.

Bu açıdan bakınca Türkiye'nin aldığı kararın siyasi olduğu görülmüyor. Türkiye burjuvazisinin emperyalizmle göbek bağı olduğu eskiden beri bilinir. Şimdi yapılan bu bağımlılık tam bir bütünlöşmeye dönüştürmek yolunda atılan ilk adımdır. Burjuvazi, kapitalizmi en sağlam kalelerinden birisi olarak gördüğü AT'ye kapağı atmakla kendisiyle birlikte mevcut sömürge düzeninin bekâsını da garantiye almaktı istiyor. Şayet coğrafi faktör olmasaydı hiç kuşku duyulmasın ki tercihi ABD olurdu.

AT'ye katılma başvurusunun esas saiki bu "Batı"yı seçmek adına yapılan tercih aslında kapitalizmin tercihi. Egemen güçler için bu tercih de yeni değil. Yeni olan, nazenin Türkiye kapitalizmini "Batı"nın oturmuş ve sağlam görünen kapitalizmine yamayıp Türkiye

kapitalizmini berkitmek. Kısacası AT'ye katılmak Türkiye'de kapitalist düzenin sürmesinden yana olanların, bundan çıkarı olanların tercihi.

Oysa nüfusun ezici çoğunluğunun çıkarı kapitalizmde değil, sömürden ve baskından arınmış bir düzende, sosyalizmde, dolayısıyla işçilerin, emekçilerin, çalışan insanların AT'ye katılmaktan elde edecekleri hiçbir şey yok.

AT'ye katılmırsa serbest dolaşım hakkı nedenile işsizlik azalmış, ücretler yükselmiş vs... Son katılan üç ülkenin durumu bu iddiaları hiç de doğrulamıyor.

Bir başka argüman da AT'nin demokratik ülkelerden olduğu, dolayısıyla katılımda takdirde topluluk ülkelerinde geçerli olan hakların Türkiye'de de geçerli olması gereceği, bu nedenle katılma kararının demokratikleşmeye hız kazandıracığı. Böyle olacağına hiç bir garantis yok. Çünkü AT'nin Türkiye'yi kabul etmeye niyeti yok. AT'nın esas amacı, kapitalizmi olduğunda sancısan sürdürmek. Türkiye'nin katılımının ise tam tersi sonucu vereceği besbelli. Ama aynı Batı, Türkiye'nin geçen yüzyıla Avrupa Konseyi toplantılarında aldığı "bon pour l'orient"** damgalı "demokrasi diploması", "Batı"ya yetiyor, yetecek de.

Öyleyse "AT'ye katılmak Türkiye'nin çıkarlarına mı değil mi?" sorusunu "Türkiye'de kimin çıkarına, kimin değil?" şeklinde sorduğumuz zaman doğru cevabı bulabiliyoruz. Ve nüfusun ağırlıklı bölümünü, sömürge ve baskı altında yaşayan emekçiler oluşturduğu göre AT'ye katılmanın Türkiye'nin çıkarlarıyla bağdaşmadığı sonucuna varıyoruz.

Bu sonuç da çok normal. Çünkü Türkiye'nin Batı ile ekonomik ve siyasi plandaki ilişkileri hep bu minval üzerine gelişti. Bu ilişkilerden hep toplumun egemen güçleri nemalandılar, kaybedenler hep emekçi yiğincılar oldu. Sadece dış ticaret hadlerindeki dramatik düşmeyi hatırlamak yeter. Ve son değerlendirmede kaybeden Türkiye oldu.

Oysa Türkiye'nin daha fazla kaybetmeye tehdit ediliyor. Çare, AT'ye katılmakta değil, tam tersine, Türkiye'ye çok pahalıya mal olan emperyalist metropolere bağımlılık ilişkilerine son vermektedir, emperyalizmin tehdidi altında yaşamalarına rağmen bağımsız politika gütmeyi başaran bir kısım Üçüncü Dünya ülkeleri yanında yerini almaktır ve onlarla dayanışma halinde Batı'nın dayatmalarına karşı çıkmayı bilmektedir.

*Sark için geçerli.

AET'ye Başvurduk

ÖNCE GÖRÜCÜYE ÇIKILACAK

Türkiye, dünyanın bu köşesinde, Avrupalılık adına bir laik ve sosyal, demokrasileşme davası güdüyor; bunun için istirap çekiyor. Bu bakımdan Avrupalılışmak zorundadır.

AET bir yanı ile, Avrupalı kapitalist ekonominin bir bölümünün (6.sının) Avrupa içinde kendi parçalarını kurtarma çabası olarak başlamıştır: Böyle küçük bir grup kendi aralarında, işçi, sermayeyi, endüstriyi, oteki üretimleri, ticareti, pazarlamayı, mühaleyi serbestleştirerek ulaşacakları "bütün" içinde, oteki kapitalizmelerle rekabet etmeye yetenekli olmak istiyorlardı.

Fakat, böyle oldukça bencil olan bu düşün, giderek çağdaş bir Avrupalı bütünlüğe objektifliğine doğru ivimiz ve artık, Avrupa Konseyi'nin temel felsefesinin temel taşlarından biri olmuştur. O zaman da, amacı -bu amacın gerektirdiği niteliği- bu niteliği ile yerine getireceği işlevi de açıklık, yaygınlık, genişlik kazanmıştır.

Bir kez, iki ülke, ABD ve SSCB gitikçe artan bir hızla, katı maddeler kimyası, nükleer fizik ve enerji, elektronik aygıtlanma-donanımlaşma düzeyinde, bir üstün gelişmeye ve savaşı donanma kavuşuyorlardı.

Oysa ki Avrupa, bilimsel algı-bilimsel yaratıcı-bunları uygulama vurma birikimini ve gecenin, bir "Beyin Göçü" ile, Amerika'ya kaptırılmışlık içinde, dünya gelişmelerine bir seyirci durumunda kalyordu. Giderek de, bu iki ülkenin olağanüstü ilerlemeleri önünde, "az gelişmişlik" uskuna doğru kayıyordu. Ustalık, bu iki ülkenin arasındaki bir siyaset rekabet girdabı içinde, gitikçe Amerika'nın manyetik alanına bağlanıyordu: Gitikçe "uydulaşarak"...

Bu gelişmemelerden ve de onun getirdiği uyduşamaktan kesin olarak kurtulmak iddi; bağımsız, kişilikli, eşitlikli bir müttəfik düzeye çıkmak idi.

Durumu da buna elverişli idi: Bütün madde kaynakları ve gücü birleştirilirse; bütün bilimsel-kültürel birikimi ve yaratıcı yetenekleri, bir Avrupalı felsefesinde bütünlendirilirse; hem ABD-SSCB arasında bir "az gelişmiş" olmaktan kurtulurdu; hem de, dünyayı bir ebedi "Nükleer Kış" karanlığına boğabilecek serüvenlerde bir "denge öğesi" olabilirdi.

Bugün Konseyi, AET'si, parlamentosu ile Avrupa; laik liberal zihniyeti, sosyalşemeçilik eksemi üzerindeki konsensüslü demokra-

sisi, yanına işçiyi de alan sermayeyi serbestleştirin ("free" kılan) felsefesi ile, türlü mekanizmalar kurarak kendini bulma dönemine girmiştir.

Türkiye'nin, bu durum karşısındaki yeri ne olabilirdi?

Türkiye, sosyo-kültürel durumu, politiko-demokratik mekanizmalarını işletmesi açısından, kimi noktalarda Avrupalılık ıslıplarında geri kalmış olsa da, gene bir Ayrupalılık kurumu olan AET'nin dışında kalamaz.

Nasıl kunnebilir ki, şimdiden Avrupalığın temel kurumları içindedir.

Avrupa'nın kendisi de, Türkiye'yi özümseyecek bir yumuşaklığa içindedir: Avrupa'nın kökeninde, Jüdeo-kretiyen değerler vardır, elbet... Fakat bunlar, Reformasyon ve Rönesans ile, tarihteki koyuluğundan, yoğunluğundan (yani, bağnazlıklarından) uzaklaşarak, yumuşamıştır. "Aydınlar Çağının" özgürlük-usa dayalı gerçekçilik-bilime dayalı objektiflik mayası ile, liberalleşmiştir. Böylece, her türlü bağnazlıktan arınmış bir "insan ceherini, laik toplum yapılarını temel alma" bilimselliğine ulaşmıştır.

Onun için, Avrupa'nın kendisi, temelde laik olan; tarihsel bir emperatif olarak, demokrasiye-demokratik zihniyetce ve sürece açılmış bulunan; hatta, uğradığı monolitik-tekçi otoritarizmeleri, Yunanistan gibi yedi yıl beklemeden, arıtlama becerisini gösterebilmiş olan Türkiye'yi özümseme anlayışında ve yeterindedir.

Yani Türkiye, dünyanın bu köşesinde, Avrupalı adına, bir laik ve sosyal, demokrasileşme davası güdüyor; bunun için istirap çekiyor. Bu bakımdan, kendisi nasıl Avrupalılışma zorunda ise; aslında, kendisi de Kıtada, ABD-SSCB karşısında, bir Avrupalı anlayışının savasının vermektedir. Avrupa da, superler arasında sıkışmış bir az gelişmişlik sarmanın kurtulma amacıyla varma çabasında, 55 milyonluk kapasiteyi kazanmak gereklisinde olduğu için, Türkiye'yi dışlayamaz. Bütünleşme, zorunludur.

Fakat bu bütünlüğenin sorunları da vardır:

Temel sorun, kanumca, iki tanedir:

a) Bir kez, AET'ye girmeli midir?

Şimdiden kadar, "bütünlüğeden" yana söylemeklerimize karşın, bu sora, akla gelmemeli edmez. AET, yaşamın, özellikle ekonominin her yanını serbestleştirerek (free kılara) bir ıslup arar. Bu ıslup içinde, Türkiye-

ye, yaşamda ve ekonomide, gereksinme duyduğu sosyalşemeyi arayıp bulabilir mi? O zaman, bu denli kapitalizmeli sosyalşemeçiliğe yönelik geleneklerin Türkiye'nin bütünlüğesini, bir çatışma olmaz mı?

Avrupa'da, bir "Konsensüs Demokrasisi" oluşuyor ki bu, "emek" i, konsensüsü yaratmanın en etkili bir öğesi kılma istidathıdır; ona yönelik Türk'de, Avrupa çağdaşlaşmasının bu yeni öğesi içinde, kendi sosyalşemeçiliğe yönelik geleneklerin Türkiye'nin bütünlüğesini, bir çatışma olmaz mı?

b) AET'ye girilince de onunla uyumlaştıbilir mi?

Türkiye, arabesk ekonomiden ve onun zorunlu olarak getireceği arabesk demokrasiden, çağdaş konsensüs demokrasisine geçebilmek için bu uyumlaşmayı yaratmak zorundadır.

Bundan sonra su sorun da gündeme gelir: Bizim "ticaretçi"lerle, AET'nin kapsamlı liberalizmine varmak, zordur: "Yapabilersen, ticaret yap; siyaset yapma; onu holdinglerle, dıştan gelen uzantılarla ben yaparım" diyen bizim liberalizm ile "insan"dan kalkıp, onun, kurduğu bütün-demokratik kurumlarla birlikte siyaset yapma serbestliği demek olan Batılı liberalizme ulaşmak zordur. (Bundan su sonuc çıkar: Bu iktidarlar AET uyumlaşması olanaksızdır.)

Konunun asıl dönemi: Türkiye'yi, eksiksiz bir anayasaya içindeki, gerçekten demokratik halkın güçlerine dayalı, gerçekten demokrat iktidarlar Avrupa bütünlüğüne içine sokabilir, orada tutabilir.

Bu zorunluluk, Türkiye'ye yepçılı bir anayasa, % 33 oyyla iktidar kaçırma yapmayan yeni bir seçim sistemi, liberal ve demokratik zihniyetin kanıtı bir genel sorumluluklarını da getirir.

▲ 9 Ekim 1957.
Türkiye-AET Ortak
Komisyon toplantısı.
Tam üyelik
başvurusuna o zaman
20 yıl vardi.

Doç. Dr. A. Ülkü Azrak Devlet ve Dini İrdeliyor

“LAİK DEVLET DİNSİZ DEVLETTİR”

“Laiklik dinsizlik demek değildir” sözü ancak insanlar için geçerli olabilir. Çünkü ancak insan dinsiz olabilir. Oysa laiklik insanlar için değil, devlet için konmuş bir kavramdır.

Turban, Rabita, din adamlarının devlet memuru olmaları, okullarda zorunlu din dersleri, Devlet Başkanı'nın açıklamaları... Son günlerde fazlaca tartışma konusu olan bu konular nedeniyle “laiklik” gündemde; gündemden çıkacağı da benzemiyor. Ne var ki tüm bu tartışmalar, tam bir kavram kargasına yol açtı. Laikliğin ne olup olmadığını bilmesi gereği düşünülen kalıcı erbabi bile, laik bir devlet yapısı içinde din adamlarının memur yapıp devlet bütçesinden aylık almalarını “devletin aslı ve surekli” görevlerinden sayabiliyor.

Ote yandan, şu anda Cumhurbaşkanlığından işmanlığını sürdürün Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük, Tahsin Bekir Balta'dan alıntı yaparak “Ancak bu yardım (devletin dinsel hizmetlere yardım) din hizmetlerini devlet hizmeti haline getirme, din adamlarını devlet memuru sayma derecesine varmamalıdır” diyor (Yönetim Hukuku, Ankara, 1983, s.29).

Bu kavram kargasası, bizi laiklik anlayışının irdelemesi, kavramın açılığa kavuşturulması zorunluluğuya karşı karşıya bırakıyor. Bu konuda ilk söyleşimizi İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. A. Ülkü Azrak ile yaptı.

► Sayın Azrak, din adamlarının devlet memuru olması laik devlet anlayışıyla hâgdaşır mı?

Süaudi bunu hemen belirtmek istiyorum: Din adamlarının devletin memur kadroları içerisinde isdihdam edilmeleri asında, tabii Türkiye'nin kabul ettiği manada laik devlet konsepsyonuna tamamen ters düşüyor.

► Osmanlı İmparatorluğu bu sorunu nasıl yaklaşıyordu?

Osmanlı Devleti'nin kendi yapısına uygun kamu hizmeti örgütü içerisinde vakıflar yer almaktaydı. Bu Osmanlı vakıfları, bugünkü moda olan biçiminden tamamen farklı, bizat devlet kendisi işin içine girmeden, yani devlet teşkilatları olarak kamu hizmeti görmeden, bu gibi hizmetleri vakıflara terketmişti. Fakat vakıflar çok sıkı denetim altındaydı. Merkezden, önce sultanların sonra da Bab-ı Ali'nin denetimi altındaydı. Yani o zaman, örneğin sağlık kamu hizmeti, eğitim kamu hizmeti gibi din de, din kamu hizmeti de, bir Osmanlı tarzı kamu hizmeti olarak teşkilatlanmış ve vakıfların emrine verilmişti. Şimdi bunun yanında, aslında yapıya tamamen uygun olarak İslam dininin dışında kalan dinler de vakıf teşkilatlarıyla besleniyordu. Hepsi kendi din vakıflarıyla besleniyordu. Şu halde, Osmanlı Devleti'nin kendisi bile dinler karşısında tarafsız davranışın bir devlet durumundaydı, ki zaten varlığını ona borçlu.

► Ya Cumhuriyet yönetimi...

Deyletin, ne saray ne de devlet hazinesinden ve yan vergilerle oluşan devlet bütçesinden desteklenmeyen din hizmetleri, Cumhuriyet devrinde giderek devlet hazinesinden ve bütçeden beslenir hale geldi; yanlış gelmeye böyle başladı Türkiye'de. Fakat sunu hemen eklemek istiyorum. Bu 1928'de “Devletin dini Din-i Islamdur” hükmü kaldırılmış Teşkilat-

Esasiye Kanunu'nun diğer maddelerinden de devletin din ile ilişkisini öngören hükümler çıkarıldıktan sonra daha da ileri gidiyor. Bir de 1937'de kabul edilen kanunla bir laiklik maddesi konuldu anayasasının içine. Bunu biliyoruz. Arma masal gibi anlatıyor maalesef. Yani ozu üzerinde fazla durulmuyor.

► 24'ten sonraki değişim çok önemli aslında.

Evet, tabii. Teşkilatı Esasiye Kanunu'ndan 4 sene sonra yapıldı. Bu değişiklikten önce 4 sene devletin dini din-i islamdır hükmü vardı. Laiklik hükmü anayasaya kadar sokulduktan sonra 37 değişikliği ile Türkiye'de artık bu konuda çok daha katı bir tatarlığın izlenmesi gereği açıkça ortaya çıktı. Vani 28'deki devletin dini islamdır hükmünün çıkarılmasından da fazla bir şeydi bu. Burada devlet daha da katı bir biçimde izleyecektir bu ilkeyi. Bu ne demektir? Şimdi laiklik asında devletin bir niteliği; laik devlet demek dinler karşısında tarafsız ve dinsel faaliyetleri ne fonksiyonel olarak ne de organik olarak kendi yapısı içerisinde almayan demek. Daha açıkçası ne devletin içerisinde din işleriyle uğraşan bir örgüt bulunacak ne de devlet herhangi bir şekilde dinle uğraşan örgütlerle bir bağ kuracak. Şu halde devlet dinden elini ayagını tamamıyla çekecektir. Bunun yanı sıra de hukuki böyle olması gerekiyor.

► Bu Anayasaya nasıl yansındı?

Anayasa tabii biraz siyaset hukuk belgesidir. Anayasasının içerisinde siyasetle hukuk bir-biri içindedir. Hukuk tarafta böyle olmakla beraber bir de işin siyaset tarafta vardır. Türkiye'de devlet bu dinsel faaliyetlerden ve dinsel örgütlerden elini tamamıyla çektiği ve onlarla hiç ilgilenmediği takdirde eskilerden gelen geleneksel yapının getirdiği bazı özelliklerinin olumsuz etki yapmasından korkuldu. Türkiye'de ve Cumhuriyet dönemi içerisinde bazı tehlükeler belirmiştir. İşte tekkeleri, zayıfları kapattırmak, mezheplerin filan falan faaliyetlerini durdurmak bu gibi şeyler... Bunnlar belki devrin yaklaşımı içerisinde alınmış siyaset tedbirlerdi. Aslında bunlara bile müdahale etmemesi lazımdı. Çünkü devlet eger dinle uğraşmayacaksas o zaman bunlara müdahale etmemesi gerekiyordu. Hukuken böyle ama siyasi olarak bunu yapmak sakincalı. Çünkü o yapının içerisinde gelişmiş için için yürü-

mekte olan bir hareket, canlılığı olan bir şey var. Ve bu canlılığın bazan çok olumsuz sonuçlarının da görüldüğü bir çekirdek var. Bu çekirdek çeşitli vesilelerle gene Türkiye Cumhuriyeti'nin içerisinde gayet ıhlaklı olabilecek girişimlere girilebileceğini gösterdi. Bir iki olay doğrusu ya biraz hazırlıksız olan Cumhuriyet yönetimini şarşırttı. Bu yüzden de bazı tür dinsel faaliyetlere tamamen set çekildi. Onlar yasaklandı. Kendi sakıncasız gördüğü faaliyetlerin yapılmasına da müsaade etti. Kim izleyecek bu yasakları? Karakol bekçisi, polisi izleyecek değil ya. Kolay değil onu yapabilmesi. Bu yüzden bunları denetleyecek ve gözleyecek bir teşkilat kurmak amacıyla kendi içerisinde diyanet işleri reisliğini kurdu. Kuruluş amacı budur. Reisliğin bu sapsızlığı önlemesi, ibadet yerlerinde gösterilen faaliyetleri denetlemesi, camii, hademeli, vâizi ve imamıyla çalışanların sayısı az olduğu için bu teşkilati denetlemesi de zor değildi. Fakat bu sonradan anlam değişti. Ve Diyanet İşleri teşkilatı içerisinde onun bağlı olduğu vekalet içerisinde imam kadroları ihdası yoluna girdi. Bunlar devlet memuru şeklinde sokuldular. Bu suretle devlet, din hizmetleri görmek için teşkilat kurulan devlet haline geldi.

Şimdi burada iki yanlışlık yapıldı. Bir tanesi İslam dininin özüne de aykırı olan bir ruhban sınıfının yaratılması. Yoksa hepimizin bildiği gibi İslamiyyette imamet herkesin yapabileceği, bileyceki bir şeydir. O hususta bilgi sahibi olan biri imam olarak namazı kıldırmır. Mutlaka o kitleyi yönetecektir, ona yardımçı olacak bir önder lazımdır ibadet esnasında. Biri çıkar, bilgi sahibi biri, o kalabalıktan cemaat içinden "Hadi arkadaşlar şimdi namazımızı kılalım" der; o şebekeyi diğerleri onu izlerler. Bunların denerlenmesi için kurulan teşkilat ısfacık bir çekirdek iken, balon gibi çıktı. 1950'lerden sonra 50'lerin başında açılan o imam hatip okullarıyla büyük bir teşvik gördü; bu bir meslek, bir devlet memuru haline geldi.

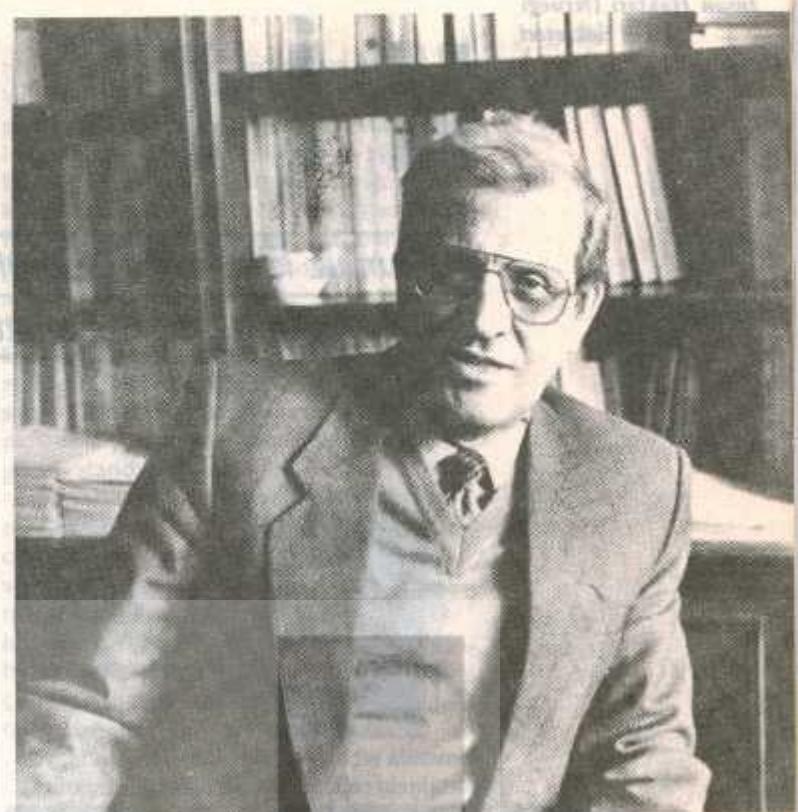
Demekki aslında laiklik ilkesi büyük yaralılmıştır Türkiye'de. Bir tanesi, bu din hizmetleri denen faaliyetlerin devletin kanu hizmeti kadrosu içersine alınması. Ki bu laiklik ilkesiyle % 1500 ters düşen bir yaklaşım ve çözümüdür. Yani başka bir açıdan bakıldığımız zaman sadece dini faaliyetleri bir dıştan denetim, adeta zabıta denetimi gibi gözaltında bulundurulması amacıyla kurulmuş olan bir Genel Müdürlük teşkilatı haline geldi. Bakanlıklar bünyesinde genel müdürlükler eş bir yapıdır. Hiçbir genel müdürlükte bu kadar çok memur bulamazsınız. Teşkilatı en geniş olan genel müdürlük niteliğindedir. Bugün Diyanet İşleri Başkanlığı sanki yapacak başka işleri yokmuş gibi bir de bu şeylerin dışında dinsel yayınlar yapıyor. Yani kendini halkı dinsel hakiminden da eğitme, cami dışında eğitime vazifesini de yüklenmiş telakkî ediyor ve bütçeden ayrılan paralarla dinsel yayın yapıyor, hatta kendi dışında yapılan dinsel yayınları da destekliyor. Sübansiyon veriyor onlara. Vakıflara da para veriyor. Türkiye'de dinsel vakıflar da doğdu. Vakıf konsepsiyonu da. Çünkü böyle Osmanlı-Cumhuriyet karışımı açaip bir yapı kazandı. Şimdi Türkiye ve o vakıflara da sübansiyon veriyor. Gayet yoğun bir dini eğitim ve dinsel hizmet teşkilatı haline geldi. Diyanet İşleri Baş-

kanlığı şimdi Türkiye'de. En güçlü teşkilat, devlet teşkilatı içerisinde. Şimdi bu yurt içinde yaptığı yetmiyormuş gibi yurt dışında hizmet teşkilatı kurdu. Yani konsolosluklar gibi. Yurt dışı imam teşkilatı kurdu. Birden bire bir çığ gibi büyündü bu. Büyüdügü zaman da bunların maaşlarını karşılayamaz hale geldi. Sağdan soldan o zaman gelir temini voluna gitti. Oradaki birtakım teşkilatlar bunlara para verdiler. Kendi isteği ile gidenler de oldu oraya. Bu da o zamanın yöneticilerini panige uğrattı. Nasıl karşılaşacağız bunların paralarını filan. Birdenbire o 70 sente muhtaç olma halet-i ruhiyesi içerisinde nereden getirse gelsin o paraları kabul etme tavriyla yabancı bir ulkenin sorumlu devlet teşkilatı içerisinde değil, niteliği, gerçek niteliği daha açığa vurulamamış olan ve bazı gizli faaliyetlerinin de bulunduğu çok çok tekrarlanan harita uluslararası kuruluşlarında bazan dile getirilen bir teşkilattan para aldılar. Devlet teşkilatı olsa amena. Yani şimdi Suudi Arabistan bilmeme bakanlığı alın size şu kadar fona hissediyorum, bunu istediğiniz gibi kullanın deyip Türk Devleti'nin hizmetine versene, bu bir hediye. Hadi sesimi çıkarmam ona ama devletin denetimi altında olmayan adeta uluslararası bir örgüt gibi hareket eden ve ne olduğu teşhis edilememiş bir örgütten para kabul edebildik. Hiçbir resmi sıfatı olmayan bir örgütten.

Şimdi başka bir noktaya daha değinmek istiyorum. Sık sık söylenen bir husus var: Laiklik dinsizlik demek değildir. Bu çok dikkat çekici bir söz. Bunun altında bunu söyleyenlerin kafasının içerisinde yatan şeyin ne olduğunu doğru teşhis etmek lazımdır. Şimdi dindar olmak, dinsiz olmak ayırmaları kim için yapılabılır? İnsanlar için yapılabılır değil mi? O zaman "laiklik dinsizlik demek değildir" sözü-aneak insan için geçerli olabilir. Çünkü ancak insan dinsiz olabilir. Oysa laiklik insanlar için değil, devlet için konuşmuş bir kavramdır. Ama böyle kastedilmiyor da laiklik dinsizlik değildir deniyorsa bunun karşısındadır: Laiklik dine önem vermektedir, dinin üzerinde durmakta ve dindar olmaktadır. Çünkü madalyonun arka tarafı bu. Devletten bahsediyorsak laiklik devletin komusu; o zaman laik devlet demek ki aynı zamanda dindar devlet de olacak.

► Evet böyle bir mantık geliştirmiştir.

Yani devlet dinsizdir. Devletin dini yoktur. Laik devlet dinsiz devlettir. Bunu açıkça vurgulamak lazımn. İnsanın cümlü dinle uğraşan, devlet değil. Eğer laikse devlet dinle uğraşmayaçaktır. Eğer laiklik dinsizlik değildir diyorsak o zaman dini var. O laiklik ilkesine sahip olan devletin dini var demektir. Öyleyse bu laftı söyleyenlerin kafasında Türk Devleti'nin dini İslamdır. Çok açık. Ne deniyor cunku, Türk halkın % 99'u Müslüman deniyor değil mi? % 1'i kahyon geride. O % 99'u Müslüman olduğu iddia edilen kişilerin % 40'unun da sadice nüfus katılarında Müslüman yazan kimselerden ibaret olduğunu açık açık ifade etmek lazımn. Çok iyimser bir rakam belki % 40, % 60'ı hatta. Çünkü onlar ne olduğundan bile farkına varmadan çocukların hastanede doğduğu zaman hastanedeki kayıt memuru İslâm yazar. Kayıt kağıdı hastaneden çıkar gider nüfus memurlugu, nüfus memuru otomatik olarak yeni doğan çocuğun nüfus kaydını yaparken dininin karşısına İsl-

lam yazır. Ama bu nereden kaynaklanıyor? Nereden kaynaklandığını hemen söyleyelim.

► Anayasa yargısı.

Evet, Anayasa Mahkemesi'nin 1979 yılında verdiği bir karar. O zaman açılmış bir davaya vardi. Nüfus aile kütüklerinin ailenin bütün fertlerinin dinini de ihtiiva etmesi hukmu. 472 tarihli 1587 sayılı Nüfus Kanunu'nun 43. maddesinde yer alan aile kütüklerinin ailenin bütün fertlerinin dinini de ihtiiva edeceğini ilişkin kuralı. Şimdi bunun aleyhine bir iptal davası açıldı. İptal davasını Anayasa Mahkemesi hiç de tamam edici olmayan bir gerekçe ile reddetti. O zamanki anayasamın laiklik ilkesi 2. maddesi ve din ve viedan özgürlüğinden söz eden 19. maddesine aykırı olduğu iddia edilmiş. Aynı maddede numara değiştirerek yine viedan özgürlüğü adı altında 82 Anayasası'nda aynı formül olarak yer alıyor. Şimdi burada çok önemli olan bir durum var. Deniyor ki din ve viedan özgürlüğünde kamu düzeni veya genel ahlaka veya bu amaçlarla çalışan kanunlara aykırı olmayan ibadetler dinin ayin ve törenler serbesttir. Bu birinci fikrası. Ikinci fikrasında kimse ibadete, dini tören ve aylılara katılmaya, (şimdi bu noktaya dikkat edin lütfen) dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz: kimse dini inanç ve kanaatlerinden dolayı da kınanamaz. Şimdi dini inancı açıklamak mecburiyetinde kalmak bir insanın gittığına Yeniceri'nin yaptığı gibi sarılıp söyle sen hristiyan misin Müslüman misin demek, bunu açıklamaya mecbur etmektedir. Hatta daha ileri gideyim. Hiçbir dinim yok, ben dinsizim, hiçbir dinin inanmıyorum, benim inandığım başka dinler var. Semavi olmayan bir din var. Bu da tamamen viedan bir mesele, benim kafamda ve ruhuma olan bir meseleye benim şahsi meseledir, kimseyi ilgilendirmeyen bir şemdir. Öyleyse anayasa hükümlünün uygulanması lazımdır. Yani kimsenin mensup olduğu ve inanıldığı dini açıklamaya mecbur edilmemesi lazımdır.

Yunanlı papazlar kazan kaldırdı.

KİM DİNLER?

"Oğlumuz işkencede öldürülüdü. Sekiz yıldır kimseye sormadık. Peşine düşecek olduk, polisler geldi, oğlun Cemalettin'i biz öldürdük, oğlun Hamza'yı da öldüreceğiz dediler."

Bir toplumun bağımsız, demokratik bir düzen kurabilmesi, bilinc, mücadele ve aynı zamanda bir süreç iştir. Bu süreç içinde, yürürlükteki rejim kesintiye uğrayıp, demokratik hak ve özgürlükler askiya alınabilir. Kesintilerin nedeni ne olursa olsun, insanların o güne dek kazanmış olduğu temel hak ve özgürlükler gerilemeler olacaktır. Hak ve özgürlükler kısıtlanyor ya da yok edilmek isteniyorsa, yapılacak olan bellidir: Direnmek ve mücadeleden kaçınmamak. Aksi takdirde, demokrasi ve insan hakları karşılarının o topluma bastığı damgada herkesin payı ve sorumluluğu olacaktır.

Türkiye'ye 12 Eylül'le basılan damgada işçilerin, köylülerin, emekçi ve aydınların sorumluluğu yoktur. Günümüzdeki demokrasi ve insan hakları mücadeleinin bilincle, inançla sürdürülebiliyor olması da bunun sonucudur.

Bu dönemde siyasi iktidar, demokrasi ve insan hakları konusunda uyguladığı çifte standart nedeniyle içerde ve dışarda inandırıcılık kazanamadı. Bir yandan insan hak ve özgürlüklerine saldırlar sürüyor. Ceza Yasası Tasarısı temel hak ve özgürlüklerin öndeği engelleri kaldırıyor. İnsanların özgür düşünce ve davranışları üzerinde baskı unsuru olabilecek dini akımların beslenmesine ve et-

kin olmalarına olanak tanınıyor. Bir yandan da Avrupa Konseyi'ne bir takım çekincelerle de olsa, bireysel başvuru hakkı kabul ediliyor. Salt ekonomik değil, aynı zamanda siyasal ve toplumsal değerleri temel alan AET'in de kapısı önünde bekleniliyor. Oysa AET'ye üye ülkelerin hiçbirinde, demokratik hak ve özgürlükler önünde engel bulunmaz, düşünce ve örgütlenmenin bedeli cezavileri değildir. Demokrasi tutarlılığı, insan hakları da evrenselliği gerektirir.

İnsan Hakları Derneği de kuruluşundan bu yana, haksızlıklara uğramış insanların başvuru kapısı oldu. Gün geçmiyor ki, insanlar mektupla ya da kendileri gelerek sorunlarını dile getirmemiş olsun. Bunlar arasında ilk kez başvuranlar olduğu gibi, başvurmadık kapı bırakmış olanlar da bulunuyor. Cezaevlerinden "görülmüştür" damgalı yüzlerce mektup geliyor. Tümünde benzer sorunlar... Beslenme, sağlık, görüşme, havalandırma, dergi, gazete ve kitaplardan yararlanamama ve uğradıkları insanlık dışı davranışlar. "İnsanca yaşamın değil, keyfiliğin ve insan onuru zedeleyen uygulamaların hükmü sürdüğü" bildiriliyor. Cezaevlerindeki "güvenlik önleimi" gerekçeleri doğrudan baskı ve işkenceye dönüştü. Oysa, üyesi olduğumuz BM ve Avrupa Konseyi'nin cezaevleri için belirlediği asgari koşullara Türkiye'nin de uyması bir yükümlülük. Yükümlülük, insanın nerede ve hangi koşullarda olursa olsun yaşama hakkının ve insanlık onurunun korunmasını öngöryor. Kim dinler?

Geçtiğimiz ay İnsan Hakları Derneği, gözaltında, emniyet müdürlüklerinde, karakollarda ve cezaevlerinde işkence ile öldürulen 149 kişiyi bir rapor halinde yayınladı. Kısa sürede rapora 14 kişinin daha adı eklandı. Birileri çıkış, işkenceleri savundu. Birileri de işkence konusunun kötüye kullanıldığını söyledi. Ama, devlet adına kimse de çıkış raporu ne yalanlayabildi ne de sorup soruşturma gereği duyu. Ne var ki, bir hafta sonra başında üç kişinin daha işkencede öldürüldüğü bildiriliyordu. Oysa yabancı ajanslara aynı günlerde verilen haber, 1983'ten sonra kimse işkencede öldürülmediği biçimindeydi. Ve işkenceler sürüyordu...

Yedi yıldır baskı ve işkenceler, insanlar üzerinde derin korku ve yenilgi duygusu yarattı. Bir anne babadan gelen mektupta şu satırlar var: "Oğlumuz işkencede öldürülüdü. Sekiz yıldır kimseye sormadık. Peşine düşecek olduk, polisler geldi, oğlun Cemalettin'i biz öldürdük, oğlun Hamza'yı da öldüreceğiz, dediler. Bizi de ölüreceklerinden korktuk. Ama şimdi oğlumuzun hesabı sorulsun istiyoruz... Elimizdeki tek raporu size gönderiyoruz." Başka bir mektup: Yedi yıl önce, evinde

DİSK'in "Eğitim Broşürü" bulmuş bir oğlunun kaybholuğu, sonra ölüm haberi. Ama ölümünü ne gören ne de gömen var. Oğlunun bir gün çıkış geleceğini gözleyen yaşlı bir baba, "Değerli insan hakları koruyucular!" diye başlayan bir mektup: "Ben esini yitirmiş yaşlı biriyim. Bizler unutulmuş insanız. Sizlerden dileğimiz kalp elektrosu, tahliller, filimler ve dış yapımı gibi ayakta, ucuz ya da ücretsiz tedavi görebileceğimiz bir hastane yaptırmanız..."

Mektuplar sürüyor: "Ben ülkücü görüşe sahip, 1958 Mardin doğumluğum. Büttün samimiyetimle suçsuzum, ama idama mahküm oldum. Sekiz yıldır cezaevindeyim. İşkence gördüm. Beş kez sıkıyönetim mahkemelerine polislerden davacı olduğumu bildirdim, sonuç almadım. Sizler, madem ki insan hakları için mücadele ediyorsunuz, ben de insanım, size başvuruyorum. Ne olur yardımınızı esirgemeyin."

Ve cezaevine sapaslaşam girip de, geçen ay kronik böbrek yetmezliğinden ölen otuzbeş yaşında, evli, bir çocuklu Ahmet Çetin'in dramı.

İşte insan hakları manzaraları...

İnsan hakları deyince, işkence ve cezaevleri mi aklı gelir? Elbette değil. Ama, önce yaşam hakkı ve insanlık onuru. Çünkü, her şey, onurluca ve insanca yaşamakla başlayacak.

Tartışmaya açılan Ceza Yasası Tasarısı da, insan haklarına ve Batı'ya yaklaşımın aykırı hükümlerini içermektedir. Yanlış ve çelişkili. Bir yandan "Bireysel Başvuru Hakkı"nın tanıdığı Avrupa Konseyi'ne bildiriliyor, öte yandan yeni tasarı ile Avrupa Konseyi'nin ilkelarına taban tabana ters düşültüyor. Avrupa Konseyi statüsünün 3. maddesi hukukun üstünlüğü ilkesiyle, yargı yetkisi içindeki herkesin insan hakları ve temel özgürlüklerden yararlanacağı ilkesini getirir. Avrupa Konseyi'nin, demokrasi ve insan haklarını koruma ve geliştirmeye yönelik amacının gerçekleştirilmesi, önce bu ilkelere bağlılık göstermemi gerektirir.

Avrupa Konseyi'nin, insan hakları alanındaki ana belgelerinden olan Avrupa Toplumsal Anlaşması, kişisel ve siyasal haklara da karşılık atarken, Ceza Yasası Tasarısı bu haklara karşılık vermekte de çok uzak. Tasarıda düşünce suçları aynen korunuyor. Kişi özgürlüğü ve güvenliği, düşünce ve anlatım özgürlüğü, toplantı, gösteri ve örgütlenme haklarının öndeği engeller korunuyor. Tasarının ölüm cezasının kaldırılması, yaşam hakına karşı olan ideolojiyi de saptamaya yeteri. Demokratik tartışma ortamı gerçeklesmeden, ceza yasa tasarısı, insan hak ve özgürlüklerine aykırı düşecektir.

ŞARK KURNAZLIĞI

Derginizde "yurttashıktan çıkarılma" konusunda görüşlerini okuduğum Melike Demirağ'la Şanar Yurdatapan konuyu öyle güzel formüle etmişler ki, onlardan sonra bir şeyler söyleyemem zor.

Yurttashıktan çıkarılmamın resmi nedeni "T.C. nin iç ve dış güvenliği aleyhinde faaliyette bulunmak" (Çağrının yayınlandığı Resmi Gazete'nin 18864 sayılı, 10 Eylül 1965 tarihli nüshası).

Bu, ceza hukukunda "casusluk" suçunun tanımıdır. "Türk Vatandaşlığı Kanunu"nda 13 Şubat 1981'de Konseye yapılan değişiklikte, bu "ilke" getirilmiş. Elbette yurttashılık hakkı çok doğal bir hak olduğu için, yönetim bu ilkeyi zorla duruma uydurmak uğrunda iki hileye başvuruyor. Bu iki hileyi sabırla açıklayayım:

21.3.1981 gününde 17286 sayılı Resmi Gazete'de bir yönetmelik yayımlıyorlar; bu yönetmeliğin 36/g maddesiyle T.C. Kanunu'nun 2. kitabı 1.bab, 1 ve 2. fasil hükümlerini, yanı bütün siyasal suçlarla "düşünce suçları" ni "iç ve dış güvenlik aleyhine faaliyet" yapıyorlar.

Bu yönetmelik Vatandaşlık Kanunu'na karşı bir hiledir.

Bu yönetmeliği "açıklayan", Cevdet Menşes imzalı bir Adalet Bakanlığı Genelge'si yayınlanmış (5.6.1981 gün, 18/84 sayılı), bunda da, yurt dışında olduğundan "sanığın" savunmasının alınamamasını yurttashıktan çıkarma nedeni yapmışlar. Bu genelge de, hem yönetmeliğe, hem kanuna, hem de bütün hukuk sistemine karşı bir hiledir.

Devlet adlı kurum, yurttashına karşı hile yapar mı? Yaparsa devlet olma vasıfı kalır mı?

Ezas nedeni İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut, Meclis'te açıklıyor: "Yurt dışında sol faaliyetlere yönelik ederek, devletin haricteki nüfuz ve itibarını kıracak ve milli menfaatleri zedeleyeceğin faaliyetlerde bulunmuşun saptandığı..." Ben yurt içinde iken solcu isem, yurt dışında da solcu kalmam kadar doğal ne olabilir! Hazır yurt dışındayken, kişilik değiştirip kaçakçılığa mı başlamalıydım?

Sonra da bir tebliğat: "Duyuru tarihinden itibaren 1 ay içinde yurda dönerken yetkili makamlara teslim olmadığınızdan..." Nereye teslim oluyor musum? Ben kaçak mıymış?

Düşününüz ki, yurt dışına yayın yapan bir radyo, isimler okuyor, doğum tarihleri, ana-baba adları sıralıyor. Bu radyo Suriye'nin, Suudi Arabistan'ın, Uganda'nın radyoları değil, Auschwitz kampının hoparlörleri de değil, Türkiye'nin Ses Radyosu. Ne yapıp değil mi?

Hukukun bulunmadığı bir dönem yaşadık. Akıl çağına ulaşmış hangi ülke, kendi vatandaşlarını, aydınlarını, sendikaclarını -ne suçu işlemiş olurlarsa olsunlar- kendi gençlerini "savaş hukuku" kurallarına göre yargılar? Akıl çağına ulaşmış hangi ülke, cezaevlerinde, dönem dönem savaş hukuk-

▲ Demir Özlü. Devlet hile yapar mı?

ku kurallarını da kat kat aşan eza uygular?

Yukarıda belirttiğim sisteme göre, örneğin yurt dışında Cumhurbaşkanı'na ya da Bakanlar Kurulu'na hakaret eden (eleştiriyi de hakaret sayıyorlar ya) bir yurttashı, hemen vatandaşlıkta atılabilecektir. Buradaki mantık şudur: Artık devletle kendilerini özdeşleştirmişlerdir, bizzat Devlet olmuşlardır. Kendi dışlarındaki kişilerse tabiyetleri bile tartışmalı fuzul varlıklardır...

İknel despotizm, hile-i şer'iye, şark kurnazlığı... Türkiye'nin bu zihniyetlerden kurtulmadan, değil sosyalizm ya da sosyal adalet, kapitalizm yolunda bile ilerlemesine olanak yoktur.

Akıl çağına ulaşmamızı dilerim. Giderek, içimize girmiş yabancı güçlerin daha çok, daha çok oyuncu oluyoruz.

Demir Özlü

ONURLANDIM

Türkiye'de parlamento dağıtılmıyor, politik partiler -Cumhuriyet'in kürucusu parti de içinde olmak üzere- yok ediliyor, Anaya yok ediliyor ve arkasından insanlar, artık yok edilmiş bir Anaya'yı "yok etmeye kalkışmaktan" 146/1 maddesine göre yargılanıp idam ediliyorlar, ömrü boyu hapse mahkum oluyorlar vb. Bu nedenle, bizlerin "vatanşılıktan" atılmamızla ilgili hukuki yan tartışmaya gerek bile yok. Önemli olan olayın politik yanı:

İşçi yığınlarının, emekçi halkların ekmeğine, örgütlenme haklarına, kendi kaderleri hakkında karar verme haklarına saldırıldı. Yüzbinlerce yurtsever insan cezaevlerine dolduruldu, işkence gördü, öldürüldü, idam edildi. Bu acı verici süreç yaşanırken bazı insanlar, saldırıyı yapanların eline düşmekten kurtulup yurt dışına kaçtılar. Tekellerin kârları, ABD'nin bölgedeki yararları için işçi sınıfının ve geniş emekçi yığınlarının ekmeğine ve örgütlenme haklarına saldırırlar, ellerinden kaçırırlar kişiliyi yığınlarından tecrit etmenin, gelecekte de etkisiz hale getirmenin yeni bir yöntemini aradılar. Bunları "vatanşılıktan" atacak olurlarsa eğer, etkisiz hale getireceklerini, emekçi yığınları tüm bağla-

nını koparacaklarını düşündüler. Nasıl halkın örgütlenme haklarına yapılan saldırının, gerisinde halktan korku gizli ise, "vatanşılıktan" atma oyununun gerisinde de aynı korku gizli durmaktadır. Attıkları tek tek kişilerden değil, bu kişilerin ezilen emekçi halkla bağ kurabilmesinden, işçi sınıfından, geniş emekçi yığınlarından korkmaktadır asıl olarak.

"Vatanşılıktan" atılmamı gerektirecek kadar işçi sınıfına, emekçi halklara karşı görevimi yerine getirebildiğimi iddia edemem. Görevlerimi benden çok daha iyi yapan, ama yurt içinde oldukları için benim gibi "vatanşılıktan" atılma ile onurlandıramayan sayısız şerefli yiğit insan olduğunu biliyorum. Gerçekten bu kadar büyük onuru hak edecek birşeyler yapamamış olsam bile, yine de hakkında "vatanşılıktan" atma kararı alarak beni onurlandırdıkları için çok teşekkür ederim. Böylece, haklı bir safa olduğumu, işçi sınıfından, emekçi halklardan yana olduğumu belgelemiş oldular.

▲ Yusuf Küpeli. Vatanşılıktan atılmış haklı saflarda olduğumun göstergesidir.

Yusuf Küpeli

ZORBALIĞI OTOPSİ MASASINA YATIRMAK...

Gerçek bir insan hakları ve barış mücadeleinin ayırdına varmada en önemli ölçü, zorbalığın kiyasiya eleştirişi ve teşhiri, zorunlu önkoşul olarak kendini dayatıyor.

Bırkaç yüzyıllık az biraz gecikmeyle de olsa, topluluğumuzda da, insan hakları ve barış gibi gerçekten insanlara özgü konular, sözcükler, kavramlar sıkça işlenmeye, kullanılmaya başlandı... İnsanlaşma sürecinin bizlerde de başladığı yolunda önemli bir işaret olarak alındığında, kuşkusuz sevinilecek bir olgu bu... Ancak, bu denli büyük ve geniş açılı toplumsal-tarihsel birlikimleri içeren sorunları, son kerte yalınat tartışmalarla geçistirmek, kimi zaman büyük anlam kaymalarına neden olmaktadır... Örneğin, büylesi bir anlam-amaç karmaşası içinde birinin çıkıp da, tüm içtenliği ve iyi niyetiyle, salt insan haklarından ya da barıştan yana olduğunu söylemesi -hemen her zaman saygıyla selamlansa bile- çok kez yeterli olmamakta; olanaklar, koşullar ölçüsünde konunun enine-boyuna ve de derinliğine, özcesi tüm ayrıntılarıyla tartışılması gereğini zorunlu kılmaktadır...

inşan hakları gibi insanca konuları yerli yerine oturtabilmek için ilk kez, insan dan, doğrudan, haklıdan, güzelden yana hemen her insanca şeyin inkâri-negasyonu olan zorbalığın ve de özellikle sistematik-yapısal zorbalığın tanımlanması ve olabildiğince tüm yönleri, ayrıntılıyla gözler önüne sergilenebilmesinin gerekli olduğu kanınsızdır... Gerçek ve kapsamlı bir insan hakları ve barış mücadeleinin ayırdına varmada, hiç kuşkusuz en önemli ölçü, topluluğun hemen tüm gözeneklerinde, hücrelerinde varlığını sürdürden sistematik-yapısal zorbalığın kiyasiya eleştirişi ve teşhiri, hatta otopsi masasına yattırılması, zorunlu önkoşul olarak kendini dayatmaktadır...¹

Zorbalığın ve de özellikle sistematik-yapısal zorbalığın kapsamlı bir tanımını yapmak kuşkusuz kolay değildir. Ancak, daha ayrıntılı bilenlerin, bilmeyenlere anlatabilecekleri varsayımından kalkarak, zorbalık, "insanların, bedensel ve tinsel tüm gelişme olanaklarını, potansiyellerini bastırmaya, azaltmaya, hatta kimi zaman tümüyle tahrif etmeye yönelik her türlü yöntem-etkinlikler", olarak tanımlanabilir...

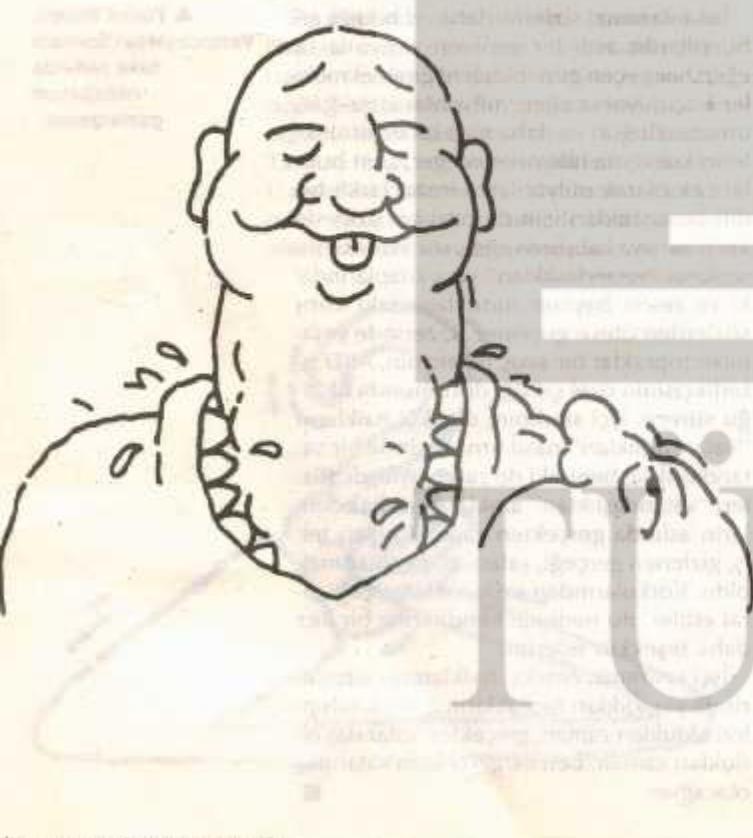
Olası tüm eksikliklerine karşın, büylesi bir tanımlama, bize, üzerinde geniş açılı bir tartışma başlatabileceğimiz genel bir platform ve pek çok ipucu sağlayabilir... En azından, ilk kez, sistematik-yapısal zorbalığın, sadece, bir insanın kafasını balta ile yarmak ya da çeşitli organlarına elektrik akımı vermek, onu, falakaya yatarmak olmadığı ortaya çıkar... Büylesi durumlar,其实, zorbalığın, en kaba, en ilkel bölümlerini oluşturur... Hep biliindiği gibi, sopa ya da nükleer füzeler, buzdağı misali bu aygıtın salt su yüzünde görülebilen kesimini oluştururlar. Gerçek yapı, çok daha derinlerdedir... Bugün dünyanın çeşitli yerlerinde uygulanan sistematik zorbalık, çok kez, bu kaba fiziksel-biyolojik yöntemlerin ötelerine taşmaktadır... Somutlamaya çalışırsak; örneğin, günümüz dünyasında hekimliğin, teknigin-bilimin bu gelişmişlik düzeyinde, yerküresinin neresinde olursa olsun, bir insanın artık kuduz ya da tifo'dan ömesi, daha doğru bir demeyle, ölmesine-oldürülmesine neden olunması, sistematik zorbalığın bir parçasını oluşturur. Gene, bir tek

savaş uçağının yerine binlerce eğitim-öğretim ünitesinin yapılabildiği bir dünyada, bir tek normal zekâlı insanın bile okuma-yazma öğrenmeden kalması, onun bilgisizliğe mahkûm edilmesi, çok ciddi bir sistematik-yapısal zorbalık örneğidir... Hatta, doğal yıkımlarda, örneğin depremlerde, olayın şiddetle oranlanmayacak sayıda insanın toprak damalar altında yitip gitmelerini, sistematik-yapısal zorbalığın bir bölümünü olarak değerlendirmek olasıdır...²

Bu bağlamda, sistematik-yapısal zorbalığı, aktuel ve potansiyel olarak iki alt bölüme ayırmak, konuya yeni bir yaklaşım kolaylığı getirebilir. Ancak, fizik ve de özellikle psik zorbalıklar, üzerinde en çok tartışılmazı gerekli konulardır...³

Gercekte, sistematik zorbalığın en yaygın bölümünü psik zorbalıklar oluşturur. Kuşkusuz, topluluğun büyük çoğunluğu, kendilerine benimsetilen bu usdu-irrasyonel yaşam koşullarını, duyu-düşünce düzeyinde olsun, tartışmasız benimsemeye alışıklarından ya da alıştırlıklarından, bu psik zorbalıkların büyük bölümünün ayırdına bile varmazlar... Bu yapay bilinçli, "normalleşmiş" insanlar, bu psik sistematik zorbalık koşullarında, sevine sevine, güle-oynaya yaşayıp giderler... Ayrıca, kişisinin bu kısıt doğrudan kurtulma gücü, yapay tüketim koşullanması ile önceden teslim alınır. Ve her başkadını denemesinde, yeni bir tüketim alanı-konusuyla önüne bir küçük parça daha atılır... Başka bir demeyle, bu sistematik kısıt doğruise, insanlar uzun süreli bir koşullanma, ehlileştirme dönemi sonunda sokulurlar. Ve giderek, kendilerine sunulanları, kendi öz-gereksinmeleri olarak algılamaya ve özümlemeye "alışırlar". Daha çok tüketim, yine başka ve yeni bir tüketim ile ödüllendirilir... Bu "ek kişiliklerin" ayırdına varıldığı durumlarda, bu devinim sürer gider...⁴

Arada, homurdananlar olduğunda, ortaya bu kez, kaba fizik-biyolojik zorbalık yöntemleri, sopa-falaka-elektrik akımı, vb. çıkar. Bunların da fayda etmediği durumlarda, "kayıp" olayları başlar... Kuşkusuz tüm bu kaba fizik-biyolojik zorbalıklar ortaya çıktıkları, görüldükleri her yerde, gerçek birer insanlık suçu olarak alabildiğince yargılanmalı, sergilenebilir; ancak, genel sis-

tematik-yapısal zorbalığın bir parçası olduğu da her zaman vurgulanmalıdır. Bir işkence olayı, ancak, bir fon-figür ilişkisi içinde, miliyalanı komplekslerinin, çok uluslararası tekellerin ve bunların uzantısındaki sistematik zorbalığın kaba yöntemi içinde ele alındığında tarihsel yerine oturur... □

Gerçekte, saldırganlık (aggression), ne Freud'un tanımladığı "Trieb"lerin, ne de Lorenz'in "Instinct"lerinin uzantısında ortaya çıkar. Saldırganlık, yalıtılmış, yalnız kalmış kişiliğin, sistematik zorbalık karşısındaki -yanlış da olsa- çaresizlik içinde, son bir karşı çıkış, direnişi, bir tür başkaldırısı, karşı reaksiyonudur... Özellikle yaşamın tümüyle tüketim ve daha çok tüketim ile özdeşleştirildiği topluluklarda, insanların sürekli işsiz kalma tehditi-korkusu ve her 3-5 kişiden birinin yaşamını, zaman zaman ya da sürekli işsiz kalarak sürdürme zorluluğu uzantısında ortaya çıkan dramatik boşluk-toplumsal vakum, yaşanti krizi, günümüz dünyasında en sık görülen saldırganlık ve davranış bozuklukları nedenidir... Bu aşamada ortaya çıkan yoğun korkudepresyon olayları ve bunların uzantısında görülen intiharlar, salt ruhbillimsel sorunlar olmanın ötesinde anlam taşır... □

Kişilik, bu anlamsız-aptal koşullardan dirmanın, kısıt döngünün ayırdına vardıkça psikik bozukluklar artar. Örneğin, kimi "Üçüncü Dünya topluluklarında" her 5-6 saatte bir saptanın intihar olayları, gelişmiş Batı topluluklarında çok daha büyük boyutlara uzanır. Örneğin bugün, F.Almanya'da her 3-4 dakikada bir kişi intihar girişiminde bulunmakta ve bunların en az onda biri başarıyla sonuçlanmaktadır; yani kişi -sistematik zorbalığın uzantısında- kendi yaşamını kendi elleriyle noktalamaktadır... Hiçbir depresyon ya da intihar olayını sistematik zorbalığın ve insan haklarının kabaca çiğnemelerinin dışında tartışıma olağan yoktur. Kişiliğin tüm ayrıntılarına kadar inen, bir yaşam biçimini niteligiye dönüştürmesi gereken insan hakları barış tartışması, her zaman sistematik zorbalığın ve bunu doğuran nedenlerin tartışmasıyla bir bütünlük kazanır... □

Sistematik zorbalığın sağlıklı olarak tanımlanmadığı koşullarda, insan hakları-başarı gibi en yaşamsal sorunların bile giderek "meta"laşma ve de cenaze törenlerinde olduğu gibi, "rituelleşme" olasılığından korkulur... Hem de, "Yeni Globalist" düşüncenin de denli ete kemiğe bürünüp günlük yaşamımızda görünmeye başladığı bir tarihsel aşamada... □

KAYNAKLAR...

1. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bakınız; Jöhan Galtung, *Strukturelle Gewalt...*, 1984, s.9
2. bkz. a.g.y., s.9. 3. bkz. a.g.y.; s.10 ve sonrası...
4. Friedensanalysen für Theorie und Praxis; Schwerpunkt; Gewalt, Sozialisation, Aggression, SV.1977, s.7 ve sonrası...
5. Volker Kasch ve ark.; *Multis und Menschenrechte in der Dritten Welt*. Lamuv V. 1985

ARJANTİN'DE GERİ ADIM

Aralık ayı sonunda Arjantin'de yoğun toplumsal muhalefete rağmen parlamentodan geçirilen "punto final"ın kabulü, kimi çevrelerce Alfonsin yönetiminin "ihtiyatlı" bir davranıştı ve "askerlerin sivil yönetimle ve daha yeni yeni dönülmekte olan demokrasiye cephe almalarını önlemeye" girişimi olarak nitelenmişti. Buna karşılık, cunta dönemleri kayıplarının acılarını taşıyan geniş halk kitleleri, halka karşı, demokrasiye karşı işlenen suçların "affedilemeyeceği"ni, böyle bir geçmişe "sünger çekilemeyeceği"ni sokaklarda haykırdılar.

İşte Alfonsin yönetimi işbaşına geldikten sonra, toplumsal muhalefetin baskısıyla, cunta dönemleri sorumlularının yargı önüne çıkarılması ve işledikleri suçların mahkemeler önünde resmen açıklanması sürenken, cuntacılar için bir tür "af" in çıkarılmasına Arjantin halkın gösterdiği tepkinin haklılığı, geçtiğimiz günlerde işlediği cinayetlerin sorumluluğundan kurtulmak isteyen kimi subayların ayaklanması ve bugüne dek işledikleri suçlardan ötürü mahküm edilmiş, tutuklanmış olan cunta dönemleri sorumlularının serbest bırakılması pazar-

lığına kalkışmalarıyla bir kere daha ortaya çıktı. Ayaklanma teşebbüsünün ardından sokaklara dökülen her kesimden yüzbinlerce insan, süresiz genel greve gideceğini açıklayan sendikalar, kısaca tüm Arjantin halkı bu şantaj boyun eğmeyeceğini açığa gösterdi.

Ancak Alfonsin yönetimi "punto final" ile başladığı uzlaşma anlaşmasını sürdürmeye benziyor. Genel Kurmay Başkanı'nın, işçilerin talepleri üzerine istifa etmesi bunun bir kanıtını oluşturuyor. İşçiler, teslim olmalarına rağmen kazançlı olmuş durumda. Alfonsin, "punto final" ile bir adım geri atarsa orada durabileceğini sanıyordu belki, ama tam aksi oldu, gerici güçler hükümetin zaafından yararlandılar ve ileriye doğru bir adım daha atacaklar. Derken, attılar. Ülkenin kuzeyindeki askeri birliklerden biri ayaklanarak insan haklarını ihlal edenleri yargılayan davaların düşmesini talep etti.

Görülüyorki, Arjantin halkın uğruna mücadele ettiği demokrasi, "bağışlayıcılık"la korunamayacağı bilinen, hesap soracak bir demokrasıdır. Öyle olmak zorundadır. ■

BOZÜYÜK'TE MİTING

Kristal-İş Sendikası tarafından 29 Mart 1987 pazar günü Bilecik'in Bozüyüklü ilçesinde "İşten çıkarımları protesto yürüyüşü" yapıldı. Yürüyüş ve mitinge yaklaşık 4 bin işçi katıldı. Kristal-İş Sendikası'na bağlı işçilerin Toprak Holding'e bağlı Toprak Seramik fabrikasından gerekçe gösterilmeden işten çıkarılmasını protesto etmek amacıyla yapılan mitinge Kristal-İş Genel Başkanı Hasan Basri Babalı, Petrol-İş Genel Başkanı Cevdet Selvi, Türk Harb-İş Genel Başkanı Kenan Durukan ve işten çıkarılan bir işçi de konuşturma yaptı.

Sıkı güvenlik önlemlerinin alındığı mitingde, işçiler polis tarafından tek tek aranıktan sonra yürüyüş başlangıç noktasında toplandılar. Öğleye doğru yürüyüş başladı. "İşten çıkarımlar durdurulsun", "İşçiler birleşin", "İşçiler elele genel greve" şeklinde sloganlar atıldı.

Büyük bir coşku içinde geçen yürüyüşün ardından işçiler, önceden belirlenmiş olan miting alanında toplandılar. Burada yapılan konuşmalarda Hasan Basri Babalı, demokrasi olan bir toplumda işverenlerin bu kadar keyfi davranışlamayacaklarını belirtterek, işçi sınıfının en acil talebinin demokrasi olduğunu vurguladı. Basri Babalı daha sonra şöyle devam etti, "Biz haklıyız çünkü biz ekmeğe ve onur için mücadele veriyoruz. Biz kazanacağız çünkü dünyada örgütlenmiş işçinin gücünden daha büyük bir güç yoktur." Daha sonra bir konuşma yapan Kenan Durukan şunları söyledi, "12 Eylül'den sonra yapılan kanunlarla sermaye do-

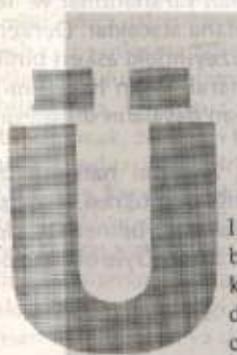
İşten çıkarımları protesto yürüyüşü
Bozüyüklü İŞÇİLERİ
Haksızlığa karşı
çıkıyorlar

ludizgin gitmektedir. Kanunlar sermayeyi destekliyor. Bu yüzden hukuk devletinin temeli sarsılmıştır. Biz, Halis Toprak'ın fabrikaları çalışmasın demiyoruz, ama çalışanlar insanca yaşasın istiyoruz.

Cevdet Selvi de konuşmasında "Bizim isteğimiz yalnızca insanca bir yaşamdır, işçilerin sorunları çok çeşitlidir. İşçiler gibi memurların, köylülerin, öğretmenlerin de sorunları her geçen gün artmaktadır. Böyle bir toplumda bizler sesimizi yükseltmeyeceğiz de kimler yükseltecek?" dedi. ■

MAYIS'TAN MART'A ... VE EYLÜL'E

Demokraside sivil rejime müdahale edilmemesi bakımından askeri darbelere karşı olmak, ancak demokratik anayasa yapmış rejimle yüzbinleri hapisanelerden geçmiş başka bir rejimi aynı kaba koymamak gereklidir.

İkelerin ulusal bayramları: her yıl kutlandıkları için doğal olarak sadece gün ve ay olarak anılır, örneğin 14 Temmuz denildi mi Bastıl ve Fransız Devrimi akla gelir, 4 Temmuz Amerikan Bağımsızlık Günü'dür, 17 Ekim dünyannın ilk sosyalist devrimini simgeler iih.. Bir de uluslararası bayramlar ya da günler vardır. Bunların en yaygın 1 Mayıs'tır. Ayrıca 1 Eylül Barış Günü, 8 Mart Kadınlar Günü vb. Bizde ise resmi ideoloji 1 Mayıs başta olmak üzere uluslararası günlere ve bayramlara karşıdır. Buna karşılık, ulusal günler her ülkedekinden daha fazladır, 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos, 29 Ekim, 10 Kasım gibi. Ne var ki, bizde yıl anımsızın sadece gün ve ay zikredildiği zaman belli bir olayı simgeleyen tarihler, bu beş resmi günden ibaret değil. Gene yıldız anılan birçok tarih siyasi literatürümüze yer etmiştir. Eskiden bu kapsamında sayacağımız sadece 31 Mart vardi. Sonra Demokrat Partinin seçimleri kazanarak iktidara geldiği 14 Mayıs belli siyaset kesimlerce bayraklaştırıldı. Derken literatürümüze 27 Mayıs girdi, 12 Mart ve 12 Eylül politik terimleri ve 24 Ocak ekonomik terimi izledi.

Aşina bakarsınız o terim-tarihler konusunda toplumda değişik kesimler değişik şeyleri söylemekle birlikte, herkes 12 Mart'ın da, 12 Eylül'ün de ve 24 Ocak'ın da ne olduğunu ve ne olmadığını çok iyi biliyor. Ne var ki, son 30 yılda literatürümüze gitzen belli başlı dört tarih-terim arasında tartışılan biri var: 27 Mayıs.

27 Mayıs neydi, sorusunu yanıtlamak için her şeyden önce onun meydana geldiği koşulları incelememiz gerekiyor. Bu kapsamında gözönüne almamız gereken

ilk nokta, 27 Mayıs öncesinde toplumda sağ-sol diye bir kutuplaşma, hatta ayrışma bulunmadığını, dolayısıyla politik arenada emekçi katmanların örgütleriyle egemen sınıfların örgütleri arasında bir mücadelein söz konusu olmadığını hatırlamamız gereklidir. Siyaset arenasında böyle bir kristalleşmenin yarolması demek, doğal olarak düşünsel alanda da aksa karanın toplumsalı kazanmaması demektir. Bu açıdan denilebilir ki, 27 Mayıs sağ muydu, sol muydu diye tartışmamız abestir. 27 Mayıs bütünüyle burjuva kapsamda bir politik olaydır.

27 Mayıs'ın Milli Birlik Komitesi içinde siyasetçiler de vardır, reformcular da. O komiteyi oluşturanların çoğunluğu ancak daha sonraki sosyal ve siyasal gelişim içinde, daha

doğrusu solun gelişmesi nedeniyle, üstelik de uniformalarını soymuş, demokratik, ilericileri yakından tanımiş kişiler olarak solla açılmışlardır. Ama hareket yaptıkları strada, en reformcu bile solcu değildi, yani emekçi katmanlarının çıkarlarının savunucusu durumunda bulunmuyordu.

Aynı olgu 27 Mayıs'ın dış politikasında da her yerde belirgindir. 27 Mayıs sabahında radyolarda okunan ilk bildirideki "NATO'ya, CENTO'ya bağlıyız" vurgulaması daha sonra halk diline bir tekerleme olacak kadar fazlaydı; ve bu görüş tüm komitenindi. Kaldı ki, o komiteyi oluşturanların hemen tamamı, çeşitli defalar ve uzunca sayılabilen sürelerle ABD ordusunda, West Point'te eğitim görmüşlerdi. Bazıları istibbaratçıydılar. Ama aynı Milli

Sezarizm

► 27 Mayıs ile diğer askeri darbeler arasında bir fark görüyorsunuz?

27

Mayıs askeri müdahalesi ile 12 Mart ve 12 Eylül askeri müdahalelerinin ortak bir paydaları var: her üçü de devlete Sezarist bir biçim verme ya da devletin Sezarist nitelğini daha da belirginleştirme girişimidir.

Sezarizm sözcüğünü, bütün sınıfsal devlet tiplerine despotikodiktatorial bir biçim verme, onlara toplumdan bağımsızlık kazandırma girişimlerini adlandıran bir sözcük olarak kullanıyorum. Sezarizm, örneğin burjuva devletin iki ünlü despotikodiktatorial biçimini adlandıran Bonapartizm ile faizi de kapsamakla birlikte, salt onlara indirgenmeyecek genellikte bir terimdir.

Batılı sınıflı toplumların tarihsel gelişme süreçleri içinde türetilen teorik kavramların, Batılı sınıflı toplum durumuna dönüşme süreci içinde çırpan eski Asyagılı toplumların somut durumlarını çözümlemeye, bu sürecin çeşitli gelişme aşamalarında, ne ölçüde elverişli oldukları sonucu bir yana bırakırsa, 12 Mart ve 12 Eylül askeri müdahalelerinin gerilek^(*) tipde Sezarist askeri müdahaleler olmasına karşın, 27 Mayıs askeri müdahalesinin ilerlemeci tipde Sezarist bir askeri müdahale olduğunu söyleyebilirim. Çünkü, gerilek bir Sezarizm olabileceği gibi, ilerlemeci bir Sezarizm de olabilir. Müdahalesi gerilek güçlere yardımcı olan Sezarizm, gerilek; ilerlemeci güçlere yardımcı olan Sezarizm ise, ilerlemeci Sezarizmdir. 27 Mayıs, ilerlemeci güçlere; 12 Mart ve 12 Eylül ise gerilek güçlere yardımcı olmuşlardır. Aralarındaki ayırım çizgisi de, ortak paydalarına karşın, işte buradan geçer. 27 Mayıs'ın emir ve komuta zinciri dışında, öbürlerinin ise bu zincire bağlı olarak gerçekleşmeleri, bana pek önemli bir ayırım gibi görünmüyör.

İlerlemeci Sezarizm ile gerilek Sezarizm arasındaki bu ayırmayı, ancak devrimci demokrasi açısından bir anlam taşıyacağını da biliyorum. Sanıyorum ki liberal demokrasi bu ayımda bir çifte standart kanıttan başka bir şey görmeyecek ve 27 Mayıs'ın ilerlemeci niteliğinden söz edilmesi liberal demokrat yüzlerde tatlı gülücükler uyandıracaktır.

Yoksa yanlıyor muyum? ■

(*) Progressif: ilerlemeci, Regressif: gerilek.

Kenan Somer

Birlikçilerin gene önemlere bir kısmı, yukarıda anlatıldığımız sonraki sivil gelişmeler içinde anti-emperyalist, anti-Amerikan ve bağımsızlıkçı konumlara geldiler.

Ayrıca, NATO'ya, CENTO'ya bağlıyız sözü sadece bir dış politika mesajı da değildi. Bizim yerimiz, konumumuz kapitalist dünya içindedir, denilerek ekonomik ve sosyal tercih de bu söyle açıkça belirtilmek isteniyordu.

27 Mayıslar komite üyelerinden ibaret değildi, asker-sivil birçok kimseyi kapsıyordu. 27 Mayıs'ta en ateşli 27 Mayıslardan pek çok daha sonra 12 Mart'lara, 12 Eylül'lere önyak oldular, çok önemli görevlerde bulunular, hep birlikte ulusal bayram ilan ettikleri 27 Mayıs'ı okul çocuklarının tarih kitaplarından çıkaracak kadar hep birlikte reddettiler. Özür dileyen ya da günah çıkarın da gene onlar oldu. Bunu yaparken de tutumları kuşkusuz ki, "askeri müdahaleler doğru değildir, ilke olarak askeri müdahalelere karşıyız" demek olamazdı. Zira onlar, tam tersine askeri müdahalelerin içinde kalarak 27 Mayıs müdahalesini reddediyorlardı. Çünkü aradan geçen zaman içinde toplumda çok şey değişmişti, sosyal gelişimdeki sınıflar mücadele siyasette sağ-sol diye kristelleşti. Solu önlemek için demokrasiyi rafa kaldırıkm gerekiyordu, onlar da oyle yaptılar. 12 Mart'cılar, 12 Eylül'üler hep eski 27 Mayıs'çıydılar. Siviller için de bu böyledi. Turhan Feyzioğlu, Nihat Erim, Ferit Melen, Metin Toker, Beyhan Cenkci ve daha niceleri... Yani "27 Mayıs'ta sağ-sol yok, 27 Mayıs var" diyenlerin sınıfsal tercihleri solun gelişimiyle sadece solun değil, demokrasının de karşısına oldu.

27 Mayıs'a etkiyen faktörler

27 Mayıs, o günün koşullarında sayısız ekonomik, sosyal ve siyasal bileşenin adeta bir bileskesi olarak ortaya çıktı. Bunlar nelerdi?

Bir tarafta, DP'nin diktatörlük yöntemlerine ve giderek artan baskularına karşı aydınlar, öğrencilerde, basının geniş bir bölümünde tepkiler güçleniyor ve bu tepkiler bu kesimlerde sol düşüncelere dönüşmemekle birlikte, Batı demokrasilerinde varolan temel hakların, örneğin kuvvetler ayrimı, basın ve söz özgürlüğü, üniversite ve radyo özerliği, hakim teminatı, adil bir seçim sistemi, toplantı ve gösteri hakkı, sendikal haklar vb. gibi burjuva demokratik taleplerin savunulmasını getiriyordu. Bu istekler de -ortada başka alternatif bulunmadığı için- ister istemez muhalefet partisi CHP'ye yansıyordu. Öte yandan CHP yüksek kademeler arasındaki devlet memurlarının ve dolayısıyla yüksek rütbelere arasındaki subayların çoğunluğunun desteklenen bir partiydi. Sivil-asker devlet memurlarının CHP'yi desteklemesinde kuşkusuz ki eski devletçi geleneklerin hatta "Atatürk'ün en yakın silah arkadaşı İnönü'nün kişisel ağırlığının da payı vardı, ama DP döneminde bu kesimlerin çıkarlarının zarar görmesi olması asıl belirleyici etkendi. Nitekim 27 Mayıs'ı izleyen 60'lı, 70'li yıllarda bu kesimlerden ekonomik ve sosyal ihtiyaçları tutumun edilenler, bir zamanlar kendilerinin de direkt ya da dolaylı yollarla katıldıkları ya da benimsedikleri 1961 Anayasası'na Adalet Partisi'nden bile daha fazla düşman oldular. Buna karşılık,

aynı kamu görevlilerinden ekonomik durumları düzeltmeyecekler, o Anayasa'da var olan demokratik ve sosyal hakları da aşarak, solla birlikte, işi sınıfıyla birlikte, emekçi halk katmanlarının ekonomik-demokratik talepleri ve mücadeleleri içinde yer aldılar. Öğretmenlerin, memurların, teknik elemanların meslek kuruluşlarıyla temsil ettileri önemli potansiyel böyle oldu.

27 Mayıs öncesinde Türkiye'de sol hiç mevcut değildi denilemez. Sayıları fazla olmasa bile solcu aydınlar, yazarlar, öğretim üyeleri vardı. Bunların bazıları Kurucu Meclis'e de girerek demokratik bir anayasanın yapılmasına kararlı ve israrlı tutumlarıyla önemli bir rol oynadılar. Gene 27 Mayıs 1960'tan dokuz ay sonra Türkiye İşçi Partisi'ni kurulan sendikacılardır, ya da 1961 sonrasında YÖN dergisi etrafında oluşan odaklaşmalar vb. solun 27 Mayıs öncesindeki varlığının yansımalarıdır. Ama buna rağmen ülkedeki siyasal kutuplaşma DP ile CHP arasında, yani yukarıda da belirttiğimiz gibi tümüyle burjuva platformdaydı.

27 Mayıs'a etkiyen, demokratik bir anaya-saya yol açan potansiyeli başlıca yukarıda anlatıldığımız nedenlerle aydın ve bürokratlar oluşturuyordu.

Bu bakımdan denilebilir ki, 27 Mayıs salt bir askeri hareket değildi. 27 Mayıs'ın onaltı aylık döneminde CHP'nin çok belirgin bir ağırlığı vardı. Bu ağırlık ordunun bir önceki kışasına çekilmesini getirdiği gibi, ortaya 1924 Anayasası'yla kıyaslanamayacak bir anayasanın da konulmasını sağladı.

Peki orduyu kışasına çekmek için elini bu kadar çabuk tutan CHP onu niçin kışasından çıkartmış? Sanızı bu soru bir hayli önemli. Zira DP'lilerin iddia ettikleri gibi CHP ve lideri İsmet Paşa kendi politik ihti-rası nedeniyle ordunun kışasından çıkışına neden olmuş değildir. CHP'nin 27 Mayıs'taki dahili İsmet Paşa'nın "Türkiye'de işlerin çırıldan çıkıyor olması"ndan duyduğu endişeden ileri gelmektedir.

Hatırlanacağı gibi DP iktidarı 1956'dan sonra zayıflamaya başlamıştı, seçmen kitle-sinde yeniden CHP'ye yönelme eğilimleri gözlenmektedir.

▲ 27 Mayıs Salt bir askeri hareket değildi.

DP iktidarı girdiği ekonomik çıkmaz kendi içinde de ayırmayı getirmiştir, bir grup DP'li ayrılp Hürriyet Partisi'ni kurmuştur. DP liderleri 1958 seçimlerini, 1957'ye alındılar gibi CHP ile HP'nin ittifak yapmasını önlemek için yaz tatilinde Meclis'i alelacele toplayıp seçim kanununu iyice anti-demokratik-leştirmiştir ve 1957 seçimleri hayli hadisli geçmiştir.

1958 Ağustos'unda gelen ve dolar karşısına TL'nin değerini 525 kuruştan 910 kuruşa düşüren yüksek devalülasyon ise DP için tehditlik çanlarını işaretiydi. Bu ise DP'nin basıktı yönetmelerini şiddetlendirmesini de birlikte getirmiştir.

Tarihe Medrese Kafasıyla Bakılamaz

► 27 Mayıs ile diğer askeri darbeler arasında bir fark görüyorum musunuz?

İnsanlık tarihi biçimsel mantıktan kurtulmak için çok acı çekti. Önyargılarını bırakmak, her olaya somut koşulların değişkenliği içinde eğlelmek kolay olmadı. Tümdeğelimden tımevarım yönemine ulaşmak bilim tarihinde uzun bir süreci oluşturur. "Askeri müdahaleler kötüdür/27 Mayıs askeri müdahaledir/27 Mayıs'a da karşıyım" formülü bilimsel bir yaklaşım değil; biçimsel basmakalıphın ürünüdür. Bu tür medrese kafasıyla tarihe bakılamaz. Askeri müdahale/darbe, Arjantin'de, Sili'de, Portakız'da, Yunanistan'da, Türkiye'de, Afganistan'da, çeşitli zaman ve mekânda hep aynı midir? Eğer aynıysa toplumbilime gerek yoktur. Medrese kafası kullanır, hepsini eşitlerin. Hareket Ordusu'nu da işin içine katarsın, tüm tarihe tek tımevarıyle bakarsın.

27 Mayıs, yalnız bir askeri müdahale/darbe/ayaklanma değil, Türkiye'yi sosyal devlet aşamasına getiren bir sosyal patlamadır; gençliğin ve halkın katılımı yadsınamaz.

Bir kişinin/bir partinin, askeri müdahaleye/darbeye karşı olması başka şey, tarihe, geçmişe, yaşanmış olaylara, devrimlere bakışı başka şey... İkisini ayıramayan, pusulasını şartsız demektir. ■

İlhan Selçuk

te getiriyordu. Seçim yolu CHP'ye iyice katılım知道自己, dahası da CHP'ye hayat hakkı tanınmıyordu. Bunun doğal sonucu ise muhalefetin CHP'ye, yani halkın kitlelerine taşıması ihtimaliydi. Öte yandan DP ile CHP arasındaki bu karşılık köylerde çok sık meydana gelen silahlı siyasal çatışmalara kadar varılmış.

Bu nedenle 27 Mayıs'ın en önemli motif "işler başka meclislerde dökülmeli" bu gidişin önlünü almaktı.

CHP 27 Mayıs'a yansiyen demokratik taleplerde pay sahibidir ama gene de 27 Mayıs'ta "bu memlekete demokrasi lazımsa onu da biz getiririz" anlayışı hakimdir. Bir başka deyişle burjuvazının aklı ve uzakgörüşlü kesimlerinin temsilcisisi olarak CHP bir taraftan halkın kitlesel hareketlenmesini önlemek istemisti, öte yandan toplumsal patlamaların önlünü almak için birtakım demokratik sübaplar getirmenin de gereğine inanmıştır (Nitekim daha sonra aynı CHP'nin ortanın soluna gelmesine de aynı motif hakimdir).

Kaldı ki burjuvazının sadece bir kesimi değil, geniş bir kesimi de işlerin DP ile ve onun tutumuyla uzun süre devam edemeyeceğini görmüş ve 27 Mayıs'a yeşil ışık yakmıştır.

Şu halde, 27 Mayıs'a değişik kesimlerin değişik çıkarları ya da politik ongörülerini yansıtmıştır. Fakat bütün bunlara rağmen ortaya çıkan sonuç demokratik bir anayasadır, ona

karşı olanlara da, örneğin Adalet Partisi'ne de her türlü karşı propaganda serbestiyetinin tamadığı demokratik bir referandumdur. Bu nedenle, sonuları itiharıyla 27 Mayıs'ı ve onun anayasasını, onun getirdiği ortamı, ona tam zıt olan, o anayasayı önce değiştiren, sonra da heften ortadan kaldırın ve bulundukları ortamda her türlü demokratik hakkı askıya almış bulunan 12 Mart'ı ve 12 Eylül'ü aynı kaba koymak doğru olmaz.

27 Mayıs olmasaydı Menderes'in diktatörlük yöntemlerine, artan şiddetine ve son olarak kurduğu Tahkikat Komisyonları ile yarlı erkini de kendi partisinin kontrolüne alma girişimlerine rağmen, toplumsal dinamikler er veya geç ülkeyi demokrasiye götürecek ve demokrasi, halkın katılımıyla, kitle hareketleriye gerçekleşecekti. Bu doğrudur. Gene demokraside ilke olarak sivil rejime müdahale edilmemesi, askerin politikaya su veya bu şekilde müdahale etme geleneğinin ve alışkanlığının sona ermesi bakımından askeri darbelere karşı olmak gerekdir, toplumun demokratikleşmesiyle sivilleşmesini birlikte görmek gerekdir. Bu da doğrudur. Fakat bu doğrular, Türkiye tarihinin ilk demokratik anayasasını yapmış bir rejimle bu anayasasının tam zidini yapmış ve 150 bin kişiyi hapisanelerden geçirmiş bir başka rejimi, her ikisi de aynı kaynaktan geliyor diyerek aynı kaba koymayı getirirse, o zaman her iki sosyal olayın ya ikisi birden, ya da hiç değilse bir tanesi (birincisi) isabetle tahlil edilmemiş, tırincisine yansyan etkenler ve siyasal motifler ile ikincisini var eden sınıfsal çıkarlar ve amaçlar gözönünde bulundurulmamış olur. Birincisi Sol'un önlünü açmak için yapılmamıştır ama demokrasinin önlündeki engeli kaldırılmıştır, bu ortamda sol gelişmiştir; ikincisi ise solu bozmak

ve önlemek için demokrasiyi yoketmiştir.

27 Mayıs birtakım demokratik kurumları getirirken, bazı kurumları ve organları da anayasaya koyarak siyasete yerleştirmiştir. Milli Güvenlik Kurulu vasıtıyla silahlı kuvvetlerin üst kademelarının sürekli olarak siyaset içinde bulunması ve siyasete, sivil hükümete ve parlamento "tavsiyede" bulunması hiçbir demokraside yoktur.

Diğer bir olumsuzluk, bu hareketin koşulları ve sınıflarını iyice irdelemeden kim solcular tarafından "devrim" diye nitelendirilmesi ya da ileri bir hareket diye görülmesi sonucunda solda cuntacılık eğilimlerini canlandırmıştır. Bu durum, hem solun ve sosyalist hareketin kendi kimliğini ve kişiliğini bulmasını engellemiştir ve geçiktirmiştir, hem de solda derin bölünmelerle ve iç kavgalara yol açmış, önlü bir birikim ve sayısız kadro hedder edilmiştir. Sonuçta sol cuntacılık, düllesiyle birlikte yıkılmış ve geriye harabe bile bırakılmıştır, ama sosyalizmin gelişmesine

gülçenesine de uzunca bir süre ket vurmıştır. Bu gücsüzlük nedeniyle "sol-Kemalist" kuyrukçuluğu daha sonra yerini sosyal demokrat kuyrukçuluğa bırakmıştır ve 1980'lere kadar böyle gelinmiştir.

Yaşanan bunca deneyden sonra bugün artık ülkemizde sol cuntacılıktan söz edilemez; yarın da bu hastalığın hortlaması hiçbir şekilde mümkün değildir. Bu nedenle 27 Mayıs'ın hatalarıyla ve sevaplarıyla değerlendirilmesi gereklidir. Şu halde konu, kala kala "iyi mi oldu, yoksa kötü mü oldu" diye hiçbir yere varmayacak bir tartışmaya kalmaktadır ki, böylesi spekulatif bir tartışmanın uzamasının da bir anlamı yoktur. Mesele ilkesel olanı savunmaksa, bu eskaza hâlâ içерiden ya da dışarıdan sol cuntacılık güven tek kişilere söyleyeceğimizdir, ki bu da yukarıda da vurgulandığı gibi, müdafaleciliğe karşı olmaktadır. ■

Mesele ilkesel olanı savunmaksa, bu, sol cuntacılık güven tek tek kişilere ne söyleyeceğimizdir; ki bu da yukarıda vurguladığı gibi, müdafaleciliğe karşı olmaktadır.

Düzenin Kendini Reorganize Etme Çabası

► 27 Mayıs ile diğer askeri darbeler arasında bir fark görüyor musunuz?

Bence 27 Mayıs ile öteki darbeler arasında özde önemli bir fark yok; yarattığı sonuçlar bakımından farklılıklar yaratıldığı söylenebilir sadece. Yarattığı sonuçların da, genel haraketin özümüş mantığı gereği belirdiği kanısında değilim.

Şimdi, siyasette amaçlarla araçlar birbirinden ayırdedilecek şeyle değil; Makyavel'in ünlü sözü "amaç aracı meşrulaştırın" anlayışına karşılık, çinkilik aracın amacı değiştirir, amaca uygun araç kullanmazsanız o aracın sizin götüreceğiniz noktaya gidersiniz. Dolayısıyla da, eğer tepeden aşağı askeri müdafaleyi ilkesel düzeyde kıymıysak, falan askeri darbenin şu sonuçları bizim için yararlı olduğunu gibi bir anlayışla o darbeyi temize çıkarmak ve birbirlerinden ayırmak bence gene ilkesel olarak yanlışdır.

Düzenin kendini reorganize etme çabasıdır bence 27 Mayıs. Muhalifler, ilkin Demokrat Parti'nin kendi içinden çıktı, ama Menderes'i sınırlamamıştı bu muhalifet. Bunun bir kısmı daha sonra Hürriyet Partisi diye kurulan başka bir partide kanalize oldu ama bu parti de Demokrat Parti karşı ciddi bir alternatif olamadı hiç. Daha sonra '57 seçimlerinde bütün partilerin güç birliğiyle -ki o zaman CKMP, CHP ve Hürriyet Partisi var muhalifet olarak- gene beklenen sonuç alınmadı ve düzeni düzeltmekle kendini yükümlü sayan çeşitli zümrelerin dışına taşmaya başladık olay, gençliğe taşlı. Bu 27 Mayıs'ın bir çeşit fırıldırı diye kabul edilebilir. Kaldı ki o zamanın gençliği de varolan düzenin dışına çıkan bir hareketin içinde değildi; söz konusu olan bir restorasyondır; Menderes'in ihlali ettiği varsayılan bir durumun tekrar eski haline getirilmesiydi ve CHP'nin -o zamanki, yani daha, ortanın solunda filan olmayan bir CHP'nin getirdiği bazı burjuva demokratik talepler çerçevesinde bir ayaklanmasıydı. Ardından da düzenin başluca sahibi olan ordu, kendi içinde hiyerarşi dışında bir hareketle de olsa -ama sonuçta gene bir organeralli cumhurbaşkanı yaparak- ülkeye el koydu.

Bunu, -kendi içinde- bir ileri hareket olarak görmüyorum ben. Tersine yüzü geriye dönük bir hareketti. Ama o dönemin genel konjonktürü içerisinde anayasaya yapmak vb. bir takım işlere girdiği ve bunlar '60'lardan sonra Türkiye'de demokrasının gelişmesine katkıda bulunan birtakım kurumlar haline gelebildiler. Öte yandan hem bu anayasaya, hem özerk radyotelevizyon, hem özerk üniversitesi gibi kurumlar, daha sonraki darbelerle bizzat ordunun kendisi tarafından eski haline getirildi; eskisinden daha da beter hale getirildi. Bugünkü durum da bu. Bir kurumun bir zamanlar birinci olup daha sonra işlevini değiştirdiği gibi bir teşhis olamayacağından, her zaman için özünde aynı olan bir durumu bu.

Türkiye'nin söyle bir paradoksal gelişmesi vardır: Türkiye'de Batılılaşma'dan beri hep bir takım Batı modelleri geçerli kabul edilir; bir takım kanun vs. ile Batı kurumları taklit edildiği zaman Türkiye'nin de gelişeceğini inanılır. Ama bu Batı kurumları anılsın, bunları düşünen insanlar hiçbir zaman Batı'daki demokrasının genişliğini ve demokrasının dayandığı kurumları geçerli saymamışlar. Türkiye'de burların gerçekleşmesini istememişlerdir. Yüzeyel kanunlar yoluyla ülkeyi kalkındırma ya da medenileştirme gibi bir çaba içindedirler. Dolayısıyla yukarıdan aşağıya verilen bir hak, zamanla, sonradan gelen bu talepler devleti kızdırır -yani, işte biz hak verdik, ama bu heriflere ne oluyor, hadierine mi düşmüş filan derler- ve verilmiş hakları geri alırlar...

27 Mayıs'la sonraki darbeler arasındaki ilişkiyi böyle görüyorum. ■

Murat Belge

M A D U N D A T I L A Y 2 0 2

Bülent Tanör ile söyleşi

“ÇÖZÜM, YENİ ANAYASA”

AET kapısında bekleyen politikacılar anayasa yüzünden kıvrıyor olmalıdır

B

ülent Tanör, İki Anayasa 1961-1982* adını taşıyan kitabında, iki askeri hareketin

getirdiği iki anayasayı inceliyor. Önce 27 Mayıs'ın doğduğu ortamı, askeri hareketin anlamını belirleyen Tanör'ü yargıya varıyor: "27 Mayıs, gerçekleşme biçimini bakımından antidemokratik, özünde taşıdığı fikir ve üzerine oturduğu birikimin niteliği bakımından ise demokratik bir yönelimi temsil etmektedir. Dolayısıyla 1961 Anayasası da bir 'frastlantı' değil, bu ortamın ve koşulların bir ürünlüğü" yargısına varıyor. Tanör'e göre, "27 Mayıs'ın ilk ve esas gündem maddesi, demokrasının kurumsallaştırılmasını sağlayacak yeni bir anayasanın hazırlanması olmuştur". Sonuç olarak, öbür katkılarının yanında "1961 Anayasası'nın bir katkısı da, kuvvetli bir 'temel hak ve özgürlükler' rejimi olmasıdır."

1961 Anayasası'na doğan tepkileri, 12 Mart müdahalesi ve bunun sonucunda gerçekleştirilen anayasa değişikliklerini titiz bir değerlendirmeye tabi tuttuktan sonra, Tanör, 1982 Anayasası ile ilgili olarak şu yargısını ortaya koymuyor: "İlk defa açık olarak 1980 müdahaleyleki gibi, yeni bir anayasanın yapılması fikrinin esas dürtüsü, özgürlüğün ve demokrasının korunması ve pekiştirilmesi değil, otoritenin ve devletin güçlendirilmesi şeklinde belirmektedir."

"1982 Anayasası, devleti kutsamakla işe başlayan ilk ve tek 'Batı demokrasisi' anayasasıdır." (1982) Anayasa(sı), Türk kamu hukukunun bazı temel sorunlarını otorite lehine ve özgürlük aleyhine kesin çözümlere bağlamaktadır."

Sonuç olarak, Bülent Tanör'e göre "bu Anayasa, özgürlükü demokrasi için bir engeldir."

Bu engel, özgürlükü demokrasinin önünden nasıl kaldırılabilir? Yeni bir anayasanın yapılmaması için koşullar olusuncaya dek ne yapılmalıdır? Bu konular üzerinde Bülent Tanör'le yaptığımız küçük söyleyi sunuyoruz.

► Yeni bir anayasa yapılınca kadar, siyaset uygulamalarda Anayasa dinamik bir biçimde yorumlanarak, özgürlükü demokrasının öne biraz da olsa açılamaz mı? Her seye rağmen içinde bulunduğumuz 1987 yıldındaki "demokrasi" 1983'tekinden farklı değil midir? Uygulamalar bu yönde geliştirilmeye çalışılamaz mı?

Doğu. Siyasal koşullardaki değişme, anayasada yansımama da, rejimin "normalleşmesi"ne hizmet ediyor. Her şey anayasaya başlayıp onunla bitmiyor. Ama bu türden bir normalleşmenin de sınırları var. Anayasanın bizzat ve açıkça koyduğu yasakları ve sınırlamaları da aşamazsınız ki... 1980 rejimi ve anayasa yapıcılığı, demokrasimizin zaten çözümlü olduğu ya da yaşamadığı birtakım soruları birer anayasa konusu haline getirip kendi akıllarına göre çözerek, rejimin gündeminde ek sorunlar, fuzuli sorunlar yaratmışlardır.

► Birkaç örnek verseniz..

1980 öncesine kadar siyaset hayatımızın belli bir kanadının "yürütmeyen güçlendirilmesi" talebi vardı; ama bu, cumhurbaşkanının parlamenten rejime aykırı yetkilerle donatılmasını içermiyordu. Oysa bu anayasa bunu yapmış ve hiç gereği yokken sistemin içine bir "cumhurbaşkanı/başbakan + bakanlar kurulu" çelişkisi sokmuştur. Bugün Cumhurbaşkanı ile oburlarının uyum içinde olmaları kimseyi aldatmasın. Bu bayanının temelinde 12 Eylül vardır. Ama bu tablo ilk genel seçimlerde solabilir de... Başka örnekler de vereyim. Kooperatif, sendika, meslek kuruluşu gibi organizmaların "siyasetle uğraşmalı"ı.. Bu iddia ve itiraz 1980 öncesinde küçük bir sermayedar azınlığından gelmiş, ama demokrasi için vahim bir sorun olarak algılanmamıştır. Bugünkü siyaset yasaklarının getirdiği noktaya bakın ki, "partilerüstü" Türk İş'in İzmir mitingine katılan sosyal demokrat siyasetçiler, bakanlar kurulu tarafından "anayasa suçu" işlemiş olmakla suçluyorlar!.. Keza, 1980 öncesindeki demokrasının, "Türkçeden başka dillerde düşunce açıklanması"ndan, din derslerinin isteği bağlı oluşundan ya da milletvekili transferlerinden dolayı onulmaz yaralar aldığı sanılmıyor. 1982'de bunlar da birer anayasa hükmü oluşturuyorlar. Şimdi de Ortak Pazar kapısında sıra bekleyen politikacılar, bütün bunların, düşunce ve bilim özgürlüğünü bile sınırlayan bir anayasanın hesabını vermek zorluğu içinde kıvrıyor olmalıdır.

► Bazı siyaset çevreler, anayasada bazı değişiklikler yaparak olumsuzlukların ortadan kaldırılabilceğini ileri sürüdüler. 1982 Anayasası bazı değişikliklerle düzeltilebilir mi?

Bu belki mümkünkündür. Denenecek ve hep birlikte sonuçlarını göreceğiz. Ama banal öyle geliyor ki, bu anayasayı islah etmek, bir yenisini yapmaktan daha zor ve netfameli bir iştir. Çünkü, bütün iç tutarsızlıklarına karşın 1982 Anayasası da bir bütündür. "Yapının tuğalarını değiştireceğiz" derken binayı göçürmek ya da altı kaval üstü şishane haline getirmek olasılığı vardır. Hem sonra, anayasanın başlangıcındaki "temel ilkeler" değiş-

mez hükümlerdendir. Başlangıçtaki; "Kutsal Türk devleti", "hiçbir düşünce ve mülahazanın Türk milli menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türkluğun tarihi ve manevi değerlerinin (...) karşısında korunma göremeyeceği" şeklindeki ibareler de "değiştirilmez kurallar" dan sayılacaksa, zaten bu kadari bir ülkede demokrasiyi tarım etme olağanlığını her ikidara verir. Bunun gerisinde artık anayasanın şu ya da bu maddelerinde yapılacak iyileştirmelerin pek anlamlı kalmaz.

► O zaman, anayasa değişikliğinde çözüm nedir?

Bence çözüm, "anayasada değişiklik"te değil, bir "anayasa değişikliği"nde, yani yeni bir anayasanın yapılmasıdadır. Önümüzdeki normal ya da erken seçimlere katılacak partilerin, birer anayasa değişikliği programıyla seçmen önüne çıkıp, topluca mecliste 2/3 çoğunluğu elde etmeleri imkansız değildir. Bu durumda bunlar oturup anlaşma noktalarını saptarlar, "milli mutabakat" ya da "ulusal uzlaşma" anayاسasını hazırlarlar.

► Yeni bir anayasa hazırlanırken nasıl bir çerçeveden yola çıkılabilir?

Türkiye'de çok partili hayatı, 1924 ve 1961 Anayasaları'nın pratiğle zenginleşmiş çok değerli bir anayasa malzeme vardır. 1971-73 değişiklikleri ile 1980 Anayasası'nda yürütme güçlendirmeye yönelik, parlementonun daha iyi çalışmasını sağlayan isabetli kurallar vardır. Parlamento içi seçimlerin kilitlenmesini onleyici hükümler de bunlara eklenebilir. Bu konularda, büyük partiler arasında bir uzlaşma zor değildir. Keza, cumhurbaşkanının klasik parlamenten konuma çekiliş konusunda da bir ortak zemin var gibi görünüyor. Zorluk, temel hak ve özgürlükler konusundadır. Bu alanda sağ ve sol arasında bir birlik yoktur, ilk ağızda olması beklenemez. Fakat bu alanda varılacak ilk uzlaşmalar bile, bugündünden daha demokratik nitelikte olacaktır. Bir başka zorluk da, anayasada militarist müdahale ve vesayı meşrulaştıran yönlerdir (Başlangıç bölümü, Milli Güvenlik Kurulu, vb.). Burada çelişki ve gizlilik, sanki partiler arasında olmaktadır çok, bunlarla askeri güç arasında gibidir. Kışacılık, pratik aşamaya geçilince farklar da, birleşme noktaları da daha iyi görülecektir.

AET'nin çekim alanında dolaşan ANAP bilesi buna sırt çeviremez. ■

* Bülent Tanör, İki Anayasa 1961-1982, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1986.

▲ Tanör, "1924 ve 1961 Anayasalarının pratiğle zenginleşmiş çok değerli bir anayasa malzeme var."

Sabahattin Kerim

GORBAÇOV'UN “REVİZE” ETTİĞİ...

Dünyamız, kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecini yaşadığı müddetçe sosyalizmin problemi bitmeyecek; ütopistlerin hayal ettikleri türden tikır tikır işleyen, otomatiğe bağlanmış bir sosyalist düzen olmayacak.

Sovyetler Birliği'ndeki son gelişmeler üzerine çeşitli yorumlar yapılmıştır. Buaların hem tamamı “Bati”dan aktarma. Çünkü yaygın iletişim araçlarımızın tümü “Bati”nın “mass media”sına bağlıdır.

İşin ilginç yanı kimi solcu -ya da kamuoyunda öyle bilinen- yazarlarımıza da bu usule ayak uydurmuş olmaları. “Sovyetler Birliği”的 tutucu bir ülke olmaktan çıkış liberalleşmeye yönelikliği”, “Gorbaçov'un önerdiği reformların yoğun bir direnişle karşılaşacağı”, “ordunun gelişmelerden rahatsız olduğu”, “Gorbaçov'un akibetinin Kruşçov'unkine benzeyebileceğini” türünden vilger “alâfranga” yorumlara bir kısım solcu yazarlarımıza da hayli rağbet ediyorlar.

Böyle yazarlarda de adeta Gorbaçov'dan yana, onu kollayan -isterseniz ona sempati duyan diyelim- bir ıslup takınıyorlar. Ama samimiyetin, Sovyetler Birliği'nde işlerin “düzelmek”, sosyalizmin başarı kazanmasını istiyorlar. Hayır, onların asıl özlemi Sovyetler Birliği'nin “batılılaşması”. Gorbaçov'dan yana gözükmenlerinin bir sebebi bu. Ona böylesine “kutsal” bir misyon biçiliyorlar; sanıyorlar ve umuyorlar ki “Gorbaçov reformları” uygulanabilirse, Sovyetler Birliği bir süreç boyunca “liberalleşecek”, “coğulcu bir toplum” haline gelecek ve böylece “batılılaşacak”.

Yaklaşımaları böyle olduğu için de Gorbaçov'un yönelik eleştirilere, “mal bultmuş mağribi” misali sarılıyorlar. Gorbaçov'dan yana görünmelerinin bir ve asıl sebebi bu. Gorbaçov'u, onun yapmak istediklerinden

çok, geçmişteki ve mevcut olumsuzluklara, acımasız denebilecek bir ıslupla parmak baslığı için tutuyorlar. Varolan sosyalizmi tepeyen tırnağa kusurlu olan kendi görüşlerine Gorbaçov'u -sosyalist bir ülkenin birinci derecede söz sahibi kişilerini- şahit göstermek istiyorlar.

Bu yazarlara göre Sovyetler Birliği'nin geçmişinde tek bir olumlu dahi yok; Sovyetler Birliği “totaliter ve otoriter” bir ülke; siyasal demokrasi yok; rejime karşı ağzını açanın yeri Sibirya'daki çalışma kampları; hantal ve tutucu bir bürokrasi her şeye egen; (bürokrasinin içinde ise ordunun imtiyazlı bir yeri var) ekonomi yerinde sayıiyor; Sovyet yöneticileri öylesine despotikler ki, öteki sosyalist ülkelerdeki nuansları dahi hazırlamıyorlar, örnekse Macaristan ve Çekoslovakia olayları, Polonya'da özgür sendikacılığın başına gelenler; ayrıca Moskova, yarışmacı emeller de güdüyor, bunun somut kanunu “Afganistan'ın işgalii” ve ilh...

Bu türden solcu yazarlara bakılacak olursa -ki solcu olduklarına göre konunun

“expert”i sayılırlar- acaba şu sosyalizmde ne gibi bir terslik var ki bir türlü tutmuyor diye sosyalizmden kuşku duymamak handiye imkansız. Şükür ki Sovyetler Birliği'nde olup bitenler hakkında tek kaynağımız “Bati” patentli görüşler değil. Bir kere “Bati”da, “mass media” tekelinin dışında, objektif olmasının bilen kaynaklar var; çünkü çıkarları gerçeği bilmekte olan emekçi yiğinlar, onların çabaları var. Bir de kuşkusuz “Doğu” nun kendi kaynakları var.

Konu hakkında çok yanlış bilgilendirmekten yana olan okurların ilgisini çekebileceği düşüncesiyle Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 27-28 Ocak 1987 tarihli Merkez Komitesi toplantılarında Gorbaçov'un okuduğu rapordan bazı bölümleri aşağıya alıyorum.

“Dünya tarihinde ilk kez, çalışan insan, onun çıkarları ve ihtiyaçları, devlet politikasının odak noktası oldu. Sovyetler Birliği, sosyalist toplumu kurarak siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve entelektüel gelişmede gerçek anımda çağ açan başarılarla ulaştı. Sovyet halkı parti önderliğinde sosyalizmi kurdu, Bü-

▲ Gorbaçov, Bolşevik Partisi'nin yaklaşık 70 yıl önce başlattığı işi gücü bir şekilde hızlandırma görevine taşp olduğumuzu söylemek daha doğrudur.

yük Yurtsever Savaş'ta nazizme karşı zafer kazandı, ulusal ekonominin savaş sonrası onararak güçlendirdi, anayurdu kudretli bir güç haline getirdi.

"Başardıklarımız çok büyüktür, kuşku götürmez niteliktedir ve Sovyet halkı bu başarılarından dolayı hakkıla gurur duymaktadır. Bu başarılar, şimdiki programlarımızın ve geleceğe yönelik planlarımızın yerine getirilmesi açısından sağlam bir temel oluşturmaktadır."

"Reorganizasyon, kitlelerin yaratıcı çabasına güvenmek, demokrasi ve sosyalist kendini yönetimi çok yönlü genişletmek, toplum hayatının her alanında insiyatifi ve kendinden örgütü hareketleri, daha iyi disiplin ve düzeni, daha fazla açılığın, eleştiri ve özeleştiriliyi, bireyin değer ve onuruna yüksek bir saygıyı teşvik etmektir."

"Reorganizasyon sosyal alanın öncelikle gelişmesi, Sovyet halkının çalışma ve yaşama koşullarının, dirlenme olanaklarının, eğitim ve sağlık hizmetlerinin daha tam karşılanması demektir. Her bireyin ve bir bütün olarak toplumun entelektüel ve kültürel standartlarını yükseltme konusunda eksilmeyen bir ilgi demektir; toplum hayatının temel, belli başlı sorunlarıyla, halkın güncel olarak ilgilendiren konuları birleştirerek karar verme yeteneğidir."

"Reorganizasyon çabasının nihai amacı, inanıyorum ki, açık: Toplumsal hayatın tüm alanlarında derinden değişikliği başarmak, sosyalizme en ileri sosyal örgütlenme biçimlerini kazandırmak, ekonomik, sosyal, siyasi ve ahlaki alanda sistemimizin insanı tabiatını mümkün olan en tam ölçüde ortaya çıkarmaktır..."

"Başlattığımız dönüşümü sonucunda kadar yürüyeceği, önceki yanlışların tekrarlanmayacağı konusunda güvencelere sahip miyiz, toplumumuzun tam anlamıyla gelişmesi konusunda teminat verebilir miyiz?

"Politbüro bu sorulara olumlu cevap vermektedir: Evet, böyle güvencelere sahibiz.

"Bu güvenceler, geçmişin tecrübesiyle, sosyalist anayurdun bugünü ve yarımı için duyulan sorumlulukla birleşmiş olan Parti ve halkın ortak iradesi, ortak hareketidir."

"Bu güvenceler sosyalist sistemin demokratizminin bütün veçheleriyle gelişmesidir; halkın ülke hayatındaki tüm sorunların çözümüne gerçekten ve giderek daha aktif katılmadır; aşıklık, kamu denetimi, eleştiri-özeleştirme, politikada yapılanın söyleneneye uyması demek olan içtenlik konularında Leninist ilkelerin tümüyle yeniden geçerli kılınmalıdır."

"Ülkemizin tüm tarihi tecrübe, sosyalist sistemin yurttaslarının siyasi ve ekonomik haklarını, kişisel özgürlüklerini pratikte teminat altına aldığı, inandırıcı biçimde Sovyet demokrasisinin avantajlarını göstermiş ve her kişiye yarına güven duygusu vermiştir."

"...reorganizasyon şartlarında, insan faktörünün yoğun bir şekilde seferber edilmesi aciliyet kazandığında, bir kere daha Lenin'in halkın kendini kendi efendisi ve yaratıcı hissettiği, sosyalist sisteme azami demokratizm sorunuyla ilgili yaklaşımına dönmemiz gerekiyor."

Kimi solcu yazarlarının tasvir ettikleri Sovyetler Birliği ile, bu kimselerin kendilerine şahit göstermek istedikleri Gorbaçov'un yukarıda çizdiği tablo arasında uzak yakın bir

ilişki olmadığı ortada. Gorbaçov, mevcut ve geçmişteki olumsuzlukları tok bir ifşulpia eleştiriyor, ama geçmişin "büyük başarıları"nın şimdi yapılması öngörülenler için "sağlam bir temel" oluşturduğunu açıkça belirtiyor.

Gorbaçov'un okuduğu rapordan alınan yu-kardaki pasajlar, Sovyetler Birliği'ndeki yeni gelişmeleri "revizyon" olarak değerlendirilenlere de açık cevap niteliğinde. Revizyonizm, bilinmiyor, Bernstein'in, değişen şartlarda Marksizm'in yeniden gözden geçirilmesi önerisinden kaynaklanıyor. Aslında böylesi bir yaklaşımın, soyut planda Marksizm'e ters düşen bir tarafı yok. Aksine aynı zamanda bir bilim olan Marksizm'i, değişen şartlara göre devamlı irdelemek, bilimsel, dolayısıyla da Marksist bir yaklaşım. Ne ki, Bernstein böylesine "halisane" bir niyetle yola çıkmış olsa bile sonuçta tam tersini yapıyor. Değişen şartlar Marksizmi doğruladığı halde, o şartları kendince yorumlayıp Marksizm'i bu subjektif yorumlarına göre revize ediyor. Yaptığı revizyonun başlıca amacı da, emeğin tedrici kazanımlarına dayanan emek-sermaye dengesini kurmak. Bernstein'in bugün sosyal demokrasinin babalarından sayılmasının nedeni de bu.

Bernstein'in Marksizm'i gözden geçirmesine karşı en sert tepki, bilindiği gibi daha sonra kendisi de bir revizyonist olacak olan Kautsky'den geliyor. Kautsky Bernstein'in görüşlerini Marksist açıdan mahküm ediyor. Bernstein'den bu yana da, kendi içinde tutarı ve bütünsel bir sistem oluşturan Marksist yasallıkların şu veya bu ölçüde geçerli olmadığını savunmanın, maddi toplumsal şartlar Marksizm'i doğrulamaya devam ettiği halde Marksizm'i -Marksizm adına- "değişen şartlarda gözden geçirmenin" adı revizyonizm oluyor.

Oysa Gorbaçov'un söylediğleri de, yaptıkları da revizyonistlerin dediklerinin tam tersi. Yukardaki pasajlarda açıkça görüleceği gibi Gorbaçov Marksizm'e sıkı sıkı sahip çıkıyor, buna karşılık içinde bulunulan toplumsal şartları inceden inceye gözden geçiriyor. Revizyonistlerin yaptığı, mevcut şartlara göre Marksizm'i gözden geçirmek ve yeniden düzenlemek. Gorbaçov ise aksini yapıyor: doğruluğu ve geçerliği yüzyılı aşkın dünya pratiğiyle ispatlanmış Marksizm'i esas alıyor, mevcut şartları bu bilimsel teori işliğinde gözden geçiriyor, aksaklıları, eksiklikleri, olumsuzlukları belirliyor ve hayatı "yeniden düzenlemek", dünyayı değiştirmek için öneriler getiriyor. Bu nedenle tavsiyem, Gorbaçov'a "revizyonist" diyenlerin bu konudaki görüşlerini bir daha gözden geçirmeleri, frenkçe deyişle revize etmeleridir.

Son bir sene de sosyalizmde ortaya çıkan olumsuzluklardan moralî bozulup inkârcılığa savrulan kimi utoptist sosyalistlerimize; dünyamız, kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecini yaşadığı müddetçe, sosyalizmin problemi bitmeyecek; utoptistlerin hayal ettikleri türden tıkar tıkar işleyen, otomatik bağlanmış bir sosyalist düzen olmayacağı. Aslıolan, problemlere doğru teşhis koyup, fazla birikmelerine mahal vermeden çözüm getirmek.

Tarihi misyonu insanı yükseltmek olan sosyalizm, aynı insanın yaratıcı kolektif çabasında ete kemiğe bürünerek kendi iç dinamigiyle yolunu açmasını mutlaka bilir. Bundan en ufak kuşku duylulması.

Dünyanın En Gelişmiş En Ekonomik Faksimile Makinası

Buronuzdaki telefonla
dunyanın her yerine
9 saniyede evrak/resim
gönderebilir ve
tekrar geri alabilirsiniz.

OKIFAX

OF-10 • OF-23 • OF-27

BİLGİTAŞ A.S.

İSTANBUL

Barbaros Bulvarı 133/B Balımköy-İstanbul
Tel: 172 95 12 - 172 80 82 - 172 79 62 - 167 05 69
Telex: 28 321 omr tr Fax: 172 84 66

ANKARA

Selanik Caddesi 52 Kızılay-Ankara
Tel: 18 99 15 - 18 09 75 - 17 56 60
Telex: 46 021 ocel tr

ANKARA-KÖPİFAKS

Kükürcesat Caddesi 39/A Ankara 861 Sokak 72/101 Jüt Han Konak-İzmir
Tel: 117 02 96 - 117 02 97
Fax: 125 90 43 - 117 46 73

ADANA

Kızılay Caddesi 13/B Adana
Tel: 22 533 - 45 843 Fax: 13 162

ANTALYA

Ali Çetinkaya Bulvarı 1/25 Antalya Osmangazi Caddesi 113/A Bursa
Tel: 16 541 Fax: 16 541 Tel: 14 09 27 Fax: 14 09 27

BİLGİTAŞ VE KÖPİFAKS ŞİRKETLERİ
ÖNSEL A.Ş. GRUBUNA DAHİLDİR.

KIRMIZI BEYAZLILARLA MAVİ BEYAZLILAR

Türk ve Yunan halklarının savaşmak isteyeceklerine inanmıyoruz. Gene de savaşmak isteyenler varsa, İlkçağ savaşlarında olduğu gibi kendileri savaşınlar.

onumuz, Türkiye-Yunanistan ilişkileri ve Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği...

13 Nisan Pazartesi günü Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği'ni kurduk. O gün Başkanımız Prof. Ekrem Akurgal ve kurucu arkadaşlarımız derneğimizin tütüğünü Bakanlığa sundular. Bu sunuştan önce Ankara'da Büyük Otel'in bir salonunda düzenlediğimiz basın toplantısına gelen çağrılarının ve gazetecilerin yakalarına beyaz karanfiller takıldı. Niçin beyaz karanfil? Çünkü beyaz, kırmızı beyazlı takımla mavi beyazlı takımın ortaklaşa renigidir. Yakalardaki beyaz karanfil, çiçeğe dönüştülmüş beyaz barış güvercini gibiydi.

Yunanistan'da "Yunanistan-Türkiye Dostluk Derneği" kuruldu. Türkiye'de "Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği" kuruldu. Bu iki dernek umarız ki, kırmızı beyazlı takımla, mavili beyazlı takımın mavi-beyaz-kırmızı olan üç renkli bir karma takım çakarılabilir.

28 Nisan sabahı Atina'da "Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü"nın dağıtım töreni başlayacak ve tören üç gün sürecek. Bu törenler bir yıl İstanbul'da bir yıl Atina'da düzenlenmektedir.

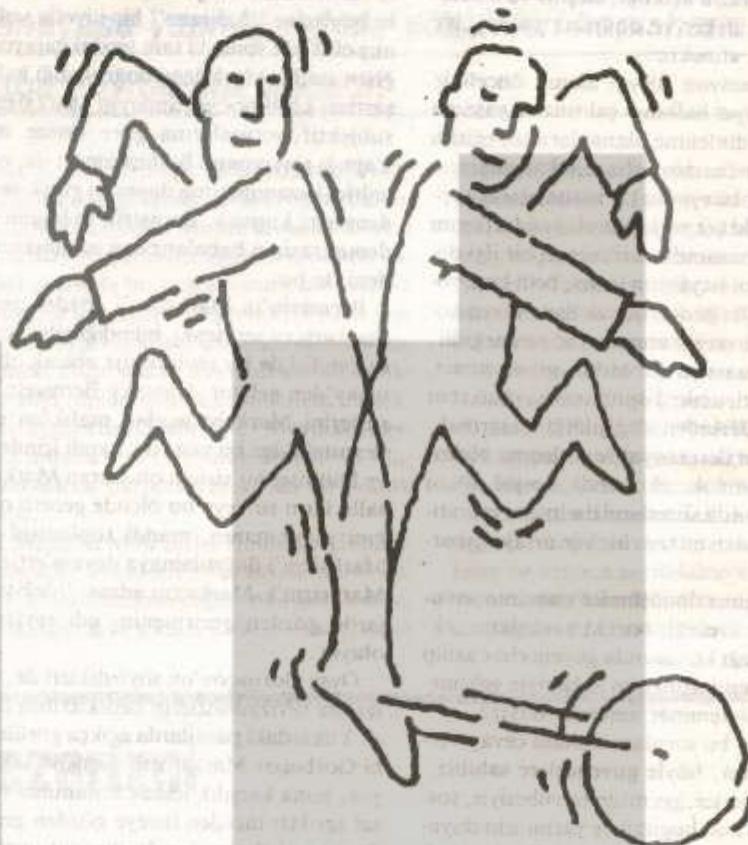
Dostum Mikis Teodorakis, törende bulunmam için çağrı mektubu gönderdi. Yazık ki gidemiyorum. Ama şu mesajı gönderdim:

Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü'nün dağıtım töreni ilişkisiyle barışsın! Yunan dostlarımı!

Tarihimi ve coğrafyamız, Türk ve Yunan olarak bizlere ortaklaşa ve dosya yaşamamızı buyurmaktadır.

Türk halkıyla Yunan halkı birbirine düşman değildir. Ortaklaşa düşmantalarınız, biz iki komşu ülke halklarını birbirine düşman etmekten çıkarları bulunantır olduğunu işten geçmeden anlamalıyız.

Türk ve Yunan halkın alıntıları ve kanlarından elde edilen servetle, silah tıccarlarının ve fabrikatorlarının kasalarını ve emper-

İllüstrasyon: Ügurcan Ataoğlu

yalist devletlerin bütçelerini daha da çok dolarmak istemiyoruz.

Türk-Yunan dostluğu ve dünya barış için hep birlikteyiz, yan yanayız ve omuz omuzayız!

Sevgilerim, saygılarımla.

Türk-Yunan Dostluk Derneği'nin niçin, hangi amaçla kurulmuş olduğu bu kısa mesajda özetlenmiştir. Kuruluş amacının bu özettili, Türk-Yunan Dostluk Derneği'nin, ülkeler arası başka derneklerle (örneğin Türk-Amerikan, Türk-Alman dostluk dernekleri gibi) benzemediğini göstermektedir.

Türk ve Yunan halklarının birbirlerine düşman olmadığı, savaşmak istemediklerine kesinlikle inanıyoruz. Böyleken bu iki komşu ülke halkını birbirine düşman etmeye çalışan iç ve dış güçler var. Bunlar, bu düşmanlıkta çıkar sağlayan güçlerdir. Çatışma, savaşa dek varmadığı zamanlar da soğuk savaş gerginliği kısırtılarak silah yarışması biçiminde sürdürülüyor. Avrupa'nın öteki ülkelerine göre azgelişmiş (geri bırakılmış) olan bu iki komşu ülke, zorla ve yapay olarak yarattılmış gerginliğin sonucu olan askeri harcamalar yüzünden, halklarının eğitim ve sağlık işlerine, ülkelerinin bayındırılığına ve

kalkınmasına yeterince harcama yapamamaktadırlar. Türk-Yunan Dostluk Derneği'nin basın toplantısında dağıtılan ve Yönetim Kurulu Üyesi Ersin Salman arkadaşımızın hazırladığı "Türk-Yunan Dostluk ve İşbirliğinin ekonomik gereklilikleri" başlıklı yazanakta istatistik açıklamalarına göre, Türkiye ve Yunanistan'da kişi başına düşen askeri, eğitim ve sağlık harcamaları (ABD doları olarak) söyledir:

Askeri amaçlı harcamalar Türkiye'de 58, Yunanistan'da 257; eğitim harcamaları 48, 103; sağlık harcamaları 11, 122.

Bu sayılar, zorla yaratılan düşmanın doğduğu silah yarışması yüzünden iki komşu ülkenin içine düşürüldüğü korkunç durumu açıkça göstermektedir. Bir ülkenin insanların eğitimi harcadığının iki katından çoğunu askeri amaçlara harcansa (Yunanistan'da) ve sağlık işlerine harcadığının beş katından çoğunu askeri amaçlar için harcasa (Türkiye'de) o ülke nasıl borçtan kurtulabilir ve nasıl kalkınabilir?

Yazanakta şöyle deniliyor:

"*İki ülke, esas tehdidin birbirlerinden geldiği gereklisiyle kalkınmada kullanabilecekleri çok kıymetli kaynaklarını silahlanmaya,*

askeri harcamalara ayırmışlardır."

Türkiye ve Yunanistan'ın askeri amaçla harcadıkları paralar nereye gidiyor? Korkunç gerçek şudur: Türkiye de, Yunanistan da silahları aynı silah satıcılarından almaktadır. Örneğin Türkiye, ABD ve General Dynamics firmasıyla yaptığı anlaşmaya 160 adet F-16 uçağının montaj-üretimini gerçekleştirmeye yoluna girerken, Yunanistan da yine General Dynamics firmasıyla anlaşarak 100 adet F-16 satın almaktadır. Demek, Türkiye de Yunanistan da ABD'nin silah satıcılarının müsterisidir. Daha çok gerginlik ve daha çok silah... Bu gerginliği kızışmaktan kimlerin kazanç çıkmakta olduğu açıklıdır. Korkunç ölümcül bir yarış içine sokuşmuş bulunuyoruz. Komşumuz İran ve Irak'ta olanlardan ders almamız gerektir.

Silahlanma yarışı, iki komşu ülkeyi her gün daha çok gömüldüğümüz borç batağına saplamıştır. Türkiye'nin 1970 yılında 2,5 milyar dolar olan dış borçları 1986 yılında 28 milyar dolara yükselmiştir. Yunanistan'ın 1970 yılında 1 milyar dolar olan dış borçları da 1986 yılında 15 milyar dolara çıkmıştır. Bu durum yazanakta şöyle değerlendirilmektedir:

"*Iki ülkenin birbirlerine güvensizlik duyması nedeniyle karşılıklı silahlarımıza girişi daha az eğitim, daha az sağlık biçiminde sonuçlanmıştır,*

Gelir dağılımının çok bozuk olduğu Türkiye'de (toplumun yüzde yirmi kesimi, ulusal gelirin yüzde 56,5'in alıyor), daha adil bir toplum düzeni için daha çok eğitimi ve sağlık harcamasının yapılması gerekmektedir. Hem Türkiye hem Yunanistan için bunun tek yolu, askeri harcamaları azaltmak, birbirlerine karşı silahlanmak yerine kaynaklarını insan multuluğu ve refah için akıcı bir biçimde kullanmaya yönelikektir."

Asıl amacımız böylece belirlenmiştir. Bu amacımıza ulaşmak için de, Türkiye'de ve Yunanistan'da karşılıklı olarak yapmamız gereken kültürel çalışmalarımız olacaktır. Böylece Türk ve Yunan halklarının birbirlerini daha yakından tanıüp daha çok sevmelerine çalışacaktır. Örneğin, Yunanistan'daki dernek, okul kitaplarındaki Türk düşmanlığını kıskırtıcı yazı ve resimlerin kaldırılmasına çalışırken, biz de burada Yunan sevgisizliği yaratıcı yazıları önlemeye ve okul kitaplarından bu tür yazı ve resimleri çıkartmaya çalışacağız.

Kurtuluş yıldönümü ve bayramları adı altında yapılan ve gazetelerde, radyo ve televizyonlarda da yayınlanan o ilkel, düzensiz, çagdisi ve çok gülünçlü gösterilerin bütbüten kaldırılmasına ya da çok gerekli görülfürse (bize hiç de gerekli değil) insancıl ve çağcıl biçimde sokuşmasına çalışmak da yapacağımız işler arasında olacaktır.

Yunanistan'daki dernek, Yunanistan'da bulunan cami, vakıf, medrese, türbe vb. gibi Türk ve Osmanlı'dan kalit tarihsel yapıların yıkımından, yoklmaktan kurtarılmasına, onarılmasına çalışırken, bizim derneğimiz de Türkiye'deki Yunan kahti yapıtların korunmaları için girişimlerde bulunacak.

Türkiye'de, Rumca (Yunanca) diye yer adlarının değiştirilmesi ve sözde Türkçeleştirilmesi gibi gülünç ilkelliklere de son verilmeli dir. Gülnç ilkellikler diyoruz, çünkü Türk ve Yunan halkları uzun tarih dönemi içinde kültürleriyle birbirlerine öyle kaynaşmışlardır.

dir ki, Türkçe'de hangi sözcüğün Yunanca ve Yunanca'da hangi sözcüğün Türkçe'den geldiği bilinemez olmuştur. Örneğin Karadeniz Boğazı çıkışındaki Podima köyünün adı Rumca diye sözde Türkçeleştirilmek istenerek Yalıköy yapılmıştır. Oysa "Yah" sözcüğü de Yunanca'dır.

İşte bunlar gibi, tüzüğümüzde yazılı pek çok işler, derneğimizin görevleri arasındadır.

Yunanistan'da Yunanistan-Türkiye ve Türkiye'de Türkiye-Yunanistan dostluk dernekleri yeni kurulmuşsa da, bu derneklerin girişim tarihi 1980 yılında başlamıştır. O tarihte Yunanistan Barış Derneği'nin çağrıları olarak (Ataoğlu Behramoğlu, Deniz Türkali ve ben) Selanik'e gitmişlik. Karşılıklı olarak dostluk derneklerinin kurulmasının çok gerekli olduğu düşüncesi ilk olarak Selanik'te büyük bir topluluk önünde yapılan konuşmada açıklanmıştır. O konuşmanın tam metni "Soruşturma" adlı kitabında vardır. Bu konuya Yunanistan'ın yazarlarıyla, sanatçıyla da konuştuk. Salt bu konuyu görüşmek üzere Atina'ya Mikis Teodorakis'in evine gittim. Üstün sanatçığının ötesinde Teodorakis'in Türk-Yunan ilişkileri üzerindeki düşünceleri ve önerileri çok gerçekçi, çok doğru ve ilginçti. Tartışmalarımız oldu. Karşılıklı olarak dostluk derneklerini kurma kararı aldık. Türk'ü nedenler yüzünden ancak sekiz yıl sonra bu derneklerin kurulmasını gerçekleştirebildik. Son olaylar, Türkiye'yle Yunanistan arasında nerdeyse silahlı çatışmalara varabilecek noktaya gelen sınırdaki ve Ege'deki gerginlik de gösteriyor ki, derneklerimizin kurulması çok gereklidi. Zamanlama bakımından geçikmiş bile sayılabiliriz. Gecikmiş olmak, daha da gecikmemizi gerektirmezdi elbet.

Yunanistan'daki barışçı dostlarımızla vardığımız şu anlaşmalar Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği kurucularına da açıklanmıştır:

► Türk ve Yunan halkları arasında yaratılmak istenen gerginlik, sevgisizlik yapay ve zorlamadır.

► Silah yarışından karşılıklı olarak vazgeçerek ulusal kaynaklarını ve güçlerimizi, art niyetler olacak, halklarımızın yararı ve tükelerimizin kalkınması için ortaklaşa kullanma yolları aramayız.

► Her iki dernek kimi konularda anlaşmazlığa düşerse, o konuyu ilerde yeniden görüşüp çözüme bağlamak üzere orda bırakıp, başka konular üzerinde görüşmelerimizi dostça sürdürmek. Türkiye'deki yasalar, derneklerin uluslararası ilişkilerini yasaklamış olduğundan, bizim dostluk derneğimizin Yunanistan'daki ile işbirliği yapması olaksızdır. Bununla birlikte her iki dernek yasal sınırlamalar içinde birbirine koştur çalışmalar da bulunabilecektir.

► Her iki derneğin de hükümet dışı olması gereklidir.

Savaşçı çıkarılanlar, savaşanlar değildir. Türk ve Yunan halklarının savaşmayı isteyeciklerine inanmıyoruz. Buna karşın yine de savaş çıkarı isteyenler varsa, ilkçag savaşlarında olduğu gibi, kendileri savaşışınlar. Türk ve Yunan halkları da karşılıklı olarak, ellerimizde kırmızı beyaz ve mavi beyaz bayraklarını sallayarak, bir futbol maçını seyreder gibi ortada savaşan savaş kararını verenleri seyredelim. Biz kırmızı-beyaz-mavi renk formali karma takım istiyoruz.

TEORİ YAYINLARI

AVRUPA İKTİSAT TARİHİ-1/Herbert Heaton, Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay - Osman Aydoğus 2.625,-

AVRUPA İKTİSAT TARİHİ-2/Herbert Heaton, Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay - Osman Aydoğus 2.625,-

XIV. YÜZYIL DAN XVI. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ'NDE TIMAR/ Nuccar Bekficeanu, Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay 1.050,-

FEODALİYE VE KLASİK DÖNEM OSMANLI ÜRETİM TARZI/Mehmet Ali Kılıçbay 3.150,-

JINEKOLOJİ VE OBSTETRİKTE ACİLLER/ Dr.Ferit Sarıçetin 4.200,-

KİTLE İLETİŞİM SİSTEMLERİ/A.Raşit Kaye 1.470,-

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI/ Doç.Dr. Şenol Görgün 1.260,-

BATIDA SIYASAL DÜŞÜNCELER TARİHİ-1/ Mete Tunçay 2.625,-

BATIDA SIYASAL DÜŞÜNCELER TARİHİ-2/ Mete Tunçay 2.625,-

BATIDA SIYASAL DÜŞÜNCELER TARİHİ-3/ Mete Tunçay 2.520,-

FORTRAN IV - BASIC/Uğur Yalçın 3.150,-

FİZİĞİN TEMELLERİ-1/David Halliday - R.Resnick, Çev.: Prof.Dr.Cengiz Yalçın 3.850,-

FİZİĞİN TEMELLERİ-2/David Halliday - R.Resnick, Çev.: Prof.Dr.Cengiz Yalçın 3.150,-

FİZİĞİN TEMELLERİ-3/David Halliday - R.Resnick, Çev.: Prof.Dr.Cengiz Yalçın Çıktır

DEN VL. TOPLUM - SOSYAL PSİKOLOJİ-1/ B.Tolun - G.Işen - V.Batmaz 2.520,-

TÜRKİYE EKONOMİSİ/Prof.Dr.Yakup Kepenek 3.150,-

KAMU MİLYESİ/Prof.Dr.Ozhan Ulutatar 1.155,-

MİKRO İKTİSAT/I.J.M.Henderson & R.E.Cuandt 2.520,-

MODERN MİKRO İKTİSAT/A.Koutsopoulos Çıktır

MATEMATİKSEL İKTİSATIN TEMEL YÖNTEMLERİ/ A.Chiang 4.200,-

SIYASAL İNSAN/S.M.Lipset, Çev.: Mele Tunçay 3.150,-

FINANSAL KURUMLARI/Ozeen Erkmen 2.415,-

COBOL/Faruk Çubukçu 2.520,-

PLI/Faruk Çubukçu 1.380,-

FORTRAN IV - BASIC UYGULAMALARı/Uğur Yalçın Çıktır

PASCAL/Uğur Yalçın - Gökhan Yalçın Çıktır

MANTIK DOĞRU DÜŞÜNME YÖNTEMİ/Cemal Yıldırım 1.470,-

SAY DAĞITIM

Nuruosmaniye Cad. Tümdar Sok. 4/A
Çağaloğlu/İSTANBUL

TÜMDA

Çağaloğlu Yokuşu Evin Han 28/30
Çağaloğlu/İSTANBUL

ADAS

Mithatpaşa Cad. 28/A
Kızılay/ANKARA

DOST DAĞITIM

Bayındır Sokak No. 40
Kızılay/ANKARA

MERKEZ: KONUR SOKAK 4, KIZILAY/ANKARA
SUBE : ZAFER ÇARŞISI, No. 13

NE KADAR PARA O KADAR SAĞLIK

Sağlık hizmetleri "beklemesiz ve kuyruksuz" sunulan, ama yalnız parası olanlarca satın alınabilen, "lüks tüketim kalemleri" arasına katılacak.

Ne yapalım, sağlık olsun" lafının çok sıkı edildiği bir ülke Türkiye. Bu biraz insanların başlarına gelenlere "tevekküle" boyun eğme huylarından geliyor, biraz da hastalanıldığı zaman başa neler geleceği bilinmeyen bir ülkede yaşamamızdan. Hastalanmaktan, hastane kapılarında "surünmekten" hep korkmuşuzdur. Çünkü, bilinen bir gerçeği yineleyelim, ülkemizde sağlık hizmetleri yetersiz. Parası olan belli bir kesimin dışında, sağlık hizmetlerinden memnun olduğumuzu söyleyemeyiz.

Oysa Türkiye'de yaşayanlar için gerçekten "hayatı" önem taşıyan "Sağlık Hizmetleri Temel Kanun Tasarısı", ANAP Hükümeti'nce hazırlılamış TBMM Sağlık Komisyonunda kabul edildi. Yakında Genel Kurul'da görüşülecek. Hem de sağlıkla ilgilenen çoğu kurum ve kişilerin ciddi itirazlarına rağmen. Örneğin İç Hastalıkları ve Halk Sağlığı Uzmanı Dr. Özgen Aşut, yasaya ilgili tepkilerini söyle dileyerek: "Yeni tasarı, tüm sağlık personelinin haklarına bir saldıri olduğu gibi, halkın sağlığını yönelik ağır bir darbe niteliği de taşıyor. Halk, hangi sağlık kurumuna giderse gitsin, sağlık hizmetinin bedelinin daha pahalı ödeyecek. Sağlık hizmetleri, süreç içinde özelleşerek, tümüyle 'ticari meta' olacak. Kisaca belirtmek gerekirse, bu tasarınnın asıl amacı sağlık hizmetlerini iyileştirmek değil, bütçeye 'ek kaynak' sağlamak."

Yeni yasa tasarısına göre sağlık hizmetinden gerçekten yararlanabilmek için "paralı" olmak gereklidir. Bu durum, tüm tasarınnın "ru-

huna" işlemi görünüyor. Tasarıya göre bir "sağlık hizmet zinciri oluşturuluyor. Herkesin önce başvurmak zorunda olduğu sağlık kuruluşları belli olacak. Oraya gitmek zorunda değilsiniz. Seçme hakkınız var. Amaaa, sevk sistemine uymazsanız, hizmet karşılığı daha fazla ücret ödemeler gerekiyor (Madde 3/d). Yani, Hakkari'deki Sağlık Ocağı'nda şifa bulamayıp, illâ Ankara'daki bir uzman hastaneyeye gitmek istiyorsanız daha çok para bastırmanız gerekiyor. Dr. Aşut'un belirttiği gibi, "sağlık hizmetleri 'beklemesiz ve kuyruksuz' sunulan ama yalnızca parası olanlarca satın alınabilen 'lüks tüketim kalemleri' arasına katılacak". Ege Tıp Fakültesi öğrencisi Tuğrul Şahbaz'a göre, "Sağlık Ocakları'na benzin parası bile verilmiyor, sağlık ocağı hekim, personel ve araç-gereç eksikliğinden dolayı hizmet veremiyor, yani yürürlükteki Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Yasası uygulatılmıyor, turup hastane önünde birikmiş halk gösterili 'suç bu yasada' de-

AMAÇ, SESSİZ SAĞLIK EMEKÇİLERİ YIĞINI

Kamuoyu, son yıllarda sağlık olgunsunu daha çok konuşur oldu. AIDS manşetleri; TRT'den kuduzlu vatandaşlara evine dön çağrısı; dertjanın kanseri, LAB'la üretimin tekelleri iltisi; radyasyonun olmadığına dair gündeme üç ögün resmi yemin törenleri -çaylı gösteriler v.b. derken, nihayet "Sağlık Yasa Tasarısı" da gündeme girdi.

1961 yılında 224 sayılı Sağlık Yasası, anayasanın halkoylamasıyla kabulünden önce kabulüne gitti. Yasa'da, sağlık hizmetlerinin devletin görevi olduğu belirtiliyor, yürürlüğe girecek "Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi" ile de bölgeler arası farkların kalkması,

uç büyük kente yoğunlaşan sağlık hizmetlerinin yurt yüzeyine yayılması amaçlanıyordu. Ancak, hedefler sürekli erişilendi, sosyalleştirme işleme (ile)medi ve bugüne gelindi.

82 Anayasası ile birlikte "sağlık hizmetinin vatandaş ve devletçe paylaşılağı" ifade edildi ve ilk kez özel sektörden

bahsedilmeye başlandı. Özal hükümeti de, programında; "herkesin istediği hastaneden faydalananmasını sağlayacak bir sistemin gerçekleştirilmesi"ni hedef aldı. Özel sağlık müesseselerinin kurulması teşvik edilecek, ilaç sektörünün geliştirilmesi (!) ve rekabetin sağlanması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Genel Sağlık Sigortası (GSS) ABD, Japonya ve Batı Avrupa ülkeleri gibi dünya nüfusunun % 18'lik refah toplumlardında (33 ülke) uygulanmaktadır. Tüketicili pompalayıcı anlayışın ürünü olan GSS, sosyalizmenin ve ulusal sağlık politikasının karşısında.

GSS'nın işleri, ücretlilerden sürekli alınacak primlerle sağlanacak. Yani yurdun dört bir yanındaki, farklı gelir seviyesinde ve farklı sağlık hizmeti bekantisindeki vatandaşlarımız GSS'na tâbi olacak (Geçici madde 3.).

Odenen primler tek bir fonda toplanacak (Geçici md.4.). Olıracak bu mührîs "sermaye" TBMM denetiminde değil, tipki diğer fonlar gibi "Başbakanlık Denetleme Kurulu"nun denetiminde olacak. Ve diğer fonların % 2'sinin Savunma fonuna aktarılması, sağlık fonu için de geçerli.

Ve bir yandan özel sağlık kuruluşlarına uygun mevzuat hazırlanırken, diğer yandan da varolan sağlık işletmeleri özel kuruluşlar haline getirilecek. Tabii gösterdikleri performans ve kaliteli hizmet üretimleri dikkate alınarak! (Madde 5)

Özüyle bu tasarı halk sağlığını, koruyucu sağlık hizmetini görmezden gelen, sağlığı alıp-satılan meta haline getirmek isteyen politikanın ürünüdür.

Tasarı, bugün sağlık hizmetlerinde çalışan 100.000'şıkin sağlık emekçisinin, bir an önce sözleşmeli personel konumuna geçirilmesini amaçlıyor. (Madde 6.). Sözleşmeli personel ne işcidir ne de memur. Böylelikle de sendikal haklar ortadan kalkar. Büyük mücadelelerle elde edilen örgütlenme ve toplusözleşme hakkı da, tek bir yasyla tarihe karışır. Yok eğer sözleşmeli olunamıyor veya kuruluş istemiyorsa, bu kez de uygun bir kadroya nakloulunur veya duruma uygun işlerde görev alır.

Sözleşme yenileme zamanı iştan atılmamının garantisini "iktidara bağlılık yeminleri" olabilir. Es kaza, nükleer savaşa hazır, İşkenceye son, ölüm cezaları durdurulsun türü (belki de en çok bu kesimin sorumluluğundaki) konular da konuşacak olursan!

Memur statüsünde kalanların da 1000 km. ötedeki "uygun kadroya", meteoroloji müdürlüğünde "uygun bir iş" gitme özgürlük-

A. Levent Özbay
İstanbul Tıp Fakültesi
Öğrencisi

Ödenen primlerin tek bir fonda toplanmasıyla oluşacak "sermaye", TBMM denetiminde değil, "Başbakanlık Denetleme Kurulu"nun denetiminde olacak.

niyor".

5. Madde, yani Sağlık İşletmeleri bölümü, tasarıının paraya dayalı ruhunun başka bir göstergesi. Bu maddeye göre "kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı sağlık kuruluşları Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın uygun görmesi halinde sağlık işletmesine dönüştürülürler ve yeterli işletme büyüklüğünde olmayanlar tek bir sağlık işletmesi altında toplanabilirler." Bu işletmeler iyi performans ve kaliteli hizmet verdikleri zaman "Bakanlar Kurulu Kararı ile özel kuruluşlar haline getirilebilir." Bunun özetü şudur: İyi hastane para ve özel hastane olur, bu hastanenin ücretini ödeyebilen de kaliteli sağlık hizmetinden yararlanır.

Sağlık Hizmetleri Yasa Tasarısı'nın "ruhuna" isleyen ikinci düşünce de sağlık personelinin tüm güvencelerinin ortadan kaldırılması. Dr. Özgen Aşut, "yönetsel açıdan tam bir baskı tasarısı niteliği taşıdığı ilk başta anlaşılmıyor," diyor, "çünkü bu tasarıda SSYB her konuda tek seçici yönetici, ödüllendirici ve cezalandırıcı bir konuma getiriliyor. Yönetimi hibür demokratik isleyişe yer verilmiyor."

Gerçekten de tasarıının "Yönetmelik" bölümünde sağlık işletmesi haline gelen kuruluşta çalışan sağlık personelinin isteyenlerin sözleşmeli olarak çalıştırılabilenleri, sözleşme isteğinde bulunmayan ya da isteği kabul edilmeyenlerin ise "uygun bir kadroya吸纳ilecekleri" belirtiliyor. Bu maddenin ne demek istediğini de Tuğrul Şahbaz söyle özetliyor: "Bu yasa ile hekimler dahil tüm sağlık personeline yeni özgürlükler tanındı: Sözleşmeli olursa işten atılma, memur kalmakta direnirse sürülme özgürlüğü." Tepkilere rağmen tasarı yasalaştığı takdirde Türkiye'de sağlık hizmetleri tek bir şeye hizmet ediyor olacak. Kâr'a.

leri de tasarıyı hazırlayanlarca tanımıyor.

Amaç; ülke gerçeklerine uymayan ama ABD'de başarılı olan (Houston'daki milyarlık by-pass örnek verilebilir) sağlık örgütlenmesi modeli.

Amaç; TÜSİAD'ın isteğine uygun bir özelleştirme ve sessiz-depolitik kılınmış bir sağlık emekçileri yığını.

SSYB, bu tasarı yasalaştığı taktirde güçlenirliği ilkesi olarak bilinen yaşama, yararı ve yürütme gücünden de sahip olacak. Sağlık personeline aranacak genel ve özel şartların tespiti (YASAMA), bu şartlara uyulmadığının tespiti (YARGI), bu şartlara uyulmadığının tespiti halinde meslekten çıkışma (YÜRÜTME) (Madde 3-H) SSYB, bu tasarı ile TBMM, Tabib Odaları Onur Kurulları ve Bağımsız Mahkemelerin işlevini yükleniyor. Hedef bürokrasiyi azaltmak olsa gerek!

"Sağlık Yasa Tasarısı" gibi halkı çok yakından ilgilendiren böylesi bir konu, özgürlük demokrasilerde taraf olan kurumların eleştirileri-istemeleri gözönüne alınarak oluşturulur. Taraf olan kurumlar Tabib Odaları'dır, siyasal partilerdir, sendikalardır v.b. Oysa ülkemizde tüm kamuoyu gibi, taraf kurumlar da tasarıdan meclise sunulduğu gün haberdar oldu.

Tabib Odaları başta olmak üzere başlatılan muhalefe genişleyerek sürüyor. Sürmeli de. Çünkü coğulluğu elde tutan ANAP'ı toplumsal muhalefet engelleyebilir.

NERESİNİ DÜZELTEYİM?

Bu tasarıyla hükümet, memur olarak çalıştırıldığı personeli tasfiye yetkisi alıyor.

Babamdan dinlediğim bir hikaye ile yazımı başlayacağım. Tarih hocası öğrencilere ödev vermiş: "Peygamber hikâyelerinden birini yazın." Öğrencinin biri şu hikâyeyi yazmış: "Şeytan, Hindistan doğlarında Hazreti Süleyman'a yemesi için yerden çıktıktı bir keçiye vermiş." Hoca ödevde bakmış ve "Ben bunun neresini düzeltiyim: Şeytan değil, Rahman. Hindistan değil, Arabistan. Dağ değil, çöl. Hazreti Süleyman değil, Hazreti İbrahim. Yemek için değil, kurban etsin diye. Keçi değil, koyn. Yerden çıktırmamış, gökten indirmiş."

Sağlık Temel Yasası üzerine yazı yazarken bu hikaye hatırlıma geldi.

Bu yasa ile kurulacak olan Sağlık ve Sosyal Yardım Fonuna aile başına yılda en az 25.000 TL prim ödeyenler Emekli Sandığı'nın veya SSK'nın sağlık yardımı yaptığı kişiler kadar sağlık hizmetinden yararlanabilecektir. Emekli Sandığı 1985 yılında sağlık yardımı yaptığı kişiler için kişi başına ortalama 5.000 TL sağlık harcaması yapmıştır. Yeni yasa gereğince, sigortalı olan kişi hasta olunca Batı ülkelerindeki gibi, istediği hekime veya hastaneyeye gidip faturasının fondan ödenmesi söz konusu değildir. Yasa sigortahlara hizmet sunmayı, SSK'da olduğu gibi, devletçi bir model ile özürdeyim öngörmektedir. Fona para yatırmak isteğe bağlıdır. Fona para yatırmayanlar, sağlık harcamalarını kendileri doğrudan ödeyeceklerdir. Yasa hastanelerin kendi kendini finanse eder duruma gelmesini öngördüğüne göre, bu huküm hastaların hastanelere ödediği paranın 3-4 kat daha artırılacağı anımlına gelir.

Fon konusunda yanıtlanması gereken bir soru da, "Kanunda öngörüldüğü biçimde işlenilen bir fonda kişilerin sağlık harcamasını karşılayacak para toplanır mı?" sorusudur. Bu soruya "Hayır" yanıtı vermek için sigorta uzmanı olmaya gerek yoktur. Herkes biliyor ki, kişilerin hasta olduğu zaman harcadıkları para sigorta primlerinden çok fazladır. Bu nedenle başına gelebilecekleri önceden düşünerek korunma ve önlem alacak kadar olgunlaşmış kişiler isteğe bağlı sigortaya para öderler. Sigortaların hastaların harcamalarının büyük kısmını hasta olmayanların yatırıldığı paradan karşıladıklarını bilmeyen yoktur.

Hazırlanan yasada fona para yatırmak isteğe bağlıdır. Tek yapılım, kişi hasta olunca, "Fona para yatırmadı işen hastancı masrafını öde" demekten ibarettir. Sağlık Sigortası uygulanan ülkelerde yaşayanlar bilir ki, sigorta şirketleri yeni sigorta olan kişinin tedavi masraflarını belli bir süre sonra yakalandığı hastalıklar için ödemeğe başlar. Ülkemizde herkes yeterli sağlık hizmeti vermede dar boğaz, finansman sorununun çözülememesidir. Sorunu bu kanun da çözmez.

Bu yasa hekimlere ne getiriyor? Gelişmiş ülkelerdeki uygulamalar sigortaların kurul-

masının hekim ve hastanelerin kazancını artırdığını göstermektedir. Yasaya konan sözleşmeli hekim hükmü ile hekimlerin devletten aldığı tictetin artırılması öngörtülmektedir. Yetkililer sözlu açıklamalarında, sözleşmeli hekimlerden tam süre çalışmalarının isteneğini, söylemektedirler. Devletin hekimlere muayenehanelerde kazandığı ölçüde para verip vermeyeceği yasada belli değildir.

Yasadaki bir diğer hükmü göre de, bugünkü sağlık tesisleri sağlık işletmeleri haline dönüştürülecektir ve bu işletmelerde tüm personel sözleşmeli duruma geçecektir. Kişi sözleşmeli duruma geçmek isteme veya işletme o kişi ile sözleşmeye yapmak isteme ise, kişi ayınu yerde veya başka bir yerdeki görevre nakledilecektir. Bu madde ile hükümet **şimdide kadar memur olarak çalıştırıldığı personeli tasfiye yetkisi almaktadır**. Bu uygulama hekim için büyük kayıp olmaz. Hastaneden ayrılr, muayenehanesinde çalışmasını sürdürür. Hemşire, teknisyen ve hizmetçiler için durum farklıdır. Onlara başka bir kasabada iş verilebilir. Giđemezler ise, "Biz seni attadık, sen ayrıldın suç bizim değil" derler. Personelin kuşkusuz sözleşme yaptıktan sonra da sürecek. Sözleşme süresi bitince sözleşmesi yenilenecek mi, yeni sözleşmenin koşulları ne olacak? Sözleşmesinin yenilenmemesi personelin başında Demokles'in kılıç gibi asılı duracaktır. Şimdiye kadar edinilen deneyimler ile personel atama, yükseltme, yer değiştirmelerinde bilgi, beceri ve başarıdan başka faktörlerin de rolü olduğu tartışılmaz bir gerçek olarak anlaşılmıştır. İşçi statüsündeki sağlık personeli sendika kurma, toplu pazarlık yapma haklarını kaybedeceklerdir.

Yasa kamu kesiminde ve serbest olarak çalışan hekimlere eğitimlerini sürdürme zorunluğunu getiriyor ve bu uygulamanın ilkelerinin saptanmasını ve eğitimlerini sürdürmeye hekimlerin diplomalarını geri alma yetkisini Sağlık Bakanlığı'na bırakıyor. Sovyetler Birliği dışında hiç bir ülkede bu yetki hukümeye verilmişdir. Gelişmiş Batı ülkelerinde bu işi hekim birlükleri, üniversiteler ile işbirliği yaparak yürütür.

1980 sonrasında hekimler anayasaya aykırı uygulamaların hedefi oldu. Önce zorunlu hizmet yasası çıktı. Şimdi de çalışma hakkının siyasi bir organ tarafından elinden alınması hukme bağlanmaktadır.

▲ Ezeli dert.
Parasızlar İçin hastane
kapılarında
"sürünmeye" devam.

“SAĞLIK ŞEYİ” NASIL HAZIRLANDI?

Adam, gözlerinden binlerce kilometre uzağa ulaşan, lazer gibi görünmez bir ışık saçarak önündeki mikrofona seslendi: “Söyle bakalım Mustafa, ben gelmeden önce verdiğim o sağlık şeyi ne oldu.”

Cumhuriyet'in kuruluşundan 1980'li yıllara kadar gelip geçen siyasal iktidarlar, ekonomik sistem tercihleri ne olursa olsun, eğitim ve sağlık alanında Cumhuriyet'in ilk yıllarda temeli atılan ilkelere büyük ölçüde sadık kaldılar.

1980, bu geleneğin tümüyle terkedildiği bir dönüm noktası oldu. 1982 Anayasası sağlık alanında da, bütün kapıları özel girişime açarak ve Genel Sağlık Sigortası sistemini anayasal bir kurum haline getirerek, 60 yıllık geleneğin son kalıntılarını temizlemiş oldu.

Ozal iktidarınca bugünden Meclis'e sunulan "Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu Tasarısı", taşıdığı belirsizlikler bir yana, esas olarak birkaç ana ilkeye dayanıyor: 1) Sağlık hizmetlerinin finansmanı büyük ölçüde, halktan toplanan sigorta primleriyle sağlanacak 2) Sistem bütün özel sağlık kurumlarından hizmet satın alabilecek 3) Verimli ve kaliteli kamu sağlık kurumları, özel işletmeler haline getirilebilecek 4) Kamu sağlık kurumlarında çalışan sağlık personeli ve hekimler kademeli olarak sözleşmeli statüye geçirilecek 5) Koruyucu hekimlik dahil bütün sağlık hizmetleri paralı olacak.

Böylece her yurttaş, odediği sigorta primine uygun bir sağlık hizmeti sunulacak. Ödeme gücüne sahip olanlar diledikleri hekimi ve sağlık kurumunu seçme özgürlüğünü de sahip olacak. Ödeme gücü olmayanlar ancak sistemin kendilerine müناسip gördüğü sağlık hizmetini alabilecek ve bunların sigorta primleri özel fonlardan karsılanaçak. Bu arada hekimler ve diğer sağlık personeli, sözleşmeli statüye gecerek daha fazla ücret alacak ama bunun karşılığında da iş güvencelerini yitirecekler.

Ana hatlarıyla özetlediğimiz bu sağlık politikası, dünya nüfusunun % 18'ini kapsayan ve başta ABD olmak üzere 23 zengin ülkeye uygulanan modelin hemen hemen aynıdır. Bu ülkelerin ortak özelliği, her şeyden önce yüksek bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış "refah toplumları" olmalıdır. Bölgeler arası farklılıklar en alt düzeye indirilmiş, ulaşım, eğitim, kentleşme vb. alanlarda sağlam bir alt yapı geliştirilmiş ve sağlık alanında kendi içinde tuşları bir denetim sistemi kurulmuştur. Dünya Sağlık Örgütü'nün verderine göre, öteki örgütlenme modellerine oranla en pahali ve en fazla tüketime yönelik olan bu sisteme daha çok ilaç, daha çok araç gereç, daha çok iç gücü ve daha çok para harcanır. Bu yüzden, başta İskandıyan ülkeleri olmak üzere bazı zengin ülkeler, yavaş yavaş bu sistemi terkedip "Ulusal Sağlık Örgütlenmesi" modeline yaklaşmaktadır. Bunlar somut gerçeklerdir ama kuşkusuz Türkiye, sosyal demokrasi yoluya sosyalizme az çok bulaşmış ülkeleri örnek alacak değildir. Kervanın en önunde yürüyen izlenecek ve ne pahasına olursa olsun seçilen ekonomik modelin aslina en uygun olanı taklit edilecektir. Ulkemizde sağlık hizmetlerinin bugünkü işler acısı durumunu hepimiz biliyoruz. Yoksulların can pazarı olan hastane koridorlarını, kilo vermek ve "check-up" yapmak için yılda iki kez ailece ABD'ye gidenleri elbet unutmuyoruz. Bu yüzden coğumuz, bu yasaya resmen kurulması olsun "ne kadar para o kadar sağlık" anlayışı artık ırkutucu gelmeyebilir. Aksine, "daha kouisüne olabildi" diyerek bu yeni adımı umut da bağlayabiliriz. Aliahtan hayırlı...

Belki de gerçekten "pahalılığın en iyi çaresi zamdır" diye belliğimize yerleştirilen zamane atasözünden ilham almam: Bu gün sağlık hizmetleri vatandaşın ödeme gücünü aşiyorsa, onu daha pahalı hale getirmeli, ücretsiz hizmetler de ücretle bindirilmeli ve artık ciddiyeti bir yana bırakmalı. Ben de ciddiyeti bir yana bırakıp, Başkanımızın Debakey'in hunerli elliyle Houston'da sağlığını kayıtsurken, bizim sağlık yaşamız için yaptığı çalışmaları ve bu hayırlı hizmetin perde arkasındaki öyküyü anlatmamı.

İstanbul'da 1,5 metre kar ve Houston'da bahar vardı. Metodist hastanesinin bü

yük bir salonunda, bir masa başında, önünde mikrofonlar, TV ekranları ve karşısında kocaman kameralar bulunan, yorgun ama kalıcı bir adam oturuyordu. Adam, gözlerinden binlerce kilometre uzağa ulaşan, lazer gibi görünmez bir ışık saçarak önündeki mikrofona seslendi: "Söyle bakalım Mustafa, ben gelmeden önce verdiğim o sağlık şeyi ne oldu". Bu adam Başbakan Özal'dı. Görüntüler ve sesler biçim değiştirip, ısrarla bu konuşmayı bekleyenlerin yüzlerini sevdi. İstanbul'da 15 adamdan biri soruyu yanıtladı: "Hiç merak etmemen tam istediğiniz gibi oluyor". Bu adam da Sağlık Bakanı Doç.Dr.Mustafa Kalemlerdi. Ses ve görüntüler yine aynı yolu izleyerek gidiş, Başbakan'ın önünde ekranı buldu. Başbakan göğüsündeki dikişlerin sizisine almadan memnuniyetle güldü. Artık sağlık yasasına son şeklini vermek için Houston'daki araştırmalarına başlayabilirdi.

Hizmet yolunda eskittiği damarlarını ve biriktirdiği göbek yağlarını, bir numaralı ulusal sorun haline getiren bu asıl milleti ara sıra hatırlamadan edemezdiler. O millet ki, başbakanlarını hayır duaları ile ölümden doldurmuş, hasta yatağında yalnızlık çekmesin diye oglunu, kızını, dardadını, eşini dostunu, kuşun kanadıyla okyanuslar aşırıp yanına göndermiş, gönülünü hoş tutsun diye, iş adamları, bakanlar, partiler, reklamcılar, bürokratlar ve belediye başkanlarıyla, Houston'daki hastaneyi, hatalar boyu bir panayır yerine çevirmiştir; elbet başbakanları da bu millet için, pahalılığın, işsizliğin ve enflasyonun işini bitirdi.

gi gibi sağlığın da işini bitirecekti. Yeter ki Cenab-i Hak kendisine sağlık ihsan etsin.

Aşında, daha yoğun bakımından çıkış, Semra Hanım'la hasret giderdikten hemen sonra, özel doktoru Cengiz Aslan'la birlikte bu meseleyi mutlaka etmeye başlamışlardı bile. Nereden işe koyulacağı konusunda karar vermekle Başbakan'a her zamanki gibi yine içgüdüleri yardım etti. İlk hekim hastane mutfağıydı. Çünkü karnı açtı. Yakın dostu Debakey dostluğa sağlam bir diyet uyguluyordu. Anavatandaki hastanelerde kuru fasulye pilava talim eden zavalı hastalara daha iyi bir yemek servisi nasıl sunulabilirdi? Kendini biraz toparladıktan sonra, bir öğlen öncesi Cengiz Aslan'la birlikte, kuş sütnün bile eksik olmadığı mutfapta bir araştırma-inceleme turu attılar. Uzakdoğu ahçılarının şasının bakışlarına alındıdan tencere kapaklarını birer birer kaldırıp yemeklerden müناسip bir miktar tattılar. Bu sırada Başbakan'ın diyeti bozduğu haberini alan ve onun hayranlarından biri olarak Türk basınının kamuoyuna yakından tanıttığı güzel nöbetçi hemşire duruma el koymak istediler ise de, ziyaretçiler tarafından hincâhın doldurulan koridorlarda omuz söküp ilerlemesi mümkün olmadı. Bu arada, büyük burarak etrafını sarın bir gurup Türk erkeğinin çok yakınlığında güçlükle kurtulup hasta odalarından birine girmek zorunda kaldı.

Başbakan ve özel doktoru, mutlak incelemesini iki saatte tamamlayıp gerekli bilgileri topladılar ve sağlık hizmetlerinin reorganizasyonu ile ilgili birkaç noktayı belirlediler: 1) Türkiye'de hastanelerin vermek servisi, Konya, Abdullah Beyti, Hacıbaba, Ocaklı ve Hüsnü tabiat gibi tecrübeli lokantalarla devredilecek. Dileyen hasta kendi kesesine ve ödediği sigorta primine göre, bunlardan dileğiçi lokantayı seçebilecek. Sigorta primi ödeyeceklerin yiyecekleri ise, mahalli ANAP teşkilatından "tukara ilmuhaberi" aldıları takdirde, Fak-Fuk Fon tarafından, seyyar köfteci, kokorecci ve simitçilerden temin edilecek. 2) Hastane diyet listesine, lahmacun, içli köfte, İskender kebab, humus, karnıyarık, piyaz gibi milli yemekler eklenecek. 3) Dileyen hastalara "kendin pişir kendin ye" gibi özel servis seçenekleri uygulanabilecek. 4) Houston'daki gibi Uzakdoğu ahçıların sağlanmasında güçlük çekilirse, Bolu'da hastane ahçisi yetişmek üzere bir yüksek okul açılması için YÖK'le işbirliği cihetine gidilecek ve Doğramacı'dan bu yüksek okul yarına bir vakıt kurarak, Allah rızası için teberruda bulunması istenecek. 5) Yemek müziği olarak, "Sana selam getirmişim" şarkısı, müziği aynı kalın ve sözleri "Debakey'nin ülkesinden sana şifa getirmişim" biçimde değiştirilerek alınacak ve söylenecek. 6) Sağlık kurumlarının yemek işleri, birader Korkut Özal'ın vakıfları, İslam Kalkınma Bankası ve El Baraka ile rabbitalı bir şekilde yürütülecek.

Bu ilk testisler, Semra Hanım tarafından, uydu haberleşme sistemiyle Sağlık Bakanı Mustafa Kalemli ve Doğramacı'ya ulaştırıldı. Gerekli talimatlar verilirken Başbakan istirahate çıktı. Bir süre resmili roman okudu ve "Atom Karınca"yı seyretti. Bu film çalışma azmini artırıyor, moralini yükseltiyor-

du, ama karnının açlığını asla unutturamıyordu. Devlet Bakanı Hasan Celal Gürsel'in özel olarak hazırlatıp, çok gizli damgalı diplomatik kurye çantasıyla el altından hastaneyeye sokturduğu, tulum peyniri, sucuk, kavurma ve Antep işi saray burmaları kar yolunun altında duruyordu, ama Debakey'in diyet gözlemcisi zenci hemşire hiç göz açtırmıyordu. Arada uyuştu ve düşündü sunnet düğününe ve yatağına koca tepsi-lede getirilen binbir türlü yiyeceği gördü.

Saat 17'ye doğru, yağsız dana soğuş, kuşkonmaz ve kepek ekmeginden oluşan tatsız tuzsuz yemeğini yedi. Ne de olsa karnı biraz doymuştu. Artık yeniden sağlık yasaşıyla ilgilenebilirdi. Gözü: Cengiz Aslan'ı aradı, görünürde yoktu. Daire içinde herkes bir şeyle uğraşıyordu. Ahmet, Başbakan'a gelen mektup ve telgrafları, ilerde kitap halinde basmak için, yeni alınan bilgisaya kaydediyor, arada zarflardan çıkan nazarlık, muska, maşallah, şifali ot kurusu ve kokleri tasnif ediyordu. Başbakan ona dönerek sordu: "Bizim seyde kaç aile var?" Özel terzisi için satın aldığı elektronik dijital makinasının marifetlerini araştırmakla meşgul olan Semra Hanım atıldı: "Bizim seyde ne demek ayol? Sen bu 'sey' latını ameliyattan sonra biraz fazla kullanmaya başladın!" Böyle durumlarda her zaman yaptığı gibi, söyleneni anlamazlıktan gelen Başbakan, "Mustafa'ya, o sağlık şeyinde aile hekimliği iyi olur dedim de, bize kaç tane lazımlı, onu hesabediyordum." Damatla alışveriş listeleri hazırlamakta olan kızı araya girdi, "Aile doktoru mu? Bizim Cengiz gibi mi yanı?" Böylece yeni sağlık yasaşıyla geçirilecek aile hekimliği kavramı, Özal ailesi içinde verimli bir tartışma ortamına girmiş oldu. Mesele hep beraber enine boyuna gözden geçirildi. Bu arada Semra Hanım'ın, kurduğu vakıf aracılığıyla durmadan nikah kıyarak aile sayısını, dolayısıyla aile hekimi ihtiyacını artırması ciddi aile içi eleştirilere neden oldu. Esasen bu medeni nikah-imam nikahı, örtünme-acılıma gibi meselelerde, Başbakan'ın muhterem validesiyle Semra Hanım arasında evvelden her sırup giden anlaşılış farklıları, Başbakan'ı zaman zaman ziyadesiyle üz, ne tarafa destek olacağ konusunda hassas denge hesapları yapmaya mecbur bırakırdı. Kalp damarlarının korkut Bey'inkilerden daha çabuk bozulmasında bu üzüntü ve stresin rolünü iyi bilen Dr. Cengiz Aslan, bu gibi durumlarda derhal müdahale eder ve Başbakan'ın gevşemesini sağlırdı. Sonunda aile hekimliği konusunda yasa taslağına esas olmak üzere, üzerinde herkesin ittifak ettiği ana ilkeler ortaya çıkarıldı: 1) Yeteri kadar sigorta primi ödeyen ve içabında ücretlerini cepten karşılayabilen her aile, kendine bir aile hekimi tutabilir. 2) Prim ve ücretleri birkaç defa katlayabilenler, çeşitli ihtiyaç dallarından ve dilerlerse, farklı ödeyecek profesör ve doçentlerden de aile hekimi tutabilirler. 3) Prim ve ücretleri dövizle ödeyecekler, başta ABD olmak üzere, çeşitli ülkelerden kendileri için aile hekimi getirilebilirler. Hastalık halinde, dileyen aile, tuttuğu hekimin memleketine gidebileceği gibi, dileyen aile de hekimi memleketine getirilebilir. Her iki halde de, Merkez Bankası ve Kambiyo servisleri valanlaş-

ıra azami kolaylığı göstermekle mükelleflerler. 4) Tutulan bir aile hekiminin laşe ve ibate usulleriyle, bahşış vb. ek ödenekler, tarafların yapacakları özel sözleşmelerle tesbit edilir. 5) Sözleşmeler her yıl ilgili aile reisinin muvafakatı ve hekimin hizmete sadakati dikkate alınarak yenilenir ya da yenilenmez. Sözleşmesi yenilenmeyen hekim hiçbir hak talebinde bulunamaz. 6) Sigorta primleri aile hekimi tutmaya yetmeyen aileler, kasaba, köy, mahalle ve mezarlar halinde bir araya gelerek, kendileri için bir aile hekimi tutabilirler. 7) Hiç prim ödeymeyen ailelere, 6. maddede belirtildiği şekilde bir araya gelebildikleri takdirde Sağlık Bakanlığı tarafından, emekli ebe, sağlık memuru, sunnetçi ve askerliğini sıhhiye sınıfında yapmışken çağ aşımına uğramış olanlar arasından aile hekimi atanabilir.

Çalışmanın bu ikinci bölümde Semra Hanım tarafından gerekli yerlere ulaştırdı. Yasa hazır sayıldı. Kalan birkaç önemiz ayrıntı sonrası tamamlanabildi.

Artık yavaş yavaş dönüş programını hazırlamak gerekiyordu. Gerçek acele etmeye hiç lüzum yoktu, burada bağıtılık iyi idiler. Semra Hanım'ın kendi hesaplarına göre, Başbakan üç misli güçlenmiş ama kötü niyetlerle da-ha şimdiden Özal ailesinin ABD'deki masraflarını dillerine dolamışlardı. Başbakan tele-basın toplantısındaki bazı sorulara faydalade üzülmüş, hele Mehmet Ali Birand'ın, karşılaşma töreninde kurban edilecek develeri bağışlaması için sıkıştırmasına hayli öfkeleri olmuştu. "Vatandaş neyi isterse onu kurban ederdi. Kim ne karışabilirdi? Mehmet Ali Birand develerin avukatı mıydı?" İçinden bunlar geçtiği halde, basın toplantılarında, develerin kurban edilmeye alışmadıklarını ve kesileceklerini fark edip "ağladıklarını" söyleyerek onları bağışlamıştı.

O gün karşılaşma töreninden hevesi kaçtı. Semra Hanım'ın dönüş için hazır bekleyen, yeni yaptırılmış lüks özel uçağın resimlerini göstermesi bile ilgisini çekmedi. Durum ciddi bir depresyon'a doğru giderken, Dr. Cengiz Aslan çok isabetli bir teşhiste, etkili bir tedavi metodu uyguladı: Dr. Debakey'den bir günlük diyet bozma izni çıktı ve otelin lokantasının bir bölümünü kapattılarak Başbakan'a dört başı mamur bir ziyafet hazırlattı. Başbakan dileğinde her yemekten dileğiçi kadar yedikten sonra yeniden galumsemeye başladı. Akşam dinneninken yine bir süre "Atom Karınca"yı seyretti. Artık yepyeni bir yürekle yeni yeni şeyler yapmak üzere memlekete donebilirdi. Varsın karşılaşma töreninde şeş yerine koyun kurban edilsindi.

Semra Hanım'ın kendi hesaplarına göre Başbakan üç misli güçlenmiş ama kötü niyetler daha şimdiden Özal ailesinin ABD'deki masraflarını dillerine dolamışlardı. Hele karşılaşma töreninde kurban edilecek develerin bağışlanması için sıkıştırılmasına hayli sınırlenmişti.

MHP Davası'nda Karar

FAŞİZM MAHKÜM EDİLDİ Mİ?

Karar, tüm suçları "Devlet Aleyhine İşlenmiş Cürümler" kapsamından çıkararak

Türkeş dahil bütün sanıkları adı suç maddelerinden mahküm etti.

MH ve Ülkü Kuruluşları hakkında Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde 19 Ağustos 1981 tarihinde başlayıp 7 Nisan 1987 tarihinde sona eren davamın gelişmeleri ve hukuki değerlendirmesi hakkında, davaya müdafil vekili olarak katılan Avukat Rasim Öz'ün bilgisine başvurarak, kendisine şu soruları yönelttik:

► Alparslan Türkeş'in emri ile öldürülügü belirtilen DİSK eski Genel Başkanı Kemal Türkler'in ailesinin vekili olarak davaya katıldınız; MHP ve Ülkü Kuruluşları davası ve bu davaya ilgili gelişmeleri özetler misiniz?

Bilindiği gibi 12 Eylül yönetimi başlangıçta sola da sağa da karşı olduğunu açıklamıştı. Ancak bu müdahalenin zeminini hazırlayan Ülkü Kürt terör odaklılarına yaklaşım, sola yapılanlarla kıyaslanamayacak ölçüde yumuşak oldu. Bunun en somut kanıtı, işkencede ölenler ve sakat kalanlar: İşkencede ölen 146 kişiyle sakat kalan yüzlerce kişinin hemen hepsi soldaki sanıklar. Gene, soldaki sanıklar 90 günü aşınan sürelerle gözaltında tutulurken, Ülkü Kürt sanıkların gözaltı süreleri 2 ila 24 gün ile sınırlı kaldı. Ve daha hazırlık aşamasındaki bu farklı tutum, delil toplanmasından tutun da, davaların hazırlanmasına kadar her aşamaya yansındı.

Lehçe tüm bu uygulamalara rağmen yi-

ne de 6 savcının MHP ve Ülkü Kürtlerin arasında yapılan aramalarda elde edilen bombalar, silahlar, mermi, dinamit ve çeşitli patlayıcı maddeler; boğma telleri, sahte müdürlükler, ölüm listeleri ve ayrıca suç kanıtları bireyler yazılı belge ele geçirildi.

Davada sanık sayısı başlangıçta 587 kişiyken, bu sanıklardan İstanbul, Adana, Eskişehir olayları gibi davaya doğrudan bağlı bulunan sanıkların ayrılması sonucu ilk kopukluk yaratılmış ve merkez davada sanık sayısı 392'ye indirilmiş. Esasen, iddianamenin deyişle: "faşist ideolojili militanlarına aşıyan" ve eylemlere hazırlayan orta kademe ile eğitimci kadroların çoğunu 12 Eylül'den sonra yurt dışına kaçması sağlandığından, soruşturma ve davayı etkileyebilecek sanıkların çoğunu mahkeme önüne getirilmesi bile sağlanamamıştı.

► Kararın, müdafil avukat olarak bir degerlendirmesini yapar misiniz?

Söz konusu kararı usul ve yasa hükümlerine açıkça aykırı bulduğumuzdan Askeri Yargıtayca bozulması istemiyle temiz ettik. Dilekçemizde de belirttiğimiz gibi -bazi siyasi çevrelerce yapılan değerlendirmelerin tersine- "faşizm mahküm edilmemiş", tam tersine Yargıtayca da aklanmasının zemin hizlandırmıştır.

Bu kararla hukuka aykırı olarak, 945 sayılı iddianamede kanıt ve belgeleri sertilenen DİSK eski Genel Başkanı Kemal Türkler, Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul, Prof. Ümit Doğanay, Savcı Doğan Öz, Doç. Bedrettin Çomert'in de aralarında bulunduğu 600'ü aşkın kişinin öldürülmesi ve öldürülmesi, yüzlercesinin yaralanması ve sakat bırakılması; 220 ayrı eylemin gerçekleştirilmesi; Kahramanmaraş, Sivas, Çorum, Malatya gibi olayların örgütlenmesi ve türülü bombardama olaylarının tümü hiçbir siyasi yanı yokmuşcasına, sıradan, birer adı suç olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu eylemlerin tümü, kuşkuya yer bırakmayacak ölçüde ideolojik ve siyasi amaçlıdır. Ve bu "Devlet Aleyhine İşlenmiş Cürümler" kapsamında olan -82 Anayasası'yla da af yasığı kapsamına alınan- TCK'nın 146, 149 ve 168. maddelerinde tarifini bulmaktadır.

Ancak, karar, tüm bu maddi olgu, veriler ve hukuki zorunluğa rağmen suç vasıfını yasa hükümlerine aykırı olarak değiştirmiştir, tüm suçları "Devlet Aleyhine İşlenmiş Cürümler" kapsamında çıkararak; Alparslan Türkeş dahil diğer sanıkları TCK'nın 313, 450, 448 vs. gibi adı suç maddelerinden mahküm etmiştir.

MHP Davası savunma avukatlarından Can Ozbay'ın da dediği gibi: "Parti olarak suç iş-

ti 1987 içinde imzaladığımız 146 sayılı iddianame üzerinde aykırı bir şekilde temsil ediliyor. İddianame, 146 sayılı iddianameyi temsil etmektedir."

► Temyiz veya davadan çekilmemeniz nedeniyle karşılaşacağımız tehditler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Daha önce yaptığım açıklamada da belirttiğim gibi, davada müdafil vekili olarak meslekî görevimi yaparken bizzat duruşmalarda karşılaşlığım bu tür tehditlere zaten alışkinim. Tehditleri ciddiye almıyor değilim. Ayrıca bu tür tehditlerle Yargıtay üyelerine de gözdağı verilmek istendiğinin bilincindeyim.

► Oldurmaktan kaçınmak isteyenlerin hedefi ne?

► MHP'nin mal varlığının Türkeş'in şahsi üzerinde bıraktığı sabit olduğu halde, bu malların müsaderesine karar verilmemiş olmasının nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu, öncelikle MHP adına devlet fonundan tahsis edilen milyonlarca lirayı ve parti gelirlerini Türkeş'in şahsi mal varlığı olarak gösteren ve Türkeş'in bu paralarla gayrimenkul almasına olanak sağlayan MHP genel idare kurulu ve üst düzey yöneticilerinin Türkeş'ten ayrı hareket etmediklerinin açık bir kanıtıdır. MHP'nin kapatılması ve mallarının zaten hazineye geçtiği gerekçesi ve Türkeş'in üzerine kayıtlı taşınmazların dahi müsadere edilmesi, bu maddi olanakların ileride benzer eylemlerde kullanılma olanağını sağlayacaktır. Esasen MHP adına kayıtlı olan mallar dışındaki ve Türkeş adına kayıtlı malların da doğrudan hazineye geçmesi söz konusu değildir; müsadereye karar verilmemiş olması bu nedenle de hukuka aykırıdır.

► Temyiz veya davadan çekilmemeniz nedeniyle karşılaşacağımız tehditler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Daha önce yaptığım açıklamada da belirttiğim gibi, davada müdafil vekili olarak meslekî görevimi yaparken bizzat duruşmalarda karşılaşlığım bu tür tehditlere zaten alışkinim. Tehditleri ciddiye almıyor değilim. Ayrıca bu tür tehditlerle Yargıtay üyelerine de gözdağı verilmek istendiğinin bilincindeyim.

► Oldurmaktan kaçınmak isteyenlerin hedefi ne?

► MHP'nin mal varlığının Türkeş'in şahsi üzerinde bıraktığı sabit olduğu halde, bu malların müsaderesine karar verilmemiş olmasının nasıl değerlendiriyorsunuz?

Daha önce yaptığım açıklamada da belirttiğim gibi, davada müdafil vekili olarak meslekî görevimi yaparken bizzat duruşmalarda karşılaşlığım bu tür tehditlere zaten alışkinim. Tehditleri ciddiye almıyor değilim. Ayrıca bu tür tehditlerle Yargıtay üyelerine de gözdağı verilmek istendiğinin bilincindeyim.

Oldurmaktan kaçınmak isteyenlerin hedefi ne?

▼ Türkeş, yoksa yönetici değil miydi?

Lehçe bütün bu uygulamalara rağmen yi-

TARİH PINOCHET'İ NASIL YAZACAK?

Pinochet 1997'ye kadar işbaşında kalma planlarıyla ve yer altında iki katlı bunker yapımı işleriyle uğraşıyor.

General Augusto José Ramon Pinochet Ugarte'nin büyük arzusu, ilerde tarih kitaplarında kendisinden tek bir satırla, söyle söyle edilmesiydi: **Pinochet iyi hizmet etti.** Bu tek satır, ABD'nin Latin Amerika işleriyle görevli bakan yardımcısı Elliot Abrams'a sorarsanız, söyle yazılmalıdır: "General Pinochet Şili'yi komünizmden kurtarak tarihe büyük bir katkıda bulunmuştur". Arzusu bu olsa da, görünüşe göre, Pinochet'in tarih kitaplarına geçme konusunda pek acelesi yok. Daha hırkaç ay önce yetmişinci doğum günü dolayısıyla basın mensuplarını toplamış, kameralar onunde hoplayıp, zıplayarak, ağırlık kaldırarak, fizik olarak ismin hâlâ bitmemiş olduğunu kanıtlamaya uğraşmıştır. (Pinochet bularındaki fizik sağlamlığını herhalde, bir an bile elden bırakmadığı kişiye disiplinine borçludur. Her sabah yarım saat ağırlık kaldırma egzersizleri yapar, akşam cınnastiğini ve hafif tada iki kez doktora görünmeyi asla ihmal etmez, her akşam onbes dakika "felsefe, tarih ve siyaset yazıları" okurmuş ve saat tam onda yatırır. Yazarın günde on dakika yester, yarım saat yürüür. Pazart günleri saat 13.30-14 arası -asla bir dakika fazla değil- torunlarını sever vb., vb., Kızılıhaç'tan Colo-Colo futbol kuubune, karate okulundan Şili Üniversitesi'ne kadar bir yığın ilgisiz kurumun bilgisiz onursal başkanlığını yürütmesi ve artık tam bir koleksiyona sahip olduğu madalya, ödül, hemşehrilik anahtar ve beratlarını aldığı toplantılarla yetişmesi, ancak böyle bir disiplinli hayatı mümkün olmaktadır). Yaş gününde hoplayıp zıplaması fizik olmaktan öte siyasi bir mesajı içeriyorsa da, Pinochet bunu daha açık biçimde ifade etmiştir: 1989'da tek adaylı devlet başkanlığı "seçimi" yapılacak ve "seçilerek" 1997'ye kadar işbaşında kalaraktır! Gelgelelim, Pinochet'in bu planlarının geleceği şüpheli.

Pinochet yönetimine karşı yürüttülen özgürlük ve demokrasi mücadelesi çetin günlerden geçiriyor. Bilindiği gibi, geçen yılın Nisan ayında Pinochet diktatörlüğünü muhalif toplum güçlerinin en geniş birlikteliği olan

Asamblea Nacional de la Civilidad'in kurulmasıyla, Pinochet'in yönetimi gasp ettiği 11 Eylül 1973 tarihinden bu yana en etkili muhalif eylemleri gerçekleştirilmişdir. 2-3 Temmuz 1986 günleri yapılan genel grevi, sürekli gösteriler izlemiş ve Eylül ayı başından itibaren de ülke çapında protesto günleri düzenlenmiştir. Ne var ki, kitlelerin Asamblea'nın kurulmasıyla büyük ivme kazanan muhalif eylemleri, Pinochet yönetimini ve ABD'yi derhal "duruma uygun" tedbirler almaya yöneltti ve Asamblea'da yer alan merkez sağ partilerin Pinochet yönetimini ile "diyalog" kurması gündeme getirildi.

Asamblea, Şili'de Pinochet yönetimine muhalif iki bloku -Hristiyan Demokrat, Sosyal Demokrat ve Radikal partilerle, sağ kanat Cumhuriyetçiler, eski Sosyalist Parti'nin bir bölümü ve Liberal Hareket'in oluşturduğu Alianza Demokratica ile Şili KP, Clodomire Almeyda öncülüğündeki Sosyalist Parti'liler ve MIR'in oluşturduğu Movimiento Democrático Popular- temsil etkileri ve nüfusun 9/10'unu kucaklayan yüzlerce sendika, meslek, kitle, gençlik, kadın örgütü vb. toplumsal örgütlenmeleriyle biraraya getirdi ve Mayıs 1986 başında gerek AD, gerekse MDP'nin ortak, asgari demokratik taleplerini dile getiren bir bildirge (Demanda de Chile) yayınladı. Bu bildirgeyi takiben bir açıklama yapan MDP Ulusal Konseyi Pinochet diktatörlüğe karşı uzun süre dirar arzu edilen ve kendisini dayayan muhalif birlikteliginin gerçekleşmesinin tayidiği öneme işaret ederek, taraflardan gelecek tüm önerileri görüşmeye hazır olduğunu belirtti ve kendi önerilerini iki noktada somutluyordu: 1) Pinochet'in derhal işbaşından uzaklaştırılması, 2) Toplumsal ve siyasi güçlerce desteklenecek bir kişinin başkanlığında medeni ve siyasi hakları, adaletin ve insan haklarının tüm gereklerini yeniden tesis edecek, Şili'lerin en acil sosyo-ekonomik sorunlarına eğilecek, kurumları demokratikleştirecek ve altı ay aşmayan bir sürede genel seçimlere gidilmesini sağlayacak bir geçici hükümetin kurulması.

ABD'nin Pinochet'ye vefa borcundan dolayı bu girişimlerde bulunmadığı açıktır. Hatta tüm dünya kamuoyunda bu denli mahküm ve tecrit olmuş olan Pinochet'yle ilişkiler ABD'yi güç durumda da bırakmaktadır. Ne var ki, Washington'un Şili'deki muhalif içinde solcuların, özellikle de komünistlerin etkinliğinden kaynaklanan kaygısim giderek, ABD basınında "bugün seçime girse oyların % 20-25'ini alır" diye söz edilen Şili KP

ve müttefiklerinin toplumsal muhalif içe-risindeki etkisini notralize edecek, bu muhalifet Amerikan usulü bir "yumuşak" geçişe kanalize edecek bir alternatif kişi ya da parti de similik görünmemektedir. Yoksça Pinochet'in istikbali ABD'nin umurunda değildir, o da zaten geçmiş nice örneklerinden ders çıkarılmış olmalı ki, bir yandan 1997'ye kadar işbaşında kalma planlarıyla ve lazımları düşünerek yer altında iki katlı bunker yapımı işleriyle uğraşırken, diğer yandan "muhtemel son"unu geçirmek üzere Paraguay ya da Güney Afrika'da yerini hazırlamaktadır.

Toplumsal muhalifetin son haftalarda kazandığı ivme Şili'nin Önümüzdeki günlerde yoğun gelişmelere gebe olduğunu gösteriyor. Mart ayı sonunda ülke çapındaki protesto gününün ardından, Allende döneminin başkan yardımcısı ve Sosyalist Parti Genel Sekreteri Clodomire Almeyda'nın 12 yıllık sığınandan sonra ülkeye dönmesi yeni bir dalgalandırma yarattı. Nisan ayının ilk günlerinde Papa'nın ziyareti sırasında polisle doğrudan çatışmala- ta dönüşen siyasi gösteriler de muhalifetin eylemlerinin daha yoğunlaşacağına işaret ediyor.

Şili halkı, Pinochet'i, diktatörün planladığıdan çok daha önce ve kapkara bir satır olarak tarihe geçirmeye kararlı görünüyor. ■

▼ Pinochet.
Hergün
cinnastık yaparak
kendini 1997 ye
hazırlıyor

“ELVEDA PROLETARYA” İŞİAT YA DA HOŞ GELDİN “HUZUR”

İflah olmaz bir felsefi-siyasi hareketin ihyası uğruna proletaryaya “elveda”

demekte acele eden Gorz, “status quo”dan hoşnutsuz küçük burjuvazinin umutsuz eğlliğini kuğunun son şarkısına çeviriyor.

Fransız gazeteci-yazar A.Gorz'un iki kitabı, Türkçeye çevrildi: Önce **Cennetin Yolu**,⁽¹⁾ ardından **Elveda Proletarya**⁽²⁾ yayımlandı. Ortalama bir broşür hacmindeki **Elveda Proletarya**, anlaşılan A.Gorz'un (asıl ad Michel Bosquet) başcısı. Fransa'da 1980'de yayımlanmış, üzerinde oldukça gürültü kopartılmış ve çeşitli dillere çevrilmiş. Kitabın Türkçe basımının arka kapağından yer alan tanıma yazısına göre, “bu kitap, yayınlandığı ülkelerde solcular arasında hayli huzursuzluğa yol açmış”: “Aralarından birisi proletaryanın kapitalizmi alt edecek yegane sınıf olduğu şeklindeki temel Marksist tezden açıkça uzaklaşmaya çare ediyordu.” Tuhaftan, en azından kitap ve yazarı hesabına talihsiz bir tanıtım bu. Sanki bütün solcular, bu arada Gorz, Marksist, sanki bu “tez”den açıkça uzaklaşma çüretini ilk kez Gorz göstermiş ve sanki Gorz, sadece bu “tez”le yaratılan proletaryanın misyon inhişarına karşı çıkmakla yetinmiş gibi... Niye “uzaklaşma”, “çüret” ve hele “yegane”? Gorz, bu tezden uzaklaşmamıyor, aksine bambaşka bir noktadan hareket ediyor ve bu, ancak bir Marksist için çüret olurdu! “Yegane” kelimesi ile, proletaryanın da bu misyonun sahiplerinden biri olduğu anlamını yüklenerek cümle iyi

ce muğlaklaştırılmış ve Gorz'un tezi gölgelenmiş; zira Gorz, işçi sınıfının böyle bir niteliğe kesinlikle ve hiçbir zaman sahip olmadığı kanısında. İlk Gorz'dan alıntı, diğer telif (belki de tercüme) üç cümleden oluşan iki paragrafik tanıtım yazısı, okuru meraklandıracak denli ilginç. Üçüncü cümleye göre, “André Gorz, özellikle kapitalizmin bugünkü iktisadi gelişimi yüzünden proletaryanın etkin karşı güç olma rolünü giderek yitirdiğini ispatlıyor ve

temel insiyatif gruplar ile merkezi siyasi otoritenin işbirliğine dayanan yeni bir sosyalist toplum modeli ortaya atıyor.” Önerilen modelin “yenilikçi” bir yana, cümlede kullanılan “özellikle...”, “giderek...” gibi muhçup ifadeleri, Gorz'un sözü edilen “çüret”yle, en başta da görüşleriyle bağıdaştırmak, doğrusu pek mümkün görünmüyordu. Arka kapağa konulan alıntıda Gorz, biraz dikkatince bakıldığında hemen görülebileceği gibi, böylesi bir proletaryanın, devrimci misyonu sahip bir işçi sınıfının, hiç varolmadığını söylüyor: “Marksizm buhranda, cüntü işçi sınıfı buhranda... Bununla birlikte bu buhran, fiilen mevcut bir işçi sınıfının buhranı olmaktan çok bir mitos’un ve bir ideoloji’nin buhranıdır. Bir yüzyıldan fazla bir süreyle, proletarya düşüncesi gerçek"display" gizlemeyi başardı. Bu düşünce günümüzde en azından proletaryanın kendisi kadar zamanını doldurmuştur; cüntü üretken kollektif işçi yerine, bizzat varolan toplumun içinde, sınıfların, tipki işin kendisi ve tüm egemenlik biçimleri gibi ortadan kaldırılacağı bir olmayan toplumu önceden yansitan olmayan-işçilerin, olmayan-sınıfı ortaya çıkmıştır.” İki paragrafin birbirileyi çeliştigi aşıkâr. Eğer bu yayincılığa ilişkin bir inceleme, tanıtımı yazısı anacına ulaşmıştır!

Gorz'un “temel tez”den, “özellikle kapitalizmin bugünkü iktisadi gelişimi yüzünden” ve “giderek” uzaklaşmadığı besbelli. İşçi sınıfının tarihi misyonunu, dolayısıyla, bir mitos, “ideolojik” bir yakıştırma olarak gösteren Gorz'un, olmayan bir misyonun “giderek” yitirilmesi veya paylaşılmasından söz etmesi elbette saçma olurdu. Burada sorgulanın, sınıfın değil, misyonun varlığı. İşçi sınıfı varolmasına var, ancak proletarya yok! Zamanını dolduran, Gorz'a göre, ideolojik bir kategori olan proletarya. Bu yüzden de, “buhran”da olan, fiilen mevcut işçi sınıfı değil, yüzülden fazla işaretin gerçek"display" gizlemeyi başaran proletarya düşüncesidir. Öyleyse, özellikle bugünkü gelişmeler sonucu giderek yitirilen nesnel nitelikte bir toplumsal rol denilen bahsetmek yerine, sadece öznel bir “yamışma”nın artık zamanın doldurduğu, etkisinin azaldığı söylenebilir; cüntü, misyonun asıl sahibi “olmayan sınıf” nihayet ortaya çıkmıştır. Gorz'un iddiası özetle bu:

Arka kapak yazısı, degindigimiz türden güncelleştirilmiş bir takım gereçlerle bir revizyon önerdiği izlenimini vererek, aslında Gorz'a haksızlık ediyor. Gorz'un, “temel tez”in dayandığı ideoloji ile bu anlamda bir ilişkisi yok. Gorz bir revizyon öneriyorsa, bu, “proletarya ideolojisi”nde değil, “mutlak özgürlük” ideolojide bir yeniden gözden geçirmedi. Bu saptama, **Elveda Proletarya**'nın mesajının anlaşılabilirliği açısından şart. Gorz, adam tam koymak gerekirse, bir tür anarşistidir.⁽³⁾ Bu yüzden, ortaya atılmış “yenilikçi” bir toplum modeli yoktur. Modelin Proudhon'a dek uzanan bir geçmişi vardır. Dahası, teoride ve практиkte çoktan iflas etmiş “mutlak özgürlük” düşüncesi mantıksızlıklarına dek görmek suretiyle yeniden hayatı döndürme çabası, modelin yeniliğini heften ortadan kaldırıyor; cüntü varılan nokta, liberalizmden başka bir şey değil. “Sivil toplumculuk”un en “rafine” şekli olan anarşizmin liberalizmle kaynaşması, Gorz'da en iyi ifadesini buluyor. Böylece bir bakıma “mutlak özgürlük” akımın “yeniden diriliş manifestosu” niyetiyle kaleme alınan **Elveda Proletarya**, bu ideolojinin gecikmiş ölüm ilânına dönüşüyor. İflah olmaz bir felsefi-siyasi hareketin ihyası uğruna proletaryaya “elveda” demekte acele eden Gorz, status quo'dan hoşnutsuz küçük burjuvazinin umutsuz eğlliğini kuğunun son şarkısına çeviriyor.

Bu noktada bir ikinci saptama yapmakta yarar var. Gorz'un işçi sınıfına ilişkin görüşlerini, yıllardır piyasaya sürülen çeşitli “proletersizleştirme” teorileri kapsamında ele almaktan mümkün. Ancak, özellikle son yıllarda kimi çevrelerde pek rağbet gören, bilimsel-teknik gelişmeler sonucu işçi sınıfının giderek yok olmaya yüz tuttuğu iddialarıyla arasındaki fark gözden kaçırılmamalıdır. Gerci o da üretim araçlarındaki gelişmenin işçi sınıfını iktidarsız kıldığını ileri sürmektedir, ama onun kastettiği gelişme en azından yüz yıl önceye dayanmaktadır, yani fabrika üretiminin baştan itibaren bütün evrimini kapsamaktadır. Daha da önemli, Gorz'un yaklaşımında, üretici güçlerdeki gelişmenin işçi sınıfı üzerindeki etkisi ancak tali bir sorundur. Gorz'u asıl rahatsız eden, üretici güçlerin serpilip gelişmesiyle, önceden modelin, anarşist ütopyanın, o güzelim “altın çağ”ın, tümenden dayanaksız, boşlukta kaldığını görmektir. Bu yüzden Gorz, bütün sefelleri gibi, teknolojiye, üretici güçlerin gelişimine düşmandır. Ona göre, “ürüm araçları, yalnızca nöt makinelere değil; kapitalist egemenlik ilişkileri bunlara damgasını vurmıştır.” (s.30) Tıpkı Proudhon'da olduğu gibi, makinelere, birer iktisadi kategori haline dönüştürmektedir: “Üretici güçlerin gelişmesi, yalnızca ve yalnızca kapitaliz

Gorz'u asıl rahatsız eden, üretici güçlerin serpilip gelişmesiyle, önceden tasarlanmış “mutlak özgürlük” ve “özyonetilebilir” bir toplumsal modelin, anarşist ütopyanın, o güzelim “altın çağ”ın, tümenden dayanaksız, boşlukta kaldığını görmektir.

ce muğlaklaştırılmış ve Gorz'un tezi gölgelenmiş; zira Gorz, işçi sınıfının böyle bir niteliğe kesinlikle ve hiçbir zaman sahip olmadığı kanısında.

İlk Gorz'dan alıntı, diğer telif (belki de tercüme) üç cümleden oluşan iki paragrafik tanıtım yazısı, okuru meraklandıracak denli ilginç. Üçüncü cümleye göre, “André Gorz, özellikle kapitalizmin bugünkü iktisadi gelişimi yüzünden proletaryanın etkin karşı güç olma rolünü giderek yitirdiğini ispatlıyor ve

min mantığı ve gereksinmeleri açısından işevseldir." O halde, "bu güçler yeniden düzenlenmeli, değiştirilmelidir." (s.10) Üretim ilişkilerini değil, üretici güçleri değiştirmek en, aslında adını hiç anmadığı Proudhon'u zleyerek dündedüz yüzlerce yıl öncesine dönünen bahsedeni Gorz, insanoğlunu, binlerce yıkık tüm maddi kültür bir anda gözden çıkarınaya çağırıyor. Gerçek dünyayı kafasındaki nodele uydurmaya çalışan Gorz'un, bu gerici çağrıyi "makul" sınırlara çekme çabası hiç de ikna edici olamıyor. Ne denli farklı da bilinmez ama, önerdiklerinin üçte biri daha gerçekleşme, dünya, üzerinden çekirge sürüsü geçmiş tarlaya donecektir.

Küçük ölçekli bireysel Üretime, küçük atölyelere dönüş özlemi, anarşizmin en belirgin özelliklerinden biridir. İnsanlar arasındaki ilişkilerin karşılıklı düzenlenenebilir, tek tek bireylerce denetlenebilir olduğu özerk grupçukardan oluşmuş bir cemaatin maddi zemini, küçük atölyelere, ustabaşının hâlâ mukadder olduğu manufaktür dönemine, hatta Proudhon'da olduğu gibi ortaçağ ioncalarına dönüste gören küçük burjuva hoşnuttuz bilincin gerici özlemidir bu. Gorz, bu özlemi söyle gerekçelendiriyor: "Yalnız, yerel kaynak ve taleplere uyarlanmış küçük ya da orta boyuttaki üretim birimi topluluğun gereksinimlerine bağınlı olabilir ve onun tarafından denetlenebilir; yalnız o, en dilişti topam maliyetle birlikte iş koşulları ve çevre üzerinde etki konusunda azami özen çabasını gösterir; yalnız o, içinde çalışanlar tarafından özyönetilebilir ve kentin, bölgenin, taban topluluklarının özerkliklerine katkıda bulunabilir. Devletin ortadan kalkması ve özyönetim, ancak, küçük birimlerin, üreticilerle, tüketiciler, kentlerle köyler, iş alanıyla iş dışı alan arasındaki doğrudan bağıntı hatta birliği içinde kuracağı bir toplumsal mekan içinde gerçekleşebilir." (s.114) Bu şartlar, küçük burjuvazinin proletarlesme tehditi karşısında iki tepki hatırda tutularak okundugunda, her şeyi yerli yerine oturuyaktadır.

Küçük atölye tutkusu, "mutlak özgürlükü" akımın otorite ve özerkliğe ilişkin ünlü kuruntusuna denk düşmektedir. Daha doğrusu, onun bir uzantısıdır. Eğer insanlar evine, küçük atölyelerine kapamp kalsalar, kendine yerli küçük koloniler halinde yaşasalar, yani kendilerini "özerklik alanı" içine hapsetseler, "gereklilik alanı"na, dolayısıyla otoritenin hiçbir türüne gerek kalmazdı! Ama insanlar bir kez "barınak"larından dışarı, sokağa çıktılar mı, herhangi bir otoriteyle burun buruna gelmeleri kaçınılmazdır. Bu durumda, özerklik alanı ile gereklilik alanının sınırı, hemen barınağın eşigidenden geçmektedir. Özerklik ve otoriteyi mutlak -lığı ya da kötü-kavramlar olarak algılayan, bu kavramların tarihi-toplumsal açıdan göreli niteliğini gözardı eden bir mantığın otorite türleri arasında ayrılmaması mümkün olmamışından⁴⁰ çözüm, ister istemez geriye dönüste aranmaktadır. Çünkü fabrika üretimi, once yüceltilen bireysel özerkliği tehdit etmektedir. Sadece fabrikalar değil, büyük ölçekli diğer tüm toplumsal, iktisadi ve kuşkusuz siyasi birim ve kurumlar söyle ya da böyle otoriteyi gerekliliğinden, "mutlak özgürlükü" utopya için engel teşkil etmektedir. Gorz'un, sokak aralarına, hatta apartman dairesine dek her yere küçük atölyeler kurma

önerisinin anlamı budur.

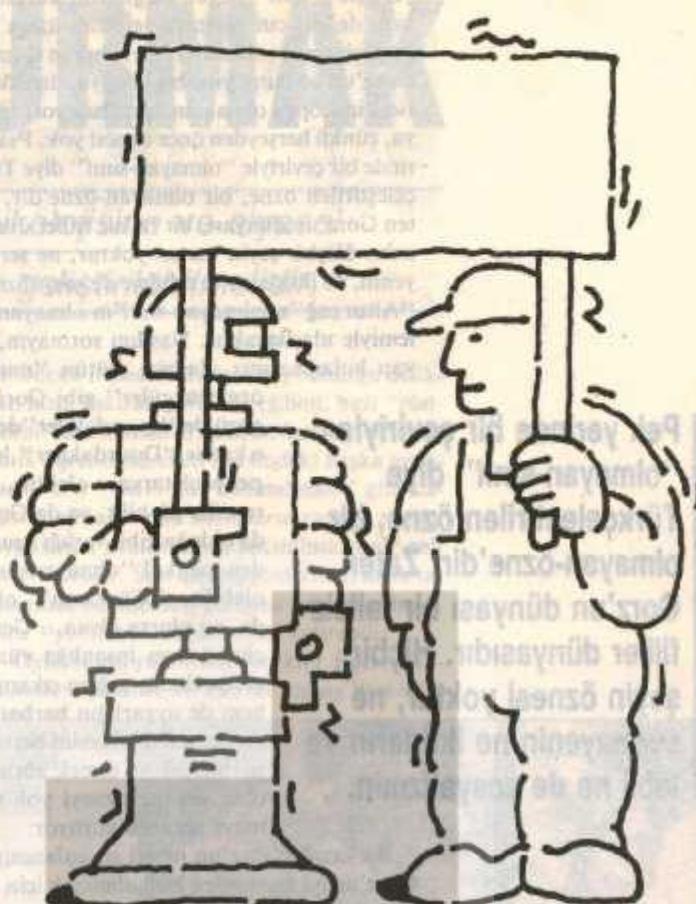
Otorite kavramına güdülen bu körüköründe düşmanlık, siyasi planda karşı-devrimciliği de pesisira getirmektedir. Çünkü yiğimların iradesiyle de olsa, işin içine fazlaıyla otorite karışmaktadır. Hatta siyasetin her türlü, değil mi ki iktidarı hedeflemek, öyleyse otoriteyi içermek zorundadır, "mutlak özgürlükçü" peygamberlerce günah sayılmıştır. Geriye tek bir şiar kalmaktadır: Herkes barınaklar! Tek yol, otoriteye sırt çevirmek, küsmektir. Eğer herkes "siyaset camuruna" buluşmayı reddeder, merkezi siyasi otoriteyle ilgilenmez, onu yok sayarsa, yiğinların gönüllü ve mutlak depolitizasyonu, politikayı amaçsız, gereklilik alanım işlevsiz bırakacak ve böylece toplum o anda kurtulacak, "altın çağ" geri gelecektir:

Bu anlayış, Marx'ın "acımasız eleştiri kırıcı" altında teşhir ettiği gibi, Proudhon'da şahkasına ulaşmıştır. St.Gorz'un sunduğu cennet anahtarı da, bu bayat tekerlemenin yinelenebilmesinden ibaret. Önce peygamberane tehditler savuruyor: "Artık gelecek vaat değil, tedit dolu. Üretkenliğin ilerlemesi, barbarlık ve baskının artmasına yol açmaktadır... Hiçbir yere gitmiyoruz; Tarihin yönü yok; ondan umut edilecek hiçbir şey olmadığı gibi, onun uğruna vazgeçilecek hiçbir şey de yok?" Öğüt fashıyla devam ediyor: "Artık kendimizi, yaralarımızı saracak ve özerlerimizin bedelini faizisile ödeyecek bir davaya feda etmemiz söz konusu değil!" (s.78) Ardından cennetin reçetesini geliyor: "Özgürliğin saltanatı, hiçbir zaman maddi süreçlerin sonucu olmayacaktır. O, ancak, kendini mutlak özgürlilik olarak ilan ederek, her bir kişide en son amaç olduğunu ileri süren özgürlüğün kuruğu eylemi yoluyla yerleşecektir." (s.79) Amin, diyelim de olsun! Tarihin ve davamın büyük harflerine alındırmayan, "mutlak öznelilik" in de (ne demeksel) altını çizin, olsun bıtsın.

Dünyaya boylesi bir açıdan bakınca, proletarya elbette görüş uskunun dışında kalaçaktır. Hem bu reçetenin proletaryaya ihtiyacı yoktur, hem de proletarya "altın çağ"ın önünde engellerden biri olarak görülecektir. Tek ölçüt otorite-özerklik ilkesi olunca, proletaryanın kendini şu veya bu şekilde gösterdiği her olguda "resmi toplum"un bir uzantısı, işçi sınıfının çıkarlarının mevcut tarihî koşullardaki her somutlanışında ise kapitalizmin bir simetrisi varsayılacaktır. Bu durumda proletarya, tanımı gereği varolamaz. Öyleyse, Gorz'un toplumu tez elden "proletersizleştirme" girişimi, ılgılardan değil, kafada kurulmuş modelden kaynaklanmaktadır. Böylece, Gorz'un Marx'a yönelik asılsız suçlamayı tam tersine çevirebiliriz: Gorz, proletaryanın yokluğu düşüncesine, ne ampirik bir inceleme, ne de tarihi tecrübelere dayalı bir gözlem sonucu ulaşmıştır. O kadar ki, tarih üzerine felsefi düzeyde onca fikir yürüten Gorz, işçi sınıfı tarihinden tek kelimeyle olsun bahsetme gereği duymaz. Tarihin Marksistlerce pesin verilmiş hükümleri doğrulayacak tarzda yorumlandığı söyle, ama hic de gilse 1830'lardan bu yana yaşanan belli başlı tarihî olguları yeniden yorumlama zahmetine dahi katlanmaz. Oysa işçi sınıfının tarihi misyonuna ilişkin tespit, tarihin maddeci yorumu yürütülmeden, bırakın temelsiz sayılmayı, eleştirelemez bile.

Blindiği gibi, "mutlak özgürlükü" düşün

uceff, toplumunun ayaktion id zarod ab mah

Illustrasyon: Ugurcan Alaoğlu

ce, "gereklilikler dünyası"ndan "özgürüler dünyası"na geçiş, kağıt üzerinde kestirmeden çözüvermiştir. Bu sözde çözüm, siyaset de dışarlayan yalınlığı içerisinde, her türlü karmaşık, hatta denebilirse dramatik soruna daha baştan kapıları kapamış; bilimsel sosyalizmin omuzlamayı gözle aldığı teorik ve pratik sorunlara sırt çevirmiştir. Bunun oldukça "rahatlaticı" bir çözüm olduğu ortada. Öte yandan, gereklilikler dünyasından özgürlükler dünyasına geçiş sorununun yegâne bilimsel çözümü, öncelikle bu alanlardan ilkkine, kuşkusuz kökten farklı bir toplumsal kapsama, tam anlamıyla egemen olmayı gerektiriyor. Bunun, küçük burjuvazinin kısa yoldan huzura ulaşmak peşindeki bilinci için, altından kalkılamayacak denli ağır bir sorumluluk, ister seniz tarih bir paradoks, olduğu açık. Bu sorumluluğu yüklenmeye reddeden seniz, "pir ü pak" cennete gidersiniz. Proletaryanın canı cehenneme! Lanetlenmiş siyasete bulaşmanın cezası budur. Otoritenin yeminli düşmanları için bundan doğal ne olabilir?

Bu "avantaj" dışında, "mutlak özgürlükü" düşüncenin topluma olduğu kadar tek bireylere de başka hiçbir vaadi olmamıştır, olamaz da. Bu akımın bir ara -özellikle Latin kökenli ülkelerde- az çok ses getirdikten sonra hızla eriyerek yok mertebesine inmesi bu yüzdendir. Şimdi Gorz, yine bu hassas alanda oynayarak, bir iki ufak tashihle anarşizme yeniden hayat kazandıracak "makul" bir çözüm peşinde. Gereklilikler alanım toptan ve peşinen ortadan kaldırılmak yerine, dar bir alana hapsetme reçetesi sunuyor. Önerdiği bütün revizyon bu. Ama bu çözüm, "mutlak özgürlükü" düşüncesi ilkin-

den de beter bir noktaya sürüklüyor. Hem yerlesik "sivil" değer yargılarını kutsadığı, hem de mevcut egemenliği olumsuzluk şerbeti içirmeye yelteendiği için! Bumun dışında, Gorz'un çözümü yine bir ütopya, üstelik gericili bir ütopya olmaktan kurtulamıyor! Ütopya, çünkü herşeyden önce öznesi yok. Pek yerinde bir çeviriyle "olmayan-sınıf" diye Türkçeleştirilen özne, bir olmayan-özne'dir. Zaten Gorz'un dünyası, bir failsiz fiiller dünyasıdır. Hiçbir şeyin öznesi yoktur, ne sermayenin, ne iktidarın ve tabii ne de sosyalizmin. "Altın çağ" a, olmayan-sınıf'ın olmayan eylemiyle ulaşacaktır. Nasilini sormayın, cevap bulamazsınız. Sadece, bütün "mutlak oğurlukçular" gibi Gorz'un gözü de "dişardakiler" dedir, o kadar. "Dişardakiler", lumpenproletarya olabilir, öğrenciler olabilir, ya da Gorz'da olduğu gibi, varlığı kendinden menkul "olmayan-sınıf" olabilir. "Cuzzamı" olsunda, ne olursa olsun... Gerici, çünkü hem insanlığa yüz yıl geriye dönüs çağrıları çıkarıyor, hem de uygarlığın barbarlığa gerilemesi tehlikesini bertaraf edebilecek ve etmek zorunda olan yegane özneyi yok saymayı zorunlu görüyor.

Bu yazında Gorz'un niyeti sorgulanıyor. Gorz'un iyi niyetinden kuşkulananın için belki neden yok, ama burada niyetleri tartışmanın da anlamı hiç yok. Kitap Türkçeye çevrildiğine göre, biz de mesaj "Türkçeye çevirmek" zorundayız! Gorz'un sunduğu "sivil değerler"le bezeli "ermis cübbesi", Fransa'da belki pek sık görünebilir, ama Türkiye'de, helle yaşadığımız günlerde, tevekkül ile huzur vadının, açıksa, bir deli gömleğinden farkı yok. Bu gömleğin yerileri de, çok daha ehlileri, son yıllarda bol mikarda piyasaya sürüldü. Hepside aynı tema, tam bir ermiş edasıyla tekrarlamış duruyor. İnkâr, küfürle kol-kola! Kısa yoldan huzura ermek isteyenler, hizaya değilse sıraya girmis, gömlek değiştiren değiştirene... Elveda Proletarya, bu çerçeveye pek güzel oturuyor. Bundan gerisi bahane...

□ □ □

1. A. Gorz, *Cennetin Yolları*, Afa Ya., 1st, 1985
2. A. Gorz, *Elveda Proletarya*, Afa Ya., 1st, 1985
3. Anarşizm, "resmi" dilde öylesine çarpıldı ki, bu tabiri kullanırken insan en azından tedirgin oluyor ve kendini "malumu İlâm" türünden uzunca bir gırızağa başvurmak zorunda hissediyor. Okurun sabrı tazminatı, bu kadarla yetinelim daha iyidir!
4. "Otorite ilkesinden mutlak olarak kötü ve özerlik ilkesinden de mutlak olarak iyi bir şey diye söylemek saçmadır. Otorite ve özerlik, kapsamları toplum gelişmesinin çeşitli evreleriyle birlikte değişen görevli seylerdir. Eğer özerlikçiler, gelecekteki toplumsal örgütlenmenin, otoriteyi, olsa olsa üremi koşullarının onu kaçınılmaz kilacı gibi şartlar içerisinde hapsedeceğini söylemeye yetişelerdi, birbirimizi anlayabiliirdik; ama onlar otoriteyi zorunu kılan bütün olgulara gözlerini kapamışlar, hırsla sözleşenin kendisine saldıryorlar." F. Engels, "Otorite Uzerine", Marx-Engels Seçme Yapıtlar, Sol Ya., Ank., 1977, C.II, s. 451.

"YARININ DEĞİL BUGÜNÜN ÜNİVERSİTESİ"

ANAP'ta Ismail Dayı'nın TBMM'ye verdiği, kamuoyundaki adıyla "tek tip öğrenci Derneği" kanun teklifi", TBMM Milli Eğitim Komisyonu'ndan geçti. Bu "teklif'e karşı demokratik kamuoyu, bazı siyasi partiler ve genişleyen öğrenci kesimleri tepki gösterdi. Şimdilik teklif Özal Hükümeti tarafından geri çekildi. Öğrencilerin toplumsal hayatı ve siyasi süreç katılmalarının tek yolu öğrenci dernekleri ve bunların çeşitliliğidir. Bu yüzden öğrenci derneklerinin nasıl örgütler olduğuna ve bunların sorunlarına ilişkin bazı sorularımızı çeşitli kişilere yöneltilmiş. Bunlardan ilki, Yeni Aşama Dergisi Yazı İşleri Müdürü Nadir Nadi Usta sorularımızı şöyle yanıtladı:

► Öğrenci dernekleri nasıl örgütlerdir?

Öğrenci dernekleri sendikal örgütlenmeleridir. Bir bütün olarak ve sınırlama koymadan bütün öğrenci kitlesine açık örgütlenmeler olmak zorundadır. Ortak hedefler için biraraya gelmişlerdir. Bu hedefe varmadıda sosyalist de, sosyal demokratı da, demokratı da, çizgisizi de, birlikte (birbirlerini istemeseler de) varolabilirler. Ortak hedef özerk-demokratik üniversitedir. Bir başka deyişle anti-YÖK'cu mücadeledir. YÖK bütün öğrenci kitlesinin baş soronudur. Tıpkı 2821-2822 sayılı sendikalar yasasının içi sınıfının ekonomik-demokratik mücadeleşinin önündeki engel olması gibi. O halde öğrenci derneklerinin kimliği, kitlesinin sorunlarına koşut olarak ve doğru saptanırsa mücadeleşinin başarısında önemli yerine getirilmeli demektir.

► Derneklerde ilkel birlik konusunda ne düşünüyorsunuz?

Birinci soruya bağlı olarak diyorum ki, derneklerin bir tek ilkesi vardır, o da anti-YÖK'cu mücadeledir. Bu ilke çerçevesinde YÖK'ten başka derdi olmayanlardan tutun da, anti-emperyalist, anti-faşist, anti-sovenist olan insanlara kadar biraraya gelebilen herkesi, biraraya getirebilecek tek ilke budur. Bu biraraya gelişin sağınlık olabilemesinin koşulu da "çevrende birlik, ajitasyon ve propaganda serbestlik" ilkesidir. Yani eylende birlik yapılıken hiç kimse bir başka düşünceye ambargo koymamalıdır. Dahası, başta sosyalist gençler olmak üzere herkes kendi ajitasyon ve propaganda haklarını garanti altına almalıdır. Biraraya gelmenin sağlam temeli ancak böyle atılabilir. Derneklerin kapısına anti-emperyalizm, anti-faşizm yaftasını asmak (ki bunlar başta başına eksiklikler içermektedir, sovenizmin had safhada olduğu ve özel önemde olduğu bir ülkede anti-sovenizmi es geçmek affedilir bir davranış değilidir) öğrenci derneklerine baştan sınır koymak anlamına gelir. Bu mantık çizgi örgütlenmelerine götürür ki, onu yaratmak isteyenler neden öğrenci derneklerinde "enerjilerini" harcıyorlar, anlam vermek güç. Öğrenci derneklerinin mücadelesi yalnız bizim mücadeleümüz demek, sol keskiniktir, lafazanlıktır, başarısızlığı da veliye çıkarmaktır, sosyalistlerin saksıda ye-

ticeğine inanmak demektir. Ben inanıyorum ki, güçlü tohumlar yabani otların arasında bille filizlenip, başağa dururlar. "En güvenilmez insanlarla bile çalışmaktan korkanlar, ancak kendilerine güvenmeyenlerdir." Derneklerde anti-YÖK dışında ilke dayatmak, korkaklığını üstine yiğitlik cübbesi giymeye hizmet. Özette tek ilke savunulmalıdır, o da üniversiteleri medreseye çeviren YÖK'e karşı mücadeledir.

► Öğrenci derneklerinin kitleleşmesi sizce nasıl sağlanır?

Kitleleşmenin biricik koşulu, akademik-demokratik mücadele eksenin çerçevesinde kitlelerin hak ve özgürlüklerine sahip çababilimleri ortamının yaratılmasıdır. Bunun için en geniş kitlelerin ortak hedefi iyi saptanmalıdır. Anti-YÖK'çüğünün kitlelerin sorunu olduğu iyi anlatılmalıdır. Örneğin bir özerk-demokratik üniversite programı çkartılmalıdır. Bazılarının dediği gibi özerk-demokratik üniversite yarım değil, bugünkü üniversitesidir. Bunun sistem içinde sağlanabileceğine insanları inandırmak gereklidir. Sosyalizmin üniversiteleri için uğraşacak insanların sayısı sınırlıken, sistem içi değişikliği isteyen öğrenci kitesi neredeyse kitlenin tamamına yakındır. Demek ki kitleleşmek için bir başka koşul da hedefi yanlış göstermekten özenle kaçınmak olmalıdır. Kitlelerin acil sorun ve istemleri karşısında sistem içi çözümler sunabilecek, bu anlamba ajitasyon ve propaganda yürütücek bir işleyiş derneklerin kitleleşmesinde önemli bir önkoşuldur. Neden kitleleşmek gereklidir? Kitleleşmekten ve örgütlenmekten korkanlar fasıstır ve anarşistlerdir. Kitleleşmek gereklidir, çünkü kitleler beni korkutmuyor, aksine güçlendiriyor.

► Önümüzdeki süreçte derneklerin hedefi ne olmalıdır?

Yeni Aşama'nın bütün sayılarında öğrenci derneklerinin hedefleri çok net olarak kommunikatör. Özette deniyordu ki, akademik-demokratik mücadelenin başarılı olabilmesi için merkezileşmek gereklidir. Bunun en uygun çözümü de tabandan yükselen özerk bölge federasyonlarına dayalı konfederasyondur. Tıkanıklık anlaşılmıştır, ancak böyle giderilebilir. BUNDAN SONRA EŞSİZ Hedef geliyor ki, o da YÖK ve onun eğitim-sistemine karşı alternatif olan özerk-demokratik üniversitedir. Özerk-demokratik üniversite sistem içi tek çözümüdür. Bu aşamaya gelmek için alınması gereken çok yol vardır. BUNLAR, ilkeler sorununun netleştirilmesi, derneklerin kitleleşmesinin sağlanması için öğrenci genetikin mücadeleşinin doğruluğuna inanırımlıması ve sendikal örgütlenme mi, demokratik kitle örgütleri mi sorusuna açıklık getirilmesidir.

KİTABINA UYDURMAK

"Teklif'in geri çektilmesi için verilen mücadele, kitlenin psikolojisine ve siyasal zemine göre, özerk ve demokratik üniversite talebine doğru geliştirilebilir."

YOK'un 59. maddesinin değiştirilmesi ve "Ek Madde" eklenmesi hakkında ANAP'ı hizaya TBMM'ye verilen "Kanun Teklifi", TBMM Milli Eğitim Komisyonu'ndan geçtikten sonra, var gücünü seferber eden öğrencilerin muhalefetlerine carptı. Bu yazı yazılılığı sırada yürüyüşlere, aşıklar grevlerine, yemek boykotlarına ve muhtelif direnişlere katılan yüzlerce öğrenci gözaltındaydı. "Teklif" ise TBMM gündeminden geri çekilmiş ve İçişleri Komisyonu'na gönderilmişti.

12 Eylül sonrasında, Türkiye'nin bugününe geleceğine, öğrenci gençliğin siyasi, idari ve toplumsal açıdan katılımının yolu, uygun yöntemlerle tıkanmıştı. Böyle olduğu için de, öğrenci-gençlik hakkındaki her türlü tasarruf onların gıyabında yapılmaktı ve bu yöntem mevcut iktidarın pek işine gelmekteydi. Vatika, öğrenci dernekleri örgütlenmeye ve genel demokrasi güçlerinin vazgeçilmez bir parçası olarak toplumsal süreçlere dahil olma mücadeleşine girmeye başladılar, rejim de öğrenci hareketi ile daha bir yakından ilgilenir oldu.

Aşlında önce öğrenci hareketinin gerçek kitleyle kucaklaşmasına daha çok vardı ve öğrenci hareketi giderek kendi içerisinde böbünlüğe başlamıştı. Yine de ne olsun, ne olmazdı. Hem bu öğrenci gençlik 12 Eylül öncesi anası ve kargası ortamının bas "musebbiblerinden" biri ve son 30 yılın en gözde "potansiyel suçu"su değil miydi? Eh, öyleyse böylesi potansiyel bir "tehlike"ye karşı tedbir almak şarttı. Peki: bu tedbir kim alacak, ti? Tabii ki, vatanperver, şeref ve asalet abidesi ANAP milletvekilleri. Rejimin militan savunucuları olarak bu "ulvi vazife" onlara dündü. Beklenildiği gibi de oldu.

"Kanun Teklifi", içerdigi "Ek Madde" ile, öğrenci derneklerinin rektörlerle bağlı olmasını, derneklerle bütün öğrencilerin fabri üyeliğini, her üniversitede tek dernek ve ona bağlı fakülte şubelerini ve bugün varolan bütün öğrenci derneklerinin kapatılmasını onaylıyor. Hemen anlasılacağı gibi "tekli" demokratik öğrenci hareketini kitabına uyduarak yok etme girişimiştir.

Halen yürürlükte bulunan 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun her fakülte ve üniversitede tek dernek kurulabileceğini belirten anti-demokratik hükmü, "tekli" ile daha da ge-

riye görürlüyor ve yalnızca üniversitelerde tek dernek kurulabilmesi ve fakültelerin de bu derneğin şubeleri olması öngörülüyor. Böylece yaratılması planlanan "tek tip öğrenci Derneği", tabii üyelik mekanizması, her fakültenin üniversite derneğinde temsilci bulunurma mecburiyeti ve dernek organlarının dernek üyelerinin ancak yaridan fazlasının oyyla seçilebilmesi mücyyideleri ile bütünlendirilince ortaya iki neticenin çıkmak ihtiyatlı beliriyor; Birinci, böyle bir derneği kurmak ve yaşamak pratik olarak mümkün olmayacağı. İkinci, haydi bütün engeller aside düşelim, bu sefer de rektörün inisiyatif sahasının kapı, derneklerin, öğrenci dernekleri olmasına müsaade etmeyecektir.

"Tekli" demokratik bir baskı aracı olması gereken öğrenci derneklerinin yerine, devlet eliyle kurdurulan ve yegane faaliyeti bayram günlerinde törenlere katılarak Atatürk'ü oven konuşmalar yapıp, askeri marslar söylemek olan "devlet güdümü öğrenci dernekleri"ni ikame etmek istiyor. Böylece demokratik öğrenci hareketinin elinden özerk ve demokratik üniversite mücadelelerindeki en tesirli silah alınıp, içi boşaltılarak kullanılmayacak hale getirildikten sonra -yine de her ihtiyale karşı- kolayca uzanılamayacak bir yere konulacak. Mesele bu kadar açıktır.

Peki demokratik öğrenci hareketinin direnişi bu gidişin önüne geçebilir mi? Bu sorunun tek bir cevabı yoktur. Bu ilk önce demokratik öğrenci hareketinin bugüne kadar dernekleşme faaliyetinin içersine çekemediği kitleleri, kendisine yönelik bu ölümcul saldırı karşısında ne kadar duyarlı kalabileceğini, kendi direnişi ile kitlenin tepkilerini ne ölçüde uyumlaştırabileceğini, sonra genel demokrasi güçleriyle bağlarını ne oranda derinleştirebileceğini ve tabii içinden gergilimde olan sınımlı demokrasi güçlerinin siyaseti süreçlere müdahale hale kabiliyetinin seviyesine ve bu surece doğrudan ya da dolaylı etkide bulunan daha bir çok faktöre bağlıdır.

Bu arada bazı olumsuz gelişmelerin de altı çizilmeli: Son günlerde mesruiyetini nispeten kendi kiteselliğinde bulan eylemlerin hızla yayılması, eğer meslekeye önceden beri uzak kalmış öğrenci yığınlarıyla bağ kurulamazsa, kitlelerden tecrih olma tehlikesini her zaman başında taşıır. Bu bağlarında eylem biçiminin devamlı önceki öğrencilerin seviyesinde tutulması geniş öğrenci kitlelerini harekete çekmeye engeldir. Mevcut hakları kullanmayı düşünmeksızın yeni hak arama mücadeleşine girmek hem mevcut haklardan vazgeçilmesini, hem de mevcut hakları kullanmakta bile tereddüt ettigini bildigimiz kitlenin iyice uzağına düşülmemesini getirebilecektir. Demokratik öğrenci hareketi içersindeki

en küçük meselelerde bile boş bulduğu delikten hızla fışkıran bölünme eğilimi, bazı "platform"lara katılan grupların, burada, demokratik öğrenci hareketi içersindeki başka gruplara karşı "fiziki güç kullanılması" gibi kararlar alması ve bu kararların zaman zaman uygulanan pratikleriyle kaçınılmaz hale gelmek üzeredir. Son direniş gösterileri, artık tahammül edilmemesi gereken yıllannı hatalara "yeniden" düşülmüş getirebilir...

Öyleyse ne yapılması gereklidir? Eğer başabilirse yasal ve kitlesel bir miting "tekli" e

▲ Beyazıt
Meydanı'nda öğrenci
manzaraları, 1987.
"Önce polis dağılmış,
sonra biz" öyle mi!

karşı güzel bir cevap olacaktır. Demokratik öğrenci hareketi başta işçi sınıfı olmak üzere, bütün demokrasi güçleriyle sıkı bir dayanışma oluşturmalı, hani benzetmek gibi olmasın ama -Ey işçi sınıfı- Fransa'ını unutmamalıdır. "Tekli" in geri çektilmesinin yolları konusunda, esnek yaklaşımın, demokratik öğrenci hareketi içersindeki gruplar arasında ortak payda mutlaka bulunmalı; "tekli" geri çektilene kadar ayrılıklar eritemeli, ve bu, gruplar arasındaki bundan sonrası yakalanmaların zeminini ve başlangıç noktası yapılmasına çalışmalıdır. Özellikle ve özellikle altını çizmek istiyorum, eylemlerin ardından sürüklenebilmesi, eylemlerin arac, "tekli" in geri çektilmesinin ise amacı olduğunu hiç akıldan çıkartılmamalıdır. "Tekli" in geri çektilmesi için verilen mücadele, gelişen şartlara, kitlenin psikolojisine, ve siyasal zemine göre, özerk ve demokratik üniversite talebine doğru geliştirilebilir.

SİNEMA GÜNLERİ'NİN ARDINDAN BİR DOSTA MEKTUP

Asıl sen Beyoğlu gediklilerinin halini görecektin. Hani o sinemalardan insanlar boşalıyor ya... Bir de bakıyorsun iki yana Beyoğlu sakinleri sıralanmışlar, sinemalardan çıkan "tuhaf" insanları seyrediyorlar.

inste bak, altıncı da bitti İstanbul Sinema Günleri'nin. Belki biz de bittik. İnanamazsin ne denli zordu, Emek sinemasından Sinema-Televizyon'un labirentine dalmak ve oradan da neye bineceğini bilemeyeip Modaya yetişmek için ter-kan içinde kalmak... Olsun. Önümüze dünyayı serdiler. Benim biraz gözlerim bozuldu sanıyorum. 16 mm'lik filmler gösteriliyordu Sinema-Televizyon'un salonunda ve bir kısmı tırıl tırıl titriyordu. Ya ondanır, ya da Dünya Sineması'nda filmlein (teknič bir vaka yüzünden) traşlı olması bir yana, önümüze konan sandalyeler arasından gözümüzün nereyi odaklayacağım şaşırmasındandır. Galiba tek değilim göz sıkıntısı çeken. Yavuz'un üç gündür alı ve gözleri çatlıyor ağrından; Bilge Abla'yı gördüm *Elveda*'nın altı buçugunda, Çinli'ye dönmüştü. Merhemler sürümtü, iyileşiyormuş (Bereket kadın eczacı da, filmler bitmeden kendini iyileştiriliyor).

İnanmazsan, bu yıl anında çeviriler çok iyiidi. Filmlere geçmeden sana atmosferi anlatıtmış istiyorum, o yüzden bu konunun altını çizmek gerek. O kadar iyiidi ki, açılış geceşinde çevirmen Manuel de Falla'nın tekstini bile çevirmeyi başardı! (Neyse ki kadınların çamaşır yıkarken söyledikleri şarkıyı çevirmemi). Bir muzı bir muzırmış o kadınlar...) Saura'nın *Büyük Aşk'*, Gades aşıklarını düşkünlüğüne uğratırken, sinemanyaklar platoğa bayıldılar. Yine de herkes aynı şeyi düşünuyordu -ben de- : Saura'nın üçleşmesinde Kanlı Düğün bir numara!...

Son günlerde, Beyoğlu'nda sinemaların yanıp sönen Sinema Günleri ışıklarına, büyük bir mağazanın yıldönümü nedeniyle astığın mor balonlar da eklenince, gerçek bir şenlik yaşandığı izlenimi arttı. Neyse ki balonlar yanıp sönmüyordu. Asıl Beyoğlu gediklilerini görecektin. Hani o sinema

lardan insanlar boşalıyor ya... Bir de bakıyorsun, iki yana Beyoğlu sakinleri sıralanmışlar, sinemalardan çıkan "tuhaf" insanları seyrediyorlar. Garip bir Türkçe konuşuyor bu insanlar ve durmadan yabancı adlar sırahıyorlar. Bu da yetmezmiş gibi şöyle laflar ediyorlar: "Üçlemenin en iyisi ikincisi idi.", "İnsanın duygularını bedeniyle ifade etmesi ne müthiş değil mi?", "Bence o ağaç toprağa bağlılığın biraz abartılı bir simgesiydi...", "Sen de farkettin mi, diyaloglar doğaçlamaydı..." filan... Ne oluyor diye bir baktılar, iki baktılar, sonra daha arkaya sokaklara çekilmeye ya da geceyarısını epey gece ortaya dökülmeye yeşler oldular ki, bir süredir yoklar.

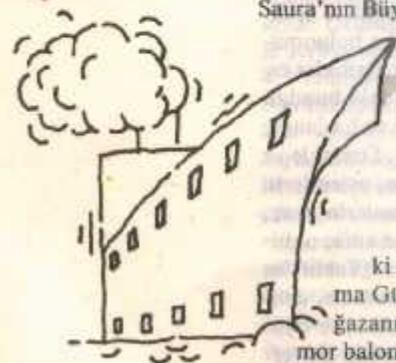
Açıkçası, sosyalist ülke sinemaları görkemli bir çıkartma yapıyor sinema limanına. Biz de nasibimizi aldık. İyi ki gördüm "Elveda"yı (Klimov'un) ve Benim Küçük Tatlı Köyüm'ü. Ne konu var filmde, ne bizim sinemacılarımızın dramatik yapı üstüne astmalı çocuk gibi titredikleri mesele. Adam (Jiri Menzel, bir Çek) bir köyü tatlı tatlı anlatmış, үstelik incelik, dantel gibi bir senaryo ile. Bu arada, kısa film ustası Iliç (özellikle ilk gösterisiyle) kara cicevini yine alkışlattı, göz yaşları içinde. Szabo'lar müthişti. Hele Güven. Üşenmeyeip saydım: 21 tane sosyalist ülke filmi varmış. Özellikle son yıllarda yeni sinemanın kiptırtıları birçoğunda hissediliyordu. Usta işi filmler vardı aralarında.

Bu arada unutmamalıyım: Sinema Günleri'nin konukları da müthişti. John Berger'ı bilirsün. Ayrıca, Boorman da buradaydı. Oldukça yükü bir Macar heyeti de vardı, oyuncusuya yönetmeniyle. 70'i aşkın konuğu tek tek saymam mümkün değil de, bence mesele bu konukların İstanbul'un tarihi, turistik ve sinematografik özelliklerini görmeleri dışında rüzgar gibi geçmeliydi. Halkımız, sabahın altısında gise önünde kuyruklar oluşturup en popüler filmleri gördüm diyebilmek için yirtinirken, böylesine kişilerle düzenlenen söyleşiler sinek avlıyordu. Vah vah demez misin? Bu işin popüleritesi galiba samatsal ve kültürel etkinlik olmaktan daha ağır basıyor diye düşündüğümü itiraf ediyorum. Bir yandan sansür heyetine sevimli görünmeye, ote yandan konuklara iyi otellerde yer bulmaya, bir başka yandan da filmleri kıyma makinasına sokmalar diye sinemalardaki makinistleri hoş tutmaya çalışan organizatörlerle kızarıyor insan ama yine de olayın sinema sevgisi üzerine pek de dayanmıyor hale gelebileceğinden korkmadan edemiyor.

Herkes birbirine aynı soruyu soruyor şu günlerde. (Aksi gibi erguvanlar da patladı patlayacak, ortaaltı günlük güneşlik, karanlık sinema salonlarını ertesi gün unutuverdi) "Hangileri sence favori?" diye. Sen de sorarsın şimdî. Öncelikle Frida. Zaten şu Sinema Günleri'ni, ben "Frida" ve "Elveda" için iple çekiyordum. İkisi de müthişti. Belki yönetmen *Frida Kahlo*'yu biraz fazla hastalıklı hale sokmuş ama olsun. Yazık oldu da ödülu alamadı. (İşin o yanı bir alem. Şu ödül meselesi ve uluslararası kurulun koca iki filmi, Frida ile Caravaggio'nun arasından tılsımlı bir film çekip çıkartması...) Bu jürilik zor meslektir zaten...) Sonra, yaptığı zor sinemaya karışın, Alain Tanner'in gösterilmesi övgüye değerdi. Tanner'a ek Wenders de boy gösterdi ve "Ustalarla Saygı" başlığı altında sunuldu ya... "Bu ustalar da amma zor adamlar." denmesini göze almış olmalı seçenekler. İkisi de zor adamlar. TV'de programa alınırsa, Rossi'nin *Muhteşem Cesetler*'ini kaçırma, Resnais'nin *Melo*'su eski bir sandıkta gür gitir çıkmış bir dante gibiydi. Rohmer'in *Yeşil İşm*'ı tam bir usta isyidi ve çok iyi oynanıyordu.

Diyorlar ki, "Dünyanın her yerinde sinema şenlikleri böyledir... Fırtına gibi eser gelir. Ama ardında izler bırakır ve sinema dünyasına ıvme kazandırır." Hakkırlar belki. Hatta, böylesi sinema şenliklerini kitap fuarlarına filan benzetiyorlar. "Siz bütün kitaplarınızı ille de kitap fuarından mı alırsınız ki, bütün sinema aşkıntınızı sinema şenliğinde doyurmaya kalkıyorsunuz?" diye de soruyorlar, eleştirisen. Önce "Haklı adam" diye düşünüyorsun. Sonra da kafama takıyor sorular. Tabii kitap fuarından tüm kitapları almaya kalkışmam ama, köşede kitabı dolu... Ordan alınamazsam, kitabımdan alırmam. Hangi Türk sinema salonunda Tanner ya da Gürcü filmi oynuyor ki, ben Sinema Günlerini kaçırma lüksü buluyum? Sonra diyorlar ki, "Bu denli zengin bir program, gerek TRT'yi, gerekse film ithalcilerini harekete geçirir, kaliteli film göstermeye alıştırır." Belli, belli... O yüzden "Al sana!" diye, Sinema Günleri filmleri oynatan sinemamin karşısına *Gülün Adı* vizyona sokuluverdi.

Ah, ah! Dertliyim gördüğün gibi. Sinema Günleri sofrasından bir tabak yemekle kalkmayı kendime yediremediğimden midir, sindire sindire, keyifle film seyretmeyi özlediğimden midir? Bir yandan bu işi düzenleyenin haline üzüldüğünden midir? Bilemiyorum!

—Efendiler! Celse-i hafiyeyi küsat ediyorum.

KÜRT, TÜRK, LÂZ, ÇERKES VESAİR...

“Azınlıklar hakkında bütün medeni dünyanın kabul ettiği yasaları siz de kabul ediniz diyorlar. Bu bizim için uygun bir şeydir ve kemali memnuniyetle kabul etmişizdir.”

Ulusların kaderlerini tayin hakkı, sosyalist düşünceye, ulusal sorunun çözümünden temel ilkelerden birisidir. Çok ulusal bir devlette uluslu boyunduruğa ve ulusal ayrıcalıklara karşı savaş, ulusların özgür karar verme hakkının sıkı sıkıya korunmasına bağlıdır. Ulusların kaderlerini tayin hakkından anlaşılması gereken yalnızca aynı bir devlet olarak varolma hakkının özgürce elde bulundurulmasıdır. Bu hak, yalnızca siyasal bağımsızlık hakkı, ezilen ulusların kendilerini ezen ulustan siyasal olarak özgürce ayrılma hakkı anlamına gelir. Somut olarak bu siyasal demokrasi isteği, ayrılmak hakkı için tam bir propaganda özgürlüğü- anlamına gelir. Sorunun çözümünde arac, ezilen ulus içinde yapılacak referandumdur. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Mehmet Karahmetli, *Lenin'in Ulusal Sorun Teorisini ve Sovyet Rusya'daki Uygulaması*, Toplum Yayınevi, Ankara, 1976).

Yukarıda çok kısaca değinilen “ulusların kaderlerini tayin hakkı” ilkesi, Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara Hükümeti ile Sovyet Hükümeti arasındaki ilişkilerde söz konusu edildi.

Dışişleri Bakanı Ahmet Muhtar Bey (İstanbul), siyasal durum hakkında yaptığı bir açıklamada şunları söylemektedir: “Fakat 1917'de savaş sırasında, dünyamın yüzünü değiştirmek isteğiyle günden güne gelişen akımlar Rusya'da ortaya çıktıgı vakit ortaya attılar ilkelerden birisi de uluslararası kaderini tayin etme hakkı ve daha doğrusu uluslararası ayrılmak hakkının teslim ve kabul edilmesi maddesidir.”

Uluslararası kaderlerini tayin hakkının Sovyet Rusya'da temel bir ilke olarak kabul edilmesini böylece belirtlen Ahmet Muhtar Bey, Türk-Sovyet görüşmelerinde, sınırların belirlenmesi söz konusu olduğunda bu ilkenin dikkat

kate alınması gereğinin Sovyetlerce istendiğini belirtiyor.

Ankara'nın bu konudaki tutumunu ise en iyi Mustafa Kemal Paşa'nın 3 Temmuz 1920'de TBMM gizli oturumunda yaptığı bir konuşma yansıtıyor: “Mektubumuzu almışlar, memnun olmuşlar ve bizim hakkımızda düşüncelerini de gayet açık ve kesin bir biçimde bildirmiştir. İzin verirseniz ufak bir tahlil yapalım: Türkiye'nin bağımsızlığını bir defa doğal buluyorlar; sonra Türk arazisinin bizde kalmasını, onu da uygun görülerler; sonra Arabistan ve Suriye'nin -ulusal sınırlar dışında- bağımsız bir devlet olmasını, bunu da kabul etmişizdir ve zaten bu ilan edilmiştir.

“Yalnız pakt nasionalde ufak bir fark vardır. O yaralan fark da, ulusal sınırlarımız içindeki çeşitli ırklara mensup İslam halkın da oyuna başvurulması sorunudur.

“Biz aslında gerek Suriye ve gerek Irak'taki insanların bağımsız olmaları esasını kabul etmişizdir. Buna ilişkin bir itirazımız yoktur. Sonra bizim kabul etmiş olduğumuz ilkeler, incelemeden geçirilecek olursa, Rus Sovyet Cumhuriyeti, bazı şeylerin doğal bulunuyor. Orneğin Ermenistan'daki insanların kendi kaderlerini kendi oylarıyla belirlemeleri ve saptamaları; Erivan Cumhuriyeti'ni kuran ve oluşturan Ermeniler'in bağımsız olmalarını ve bu konuda istekleri her ne ise zaten kabul etmişizdir. Fakat Kürdistan, Lazistan vs. hakkında değil.

“Genel olarak ilke şudur ki uluslararası çarşılıkta dairesinde yaşayan çeşitli İslâm unsurlar, birbirlerine karşı ırkçı, çevresel, ahlaklı bütünlüklerine saygı gösterirler.

“Bu nedenle oların isteklerine karşı bir sey yapmayı biz de istemeyiz. Bize kesin olarak belirli olan bir sey varsa o da uluslararası sınırlar içinde Kürt, Türk, Lâz, Çerkes vesair bütün bu İslâm unsurlar ortak çıkarlara sahiptir. Beraber çalışmaya karar vermişlerdir. Yoksa hiçbir zaman başka bir bakış açısı yoktur, içten bir istekle kardeşçe ve dindarca bir birlilik vardır.

“Bu nedenle hiç kuşkulamayınız ki, Kürt, Laz vesaire, oyu sorulduğu zaman bu oyu vereceklerdir. Sonra orneğin Doğu Trakya sorunu var, yalnız sunu da hatırlatmak isterim-

▲ Mustafa Kemal ve Diyap Ağa.
Dersim aşiretlerinden Ferhatuşağı aşireti reisi Diyap Ağa'nın mebus olması, uluslararası kendi kaderini tayin hakkının kabulü anlamına gelmemiyo.

Uluslararası sınırlar içinde “uluslararası kaderlerini tayin hakkı”nın tanınması ve oylamaya durumun belirlenmesi konusunda görüşlerini böylesce açıklayan Mustafa Kemal Paşa, kuşkusuz bu görüşlerini Sovyetler'e iletmiştir. Sovyet Hükümeti'nin bu konuda Ankara Hükümeti'ne baskı yapmadığı ve emperyalizme karşı Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşması için maddi ve manevi yardımlarını sürdürdüğü bilinmektedir.

* Alıntılar: TBMM Gizli Celse Zabıtları, C. 1, s. 150 ve 73 (T. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1985).

İSPANYOL OLSAYDIM

İşte, Frankocular Madrit'e yürüyor. Miro, İspanya'ya yardım çağrısını o güzelim afişine döküyor. Franko, Hitler ve Mussolini'nin öldürdüğü Guernica'yı Picasso ölümsüzleştiriyor.

spanyol olsaydım İspanya'nın tadına varmak istedim. Kastilya'nın yayalarını, Valsiyanın portakal ağaçlarıyla kaplı ovalarını gezer, Alonzo irmağı kıyılardaki parklarda güneşlenir, Kordoba ve Sevilla'nın gölgeli iç avlularında serinler, kiliseleri, Müslüman sarayılarını dolaşırdım.

İspanya'nın tadına varmak için onu gezip görmek yetmezdi. Murillo'nun, resimlerindeki kara gözli çocukları, Velasquez'in acılı cücelerini, El Greco'nun, Toledo'da San Vicente Kilisesi'ndeki fresklerini, Goya'nın Maya'sını, serserilerini, dilencilerini seyreder, Lope de Vega'nın misralarını okur, Manuel de Falla'dan Iberia Suiti'ni dinlerdim. Sayfalarında siska Rozinante'nin, kendisi kadar siska süvarisini yeldeğirmenlerine doğru dörtnala kaldırdığı Don Kişot'u başucumdan eksik etmedim.

Ama bunlar da yetmezdi İspanya'nın tadına varmak için. Onun tarihiyle de yoğunluk gerekiyor. Bu topraklar üzerinde Iberler'in, Keltler'in, Fenikeller'in, Kartacalıların, Yunanlıların, Romalıların, Vandallar, Vizigoller'in, Araplar'ın ve Yahudiler'in oluşturduğu tarihi öğrenirdim.

İşte Kolomb'un gemileri Santa Maria, Pinta ve Ninia okyanusa açılıyor, insana Mars'a giden bir roketin heyecanını vererek ve içinde olma isteği uyandırarak. İşte askerler bir tutukluyu engizisyon huzuruna çıkarıyor. Napolon'un askerleri yurtseverleri kurşuna dizерken Goya'nın şırçası olaya tamaklı ediyor.

İşte İspanya Cumhuriyeti'nin düşmanı faşist Frankistler Madrit üzerinde yürüyor. Miro, İspanya'ya yardım çağrısını o güzelim afişine döküyor. Madrit kapılarında "Faşizme geç yok!" çığlığı, radyodan yükselen La Passionara'nın çağrısını yanlıyor. Franko, Hitler ve Mussolini Guernica'yı öldürüyor. Picasso Guernica'yı ölümsüzleştiriyor.

İspanya'nın tadına varmak... Ne coğrafyasına, ne tarihine, ne kültürune tanıklık etmek yeter buna. İspanya için mücadele etmek, kırk yıllık Franko faşizmine karşı canını düşine takmak, İspanya'yı değiştirmek, dünyayı değiştirmeye katılmak gerek.

İspanya'nın tadına varmak... Ancak İspanyol olmayanlar da tadına varabilece İspanya'nın. Katalanlar, Basklar.

İspanyol olsaydım, bir Katalan "Ben Katalan'ım", bir Bask'lı "Ben bir Bask'ım" diyemediği müddetçe "İspanyol'um" demedim. Bask ve Katalonya özgür değilken, kendi de özgür olamayan İspanya'nın bir yurtaşı olarak kendimi özgür hissetmezdim.

Bilirdim ki, ulusal devletler oluşurken, bir ulusun "ezen ulus" durumunda bulunduğu çok ulusal kapitalist devletler de ortaya çıkıyordu. Bu uluslararası yurtları da kendi "uç pazarı" belleyen egemen burjuvazi onlara kendi dillerini kültürlerini unuturmak için,

onları kendi ulusal benliği içinde eritmek için elinden geleni yapıyordu. Bunu engelleme çabalarını, eitimle istenenlerin kendi dil ve kültürlerini koruma, geliştirme çabalarını şiddetle bastırıyordu.

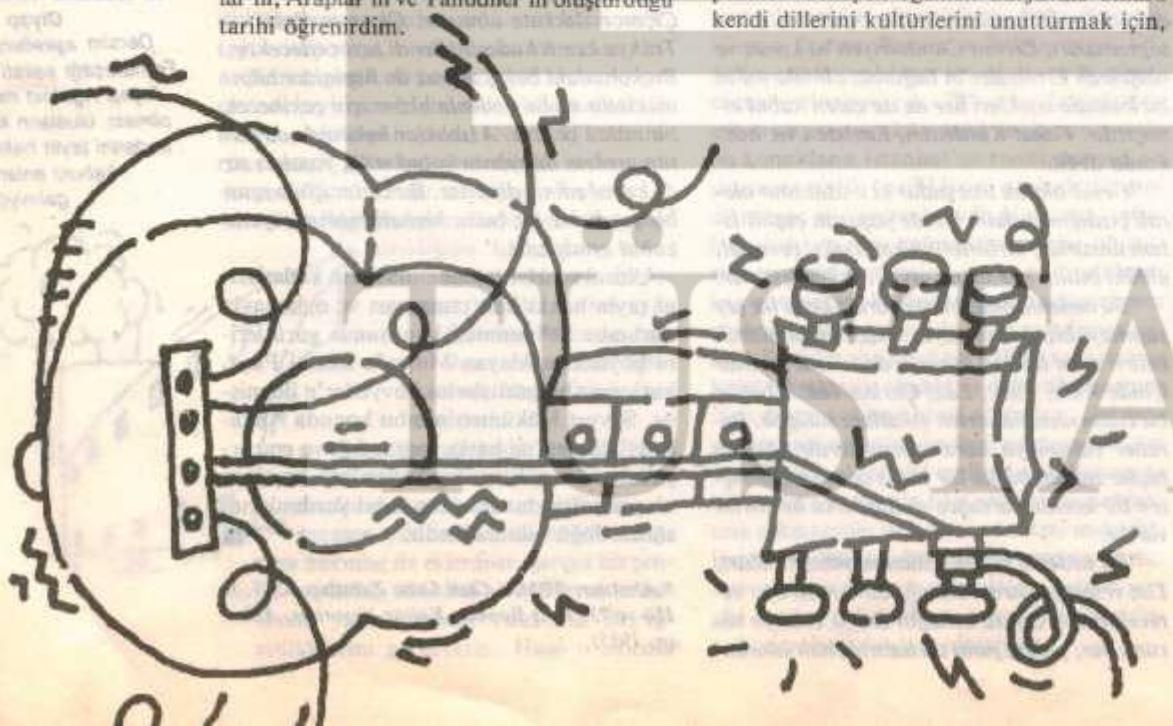
Bilirdim ki, dünyayı yorumlamak değil değiştirmek gerek diyenler, tüm işçileri tek bir aile olarak görüyor; onlar açısından esas olanın ulusal ayrılıklar değil, sınıfal ayrılıklar olduğunu söylüyorlardı. Ama onlar tüm işçilerin birliğini savunurken, ulus gerçekini de görüyor ve temel ilkesini eşitlik, zora dayalı bağların tasfiyesi, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı şeklinde belirliyorlardı.

Bilirdim ki, uluslararası arasındaki eşitsiz ilişkilerin ve zora dayalı bağların temelinde sömürü olgusu yeriyor ve eşitsiz bağlantılar burjuvaziden kaynaklanıyordu. İşçilerin sömürüden kurtulma mücadele ile ezilen ulusların kurtuluşları birbirleriyle yakından ilişkili süreçler olarak belirliyordu. O halde bu iki mücadeleyi birleştirmek, ama bunu yaparken ezilen ulusun kendi kaderini tayin hakkını ambargosuz, ödünsüz, savunmak gerekiyordu; kendi tavsiyemiz ayrılmadan yana olmasa, tam eşitlik temelinde gönüllü birlikten yana olsa bile.

Bilirdim ki, baskı altındaki ulusların yarın ulaşabilecek hedefleri için çalışırken, onlara bugün acil olarak gereken dil ve kültür özgürlüğü için demokratik mücadele vermek gerekiyordu.

İspanyol olsaydım, Katalan halkın, Bask halkın ulusal taleplerini savunurdum. Onların kendi dillerini, kültürlerini geliştirebilmelerine, kendi dilleriyle gazete, dergi yayinallyabilmelerine arka çıkardım. Bununla da yetinmedi. Onların kendi kaderlerini özgürce belirlemeye hakları olduğunu savunurdum. Ulkemde İspanyol burjuvazisinin estirdiği şovenizm rüzgarıyla mücadele ederdim. Rüzgârdan etkilenecek ve Bask ulkesini "kendilerine babalarından kalmış tapulu mülk" belleme eğilimine kapılan demokrat aydınları eleştirir, uyarımıya çalışırdım.

Bask, İspanyol ve Katalan halklarının, ulusların tam eşitliği temelinde gönüllü birliğini savunurdum. ETA'nın yöntemlerinin bu gönüllü birliğin yolunu uzatacına inanırdım. Ve bu yüzden ETA'yı eleştirirdim. Ama bunu, ETA'yı özgürce savunmak da mümkünse yapardum. Hele de Franko'cu faşist diktörlük altında ETA'ya yalnızca "bandido"-şaki demenin serbest olduğu bir ortamda, egemen ulusun ve onun diktörlüğünün şoven korosuna katkıda bulunmamak için kendi özgün eleştirilerimi dile getirmedim. İspanyol olmak çok mu zor?

30 GÜNLÜN İÇİNDEN

39

RABİTA

- 16 MART** "Rabita-ul Alem-ul Islam" örgütünün Batı Avrupa'daki Türk imamlarını mağaza bağlaması konusunda Kenan Evren'in "kendisine o dönemde böyle bir bilgi yansımadığını" söylediğini, belirtildi.
- 18 MART** Rabita'nın maas ödemesi ile ilgili kararnamenin 28.4.1981 tarihinde çıkarıldığı Altıkuşak açıkladı. Kararnamede Evren ve Ulusu'nun da imzaları var.
- 20 MART** SHP Genel Sekreteri Sağlar Rabita Olayı ile ilgisi anlaşılan Evren için, "istifa etmel" dedi.
- 22 MART** Evren, Rabita Olayı üzerine yaptığı açıklamada, "o günün yoğun çalışma şartları içinde konu üzerinde fazla durulma gereği görülmeli" dedi.
- 27 MART** Evren, Rabita Olayı ile ilgili yaptığı basın toplantıda maaş olayının savundu, söz konusunu kararnameyevi bugün de imzalayacağımı söyledi.

EGE SORUNU

- 27 MART** Ege'de kritik 24 saatte, Türk ve Yunan birlikleri teyakkız durumunda, Ozal, "saldırı harp sebebidir" dedi. Kuzey Ege Petrolleri Şirketi'nin ihtilaflı sularda arama yapmayağına ilişkin mesajın Ankara'ya ulaşması üzerine Hora Türk karasularının dışına çıktı.

ÖĞRENCİ SORUNLARI

- 2 NİSAN** YÖK Kanunu'nda değişiklik içeren "Kanun Teklifi" TBMM Milli Eğitim Komisyonu'ndan geçti.
- 8 NİSAN** AÖS'te öğrenciler yemekler kötü çektiğinden gerekçesiyle yemek boykotu yaptılar.
- 10 NİSAN** ODTU'de öğrenci dernekleri yasa tasarısına karşı çıkan öğrencileri jandarma darp etti, 7 öğrenci gözaltında.
- 14 NİSAN** İstanbul'da 2 bine yakın öğrenci yeni dernek tasarısını protesto etmek için yürüdü. 73 öğrenci gözaltında.
- 200 kadar öğrenci tarafından çıraklarla uğurlanan 21 öğrenci, yeni dernek tasarısını protesto etmek için İstanbul'dan Ankara'ya yürüyor.
- 15 NİSAN** Ankara'da bin kadar öğrencinin yürüyüşünü polis coplayarak dağıttı.
- Öğrencilerin eylemlerine neden olan yasa teklifi, TBMM gündeminde geri çekildi ve İçişleri Komisyonu'na gönderildi.
- 16 NİSAN** İzmir'de 9 Eylül Üniversitesi önünde açlık grevi yapan öğrencileri zi yarete giden 170 öğrenci gözaltına alındı.
- Ankara'da ortak bir açıklama yapan 6 öğrenci derneği "toplum gözaltına alımları" kimadı.
- 17 NİSAN** İstanbul'da dörtüncü tutuklu yakını 204 öğrenci açlık grevine başladı.
- Ankara'da 221, İzmir'de ise 172 öğrencinin gözaltı durumu sürüyor.
- 19 NİSAN** İstanbul'da açlık grevlerini sürdürden öğrencilerin sayısı 288'e ulaştı.

İŞÇİ OLAYLARI

- 19 MART** Erdemir'de iş akıtları feshedilerek işlerine son verilen 7 işçi ölüm orucuna başladı.
- 20 MART** Eskisehir Kılıçoğlu Toprak Sanayi'sinde Kristal-İş sendikası üyesi 560 işçi greve gitti.
- Erdemir'de bazı işçilerin işe son verilmesini protesto ettiler için Otomobil-İş genel sekreteri ve 3 sendika yöneticisi gözaltına alındıktan sonra serbest bırakıldı. 4 işçinin açlık grevi sürüyor.
- 23 MART** Kazlıçeşme'deki bir deri fabrikasında çalışan 16 yaşında bir işçinin iş kazasına kurban gitmesi üzerine 1000 kadar deri işçi fabrikalarından çırak olan işçinin işyeri önüne celenk biraktılar, aynı saatlerde 130 fabrikannın 3 bin işçi de egle yemelerini boykot etti.
- 24 MART** Türk-İş yöneticilerinin TBMM'ye dilekçe sunmak için genel merkezden çırak yürümeye başlamalarına polis barikat kurarak engel oldu. KİPLAS'a bağlı 57 işyerinde 9 bin işçi kapsayan grevlerin sahibi Petrol-İş sendikası, işveren sendikasının grevi kırmaya çalıştığını açıkladı.
- Emayetas'ta 137 milyon lira tutamındaki alacakları ödemediği için işçiler işbittiği saatlerinden sonra işyerlerini terk etmeyorlar.

- 8 NİSAN** Bursa'da bir süre önce devleti 1 milyar lira dolandırdığı saptanın Dibirdik Holding'e bağlı Prateks fabrikasının 17 işçi açlık grevine başladı. 72 işçinin 3,5 milyon lira tutan maaş ve ikramiyeleri ödenmiyor.
- TKİ 30 bin maden işçisinin toplam 7 milyar liralık sözleşme farkının ve 2 milyar tutan Mart ayı maaşlarını ödemedi.
- 14 NİSAN** Kırıkkale'deki MKE'ye ait silah ve mühimmat fabrikasında çalışan 6 bin işçi yemek boykotu yaptı.

TSİP-TİP

- 18 MART** Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) davasında savcı, 12 kişi için 2-15 yıl hapis, 41 kişi için de beraat istedi.
- Türkiye İşçi Partisi (TİP) davası karara bağlandı. 19 sanığa 5'er yıl hapis cezası verildi.
- 16 NİSAN** 54 sanıklı TSİP davasında 12 avukatın ortak dilekçesini okuyan Avukat Halit Çelenk "TSİP'in yasadışı dönmüşüğünün hukuk açısından iddia edilemeyeceğini" belirtti.

DÜNYADAN

- 16 MART** Yunanistan'da Papandreu'nun yeni yasa tasarısına göre kiliseye ait 1,5 milyon dönüm arazi kamulaştırma ve işlemek üzere köylüye verilecek. Tasarı Yunan Kilisesi'nce tepkiyle karşılandı.
- Hindistan'da 23 Mart'ta 3 eyalette yapılan parlamento seçimlerinde Hindistan Komünist Partisi (CPI-M) önderliğindeki "Sol Demokratik Cephe" ittifakı Kerala eyaletinde parlamentonun 140 sandalyesinden 76'sını, Batı Bengal eyaletinde de 178'den 151'ini kazandı. Üçüncü eyalette de Kongre Partisi simitlik onde gidiyor.

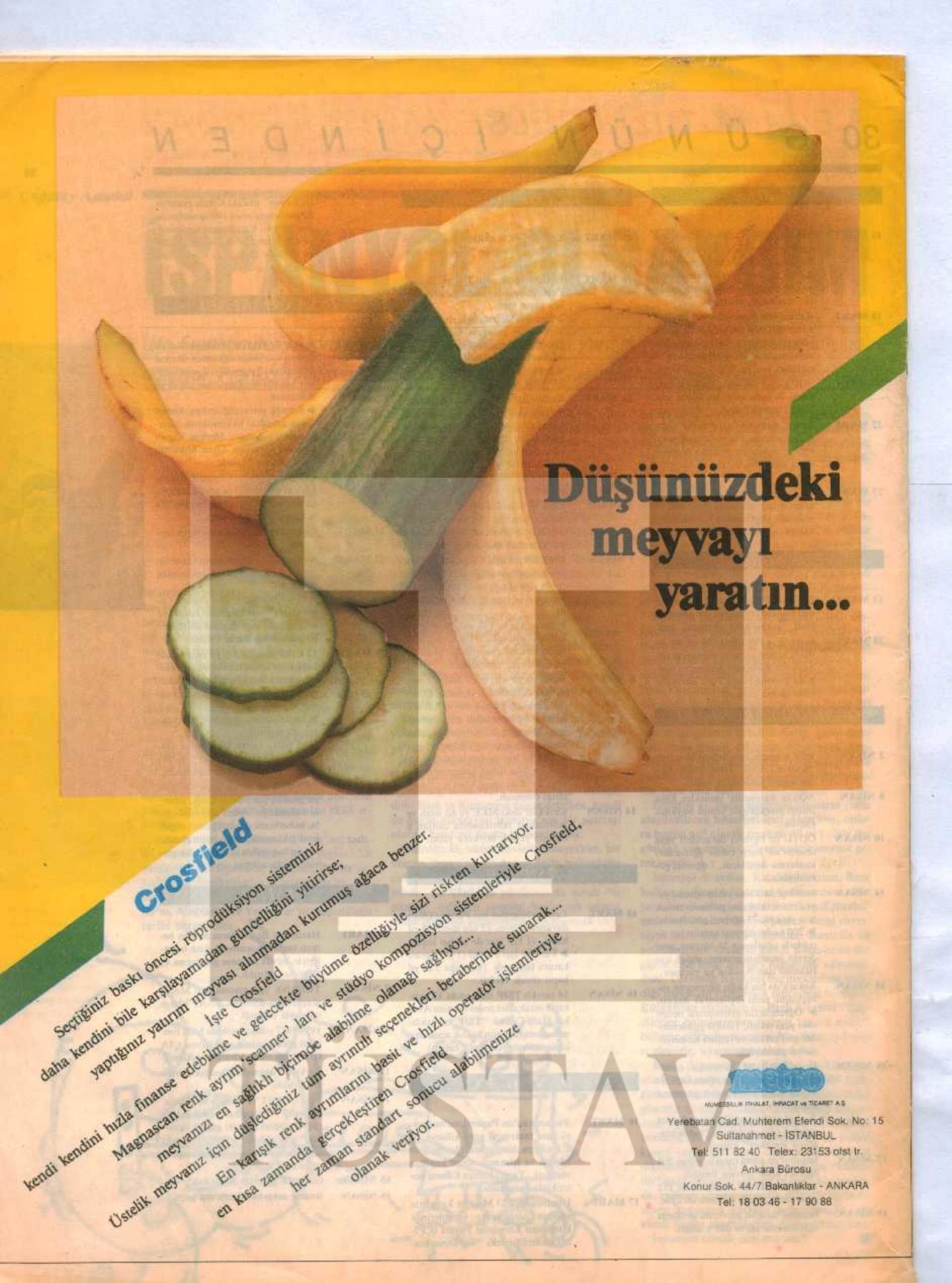
İNSAN HAKLARI

- 17 MART** Muğla'da Yeslyurt kasabasında not defteri kaybolan öğretmen İlkokul 4. sınıfındaki 3 öğrenciyi 2 saat tuvalete hapsettip ısrarına rağmen soğuk su döktürdü.
- Böbrek yetmezliği ceken Ahmet Çetin adındaki hükümlünün ölümü üzerine Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ndeki bir kısmın hükümlü açlık grevine başladı.
- 22 MART** Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın açıklamasına göre Türkiye'de son beş yılda toplam 761 bin 154 iş kazası meydana geldi.
- 23 MART** Çağdaş Yol dergisinin ilk sayısının toplatıldı.
- 27 MART** Kollontay'ın "Kadınların Özgürlüğü" adlı kitabı DGM tarafından toplatıldı.
- Ilya Ehrenburg'un "Dipten Gezen Dağa" adlı kitabının komünist propaganda yaptığı gerekçesiyle imha edilmesine karar verildi.
- 30 MART** 12 Eylül sonrası 3-5 yıl cezaevinde kaldıktan sonra tahliye edilen 9 kişilik toplum içinde gördükleri baskılan protesto amacıyla açlık grevine başladı.
- Yeni Çözüm dergisinin ikinci sayısı da toplatıldı.
- 15 baskısı yapılan Dr. Haydar Dümen'in "Cinsel Sorunlar" kitabı müstehcenlik iddiasıyla toplatıldı. DEV-SOL davasında idam istemiyle yargılanan şair Nevzat Celik, tutuklu bulunduğu Metris'teki baskılarda, haberleşme özgürlüğünün engellendiğini açıklasarak, bunu protesto için bugünden itibaren açlık grevine başlayacağını söyledi.

CEŞİTLİ

- 16 MART** Hazine'ye ait arsaların hemen hemen tamamı, sembolik kira ücretleriyle, büyük sermaye gruplarına 49 yılliğine dağıtıldı.
- 7 NİSAN** TÖBANK operasyonu için Meclis araştırması açılması ANAP'ların oylarıyla onlendi.
- 8 NİSAN** 1953-1957 yılları arasında Milli Eğitim görevllerinin aylıklarının CIA tarafından elden odendiği açıklanıldı. Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği kuruldu.
- Türkiye AET'ye resmen başvurdu.
- Cesitli "yolsuzluk, ımsıslılık, rüşvet, şahaye fesat, görevi austural" gibi iddialar nedeniyle toplam 277 belediye başkanı hakkında işlem yapılmıyor.
- Güvenlik gözetim cezası kaldırıldı.
- Bedelli askerlik Meclis'ten geçti.

Düşünüzdeki meyvayı yaratın...

Crosfield

Seçtiğiniz baskı öncesi röproduksiyon sisteminiz daha kendini bile karşılayamadan güncellliğini yitirirse; yaptığınız yatırım meyvayı alınamadan kurmuş ağaca benzer. İşte Crosfield Magnascan renk ayırm 'scanner'ları ve gelecekte büyümeye özgüle sizi riskten kurtarıyor. Üstelik meyvanız için düşlediğiniz tüm ayrıntılı seçenekleri beraberinde sunarak... En karışık renk ayırmalarını basit ve hızlı operator işlemleriyle en kısa zamanda gerçekleştiren Crosfield her zaman standart sonucu alabilemenize olanak veriyor.

metra

MÜMESSİLİK İTHALAT, İHRACAT VE TİCARET A.Ş.

Yerebatan Cad. Muhterem Efendi Sok. No: 15

Sultanahmet - İSTANBUL

Tel: 511 82 40 Telex: 23153 ofst Tr.

Ankara Bürosu

Konur Sok. 44/7 Bakanlıklar - ANKARA

Tel: 18 03 46 - 17 90 88